

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**Klíčová témata vybraných čítankových textů a jejich interpretace
pomocí metody Filozofie pro děti**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Václava Medalová Hůdová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Kombinované studium

Ročník: 2.

2024

Prohlášení o samostatném zpracování práce

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne

Bc. Václava Medalová Hůdová

.....

Poděkování

Mé poděkování patří zejména vedoucí této práce, doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D. za to, že mi při psaní práce poskytla velkou tvůrčí svobodu a svými připomínkami a postřehy mě motivovala práci dokončit. Děkuji také učitelkám a žákům ze základních škol Emy Destinové a Máj II za to, že byli ochotni věnovat mi tolik svého času.

Obsah

Úvod	6
1. Interpretace	8
1.1 Interpretace obecně	8
1.2 Interpretace v literární výchově.....	10
1.3 Interpretace a Filozofie pro děti	13
2. Filozofie pro děti	15
2.1 Filozofie pro děti jako nástroj pro pochopení textu	15
2.2 Filozofie pro děti v hodnocení knihovníků a pedagogů.....	16
2.3 Průběh jednotlivých hodin Filozofie pro děti při realizaci výzkumu.....	18
3. Pubescenti.....	20
3.1 Pubescenti pohledem vývojové psychologie.....	20
3.2 Pubescenti a čtenářská gramotnost.....	21
3.3 Pubescenti jako předmět výzkumu čtenářství	22
3.4 Pubescenti jako čtenáři.....	23
4. Výzkum	26
4.1 Výzkumná otázka a cíl výzkumu	26
4.2 Příprava výzkumu	26
4.3 Průběh výzkumu.....	27
4.4 Metodologie a vlastní analýza a interpretace dat	28
5. Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí.....	30
5.1 Interpretace diskuse skupiny č. 1	30
5.2 Interpretace diskuse skupiny č. 2	34
5.3 Interpretace diskuse skupiny č. 3	38
5.4 Shrnutí	43
6. Ota Pavel – Moje první ryba	46
6.1 Interpretace diskuse skupiny č. 1	46
6.2 Interpretace diskuse skupiny č. 2	49
6.3 Interpretace diskuse skupiny č. 3	52
6.4 Shrnutí	54
7. Africké lidové vyprávění – Leopardí žena	57
7.1 Interpretace diskuse skupiny č. 1	57
7.2 Interpretace diskuse skupiny č. 2	61
7.3 Interpretace diskuse skupiny č. 3	64
7.4 Shrnutí	67
8. Závěr.....	69
Seznam použitých zdrojů	71
Seznam příloh.....	73
Přílohy	74
Příloha I: Tabulka č. 5	74

Příloha II: Skeny čítankových textů	77
Příloha III: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	78
Příloha IV: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	90
Příloha V: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	100
Příloha VI: Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	118
Příloha VII: Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	130
Příloha VIII: Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	139
Příloha IX: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	147
Příloha X: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	156
Příloha XI: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem.....	168
Abstrakt	183
Abstract	184

Úvod

V dnešní době, kdy se slovo "interpretace" stává stále důležitějším nejen v literární výchově a pedagogice obecně, je nezbytné přiblížit si jeho význam a roli v procesu porozumění literárním dílům. Interpretace není pouze akt výkladu textu, ale komplexní proces, který umožňuje odhalit hlubší smysl a významy skryté za doslovným vyjádřením.

Právě tuto šíři interpretace reflektuje i tato práce. Jejím cílem není jen popsat, ale i prozkoumat a reflektovat využití metody Filozofie pro děti k interpretaci literárních textů, a to jak v teoretické rovině, tak i v praktické aplikaci v literární výchově. Cílem je ukázat, že metoda Filozofie pro děti má potenciál posílit porozumění literatuře a že může být efektivně využita k rozvoji čtenářských schopností a dovedností.

První kapitola se věnuje obecnému pojetí interpretace a jeho významu ve vztahu k uměleckým dílům. Sleduje, jak interpretace proniká do různých oblastí umění, jak se vyvíjí a jak se proměňuje ve vztahu k času a kontextu. Dále se zaměřuje na interpretaci v rámci literární výchovy, kde je nezbytné porozumět tomu, jak se interpretace textů promítá do rámcového vzdělávacího programu a jakým způsobem je realizována v praxi. Zaměřuje se také na spojení interpretace s metodou Filozofie pro děti. Zde se táže, jak lze prostřednictvím filozofických principů a otázek otevřít literární texty novým perspektivám a jak může tato metoda obohacovat proces literárního vzdělávání.

Druhá kapitola vysvětluje princip metody Filozofie pro děti, a to zejména z praktického hlediska. Vysvětluje význam metody při práci s literárními texty ve školním prostředí, kde se často zaměřují na gramatiku a formu jazyka, zatímco obsah textů zůstává na okraji zájmu. Text dále popisuje reakce a ohlasy na workshop Filozofie pro děti pro knihovníky a pedagogy, kteří měli možnost vyzkoušet si, jak by se díky metodě dalo pomoci žákům při práci s texty a jejich porozuměním. Závěr kapitoly je věnován reflexi uskutečněných hodin Filozofie pro děti v knihovně.

Ve třetí kapitole je charakterizována věková skupina žáků, která byla součástí výzkumu. Pubescenti jsou v ní popisováni nejen z hlediska vývojové psychologie, ale zejména jako čtenáři, je zkoumána oblast jejich čtenářského zájmu. Analyzovány jsou

například výpůjčky knih v knihovnách mezi pubescentními čtenáři. Tato kapitola zejména ukazuje na významné výzvy spojené s podporou čtenářství mezi pubescenty a nutností přizpůsobit vzdělávací postupy a materiály jejich potřebám a schopnostem.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na samotný výzkum. Jsou v ní formulovány dvě výzkumné otázky a definován cíl výzkumu. Průběh výzkumu je reflektován od přípravné fáze, v níž bylo zapotřebí vybrat cílovou skupinu výzkumu, kontaktovat vybrané základní školy a konzultovat volbu konkrétní čítanky a textů samotných. Následuje shrnutí společných setkávání a představení metodologie, díky níž bylo možné analyzovat a interpretovat získaná data.

Pátá až sedmá kapitola obsahuje interpretace diskusí, které byly vedeny v rámci výzkumu. Každá kapitola je věnovaná jednomu textu a obsahuje tři podkapitoly, které odpovídají třem diskusním skupinám. Identifikovaná klíčová témata, která jsou předmětem rozboru každé diskuse, jsou uvedena jednak na začátku každé podkapitoly a také v tabulce na jejím konci. Tabulka je navíc vždy doplněna o další témata, která z rozborů vyplynula autorce práce.

Důležitou složkou, bez níž by vznik této práce nebyl možný, jsou zdroje, ze kterých bylo čerpáno. Mezi ty základní patřila *Interpretace* od Zdeňky Kalnické, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, *Didaktika literatury* Ondřeje Hníka, tituly *Philosophy goes to school* a *Philosophy in the classroom* od Matthewa Lipmana, *Vývojová psychologie* Marie Vágnerové, *Cesta životem* Pavla Říčana či výzkum *České děti a mládež jako čtenáři 2017* Hany Friedlanderové. Významnou pomocí byla statistika výpůjček Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích a samozřejmě *Čítanka 7* od Josefa Soukala. Kompletní seznam zdrojů je uveden na konci práce.

1. Interpretace

1.1 Interpretace obecně

Nezačnu jistě nijak překvapivě, když nejprve nabídnu slovníkové vymezení klíčového pojmu.

„Interpretace (lat. interpretatio: výklad, překlad, vysvětlení) je proces a výsledek výkladu ústních, písemných a ob. znakových vyjádření, jež se odehrávají na základě rozumění, resp. hermeneutického postupu; v užším smyslu metodicky reflektovaný výklad písemných (teologických, právních, historických, liter.) děl, který je vědecky disciplinovaný, nikoli pouze naivní, řídí se měřítky hermeneutiky jakožto „umění rozumět“, dodržuje základní pravidlo hermeneutického kruhu, takže postupuje po spirále od části k celku a zpět; v nejužším smyslu je i. výkladem uměleckých děl.“¹

V kontextu této práce budeme o interpretaci uvažovat v rámci onoho nejužšího smyslu, tedy jako o výkladu uměleckých děl, konkrétně literárních textů, a ještě častěji jako o interpretaci alegorické. Tento pojem je totiž ještě o něco výstižnější – chápeme jím takovou interpretaci, jejímž prostřednictvím nacházíme v textu nějaký hlubší smysl, který není patrný z původního doslovného.² Jak si v dalších kapitolách ukážeme, je právě alegorická interpretace jednou z dovedností, kterou by měli získat i žáci na druhém stupni základních škol.

Pouhý slovníkový výklad by však k pochopení toho, co všechno interpretace je a co obsahuje, nestačil. Odborné publikace se celkem jednohlasně shodují v tom, že vymezení pojmu a metodické cesty k němu jsou různorodé. Náhled na to, jak interpretovat text, se mění nejen postupujícím časem, ale samozřejmě i tím, co přesně interpretujeme. Vzhledem k tomu, že ve výzkumné části se budu zabývat prací s texty pomocí metody Filozofie pro děti, jsou pro mě nejpříjemnější takové metody interpretace, které poskytují co nejvíce volnosti v reflexi díla.

¹ NÜNNING, Ansgar, ed., TRÁVNÍČEK, Jiří, ed. a HOLÝ, Jiří, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Vyd. 1. Brno: Host, 2006, s. 347, ISBN 80-7294-170-4.

² Srov. tamtéž, s. 348.

Takový přístup totiž zohledňuje to, co v interpretační rovině popisuje Kalnická. Nehovoří sice o literárním textu, ale její chápání interpretačního procesu a vzájemností v něm je možné aplikovat právě i v případě literatury.

„Na úvod bych ráda vyzdvihla, že je to právě oblast umění, kde má interpretace nejširší pole působnosti; toto nezastupitelné místo interpretace v oblasti umění je podmíněno ontologickým „způsobem existence“. V oblasti umění se interpretace vyskytuje v několika rovinách: umělec či umělkyně svým dílem interpretuje skutečnost (životní zkušenost) a dílo žije pouze díky interpretacím, které v případě tzv. interpretačních umění vykonává nejprve osoba (či skupina osob) jako zprostředkující článek ještě předtím, než se dílo dostane ke vnímatelům (například velká část hudebního a divadelního umění).“³

Kalnická dále v souvislosti s interpretací hudebního díla popisuje, jakým způsobem je postupně interpretováno v každé fázi vzniku, poté zkouškami orchestru a opakovanými koncerty, které navštěvují různí lidé. Všichni, od skladatele po posledního posluchače, hrají, dirigují či poslouchají toto dílo na jednom místě ve stejný čas, ovšem každý z nich to činí po svém, dle vlastních interpretačních schopností. Ty jsou zároveň ovlivněny řadou faktorů, jako je akustika, naladění jednotlivých členů orchestru, teplota v místnosti, množství návštěvníků a jejich momentální nálada a řada dalších.⁴

Tímto způsobem lze vnímat i literární text. Autor ho vytvoří s nějakou vlastní myšlenkou, která je ale pro něj zcela konkrétní. Než se však text dostane ke čtenáři, získá fyzickou podobu, která, ať chceme nebo ne, stává se jeho součástí a čtenáře během četby určitým způsobem ovlivňuje. Dále bude záležet, v jakém rozpoložení se v danou chvíli příjemce textu nachází. Také, jestli čte text samostatně či ve skupině, jestli je mu předčítán a má možnost ho při tom třeba sledovat očima. Stejně jako v případě zmiňovaného hudebního díla, u něhož každý může ve výsledku slyšet svou vlastní verzi skladby, je pravděpodobné, že při četbě bude každý ze čtenářů vnímat text zcela osobitým způsobem.

Haman o interpretaci hovoří jako o jedné ze složek konkretizace literárního díla. Její chvíle přichází po prvotní apercepci, která v sobě nese naše celkové vnímání textu. Pomocí interpretace se snažíme o vlastní výklad toho, co text obsahuje, jaký je jeho význam. Stejně

³ KALNICKÁ, Zdeňka. *Interpretace*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2019, s. 11, ISBN 978-80-7465-397-1.

⁴ Srov. tamtéž, s. 11–12.

jako Kalnická, i Haman upozorňuje na to, že interpretační proces v sobě nese řadu momentů, které jsou utvářeny aktuální situací a subjektivním nastavením toho, kdo interpretuje. Nabízí proto dva pojmy, které interpretaci charakterizují, každý ovšem z jiného úhlu pohledu. Prvním pojmem je výklad, kterým přečtený text interpretujeme z hlediska tématu, zkoumáme vztahy z něj vyplývající a můžeme vyhodnotit, jestli je pro nás text uvěřitelný, srozumitelný, přínosný. To vše bez toho, abychom se více zabývali autorovými motivy k jeho napsání. Druhý pojem je vysvětlení, které se zabývá právě onou motivací. Zkoumá celkový kontext, v němž text vznikl.⁵

Ať ale budeme interpretaci vnímat jako výklad, nebo jako vysvětlení, je v celém životním cyklu literárního díla důležitý čtenář. V této souvislosti Haman píše o ú vztahu dílo – čtenář, který začal nabývat na síle od 60. let minulého století. To podle něj koresponduje také s tvrzením některých teoretiků, že dílo jako estetický objekt existuje pouze ve vědomí čtenáře. Ti zároveň tvrdí, že bez čtenáře by literatura postrádala smysl, naplnění, realizaci.⁶

1.2 Interpretace v literární výchově

Máme-li se zabývat otázkou interpretace čítankových textů, je zapotřebí brát v úvahu také to, jak práci s textem definuje rámcový vzdělávací program (RVP). Ten je závazným pro tvorbu školních vzdělávacích programů, a tedy i pro pedagogy, kteří se své žáky snaží světem literatury provést. Požadavky na výstupní dovednosti žáků druhého stupně základních škol jsou zde prezentovány v devíti bodech a předpokládá se, že po ukončení základní školní docházky každý z žáků zvládá po přečtení textu následující:

- *„ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla*
- *ČJL-9-3-02 rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora*
- *ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo*

⁵ Srov. HAMAN, Aleš. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. 1999, s. 136-137, ISBN 80-86022-57-9.

⁶ Srov. HAMAN, Aleš. *Úvod do studia literatury a interpretace díla*. 1999, s. 149, ISBN 80-86022-57-9.

- ČJL-9-3-04 tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie
- ČJL-9-3-05 rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty
- ČJL-9-3-06 rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele
- ČJL-9-3-07 uvádí základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře
- ČJL-9-3-08 porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování
- ČJL-9-3-09 vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích⁷

Pokud se na výše uvedené požadavky podíváme podrobněji, tak to, co se týká interpretace textu, je zahrnuto zejména v bodech 01, 03, 05 a 08. RVP ZV se je dále snaží konkretizovat, ale stále jsou definovány v obecné rovině. K interpretaci smyslu díla má žák dojít s pomocí učitele, se kterým vyjádří hlavní myšlenku díla. Má-li žák posoudit hodnotu díla a formulovat vlastní dojmy z něj, dokument upozorňuje na nutnost umět argumentovat, proč a jak k danému hodnocení dospěl.⁸ Stejně je to i v případě porovnávání jednoho díla ve vícero formách (knihy, film, divadlo). Ve všech těchto případech je zapotřebí více či méně využívat interpretační dovednosti, díky kterým lze na text z požadovaných úhlů nahlížet.

RVP ale nehovoří o tom, jak k danému výsledku dojít metodicky. Neřeší, co vlastně interpretace textu je, jak k hledání hlavní myšlenky přistoupit a jak ji najít. To už je záležitostí každé konkrétní školy a jejího školního vzdělávacího programu. Na škole, respektive na konkrétním pedagogickém pracovníkovi tak záleží, zda a do jaké míry se žáci naučí s textem v rovině interpretace pracovat. S tím samozřejmě souvisí to, jakým způsobem samotná literární výchova na školách probíhá a zda během ní mají žáci možnost osvojit si takové čtenářské strategie, které jim pomohou do textu proniknout. Hník poukazuje na to, že:

⁷ NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. *Vzdělávací obor – Český jazyk a literatura – Jazyková výchova 2. stupeň*. Online. Metodický portál RVP.CZ. 2009. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10580>. [cit. 2024-03-23].

⁸ Tamtéž.

„Od ní (literární výchova) právem rovněž žádáme kvalitu. Té nemůže být dosaženo, bude-li výuka (a její didaktická reflexe) nadále zaměřena jen na faktografickou, tedy naukovou složku literární výchovy.“⁹

Ve stejné publikaci ale autor zároveň zveřejňuje výsledky vlastního výzkumu z let 2009–2012, který se týká podoby výuky literatury na druhém stupni základní školy a dále na střední škole. Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že práce s textem během literární výchovy má spíše dokládací charakter než esteticko-výchovný a že rozbor textů je zaměřen spíše na literární historii než na pochopení smyslu. Nezřídka se objevilo zjištění, že se pedagog omezuje pouze na rekapitulaci přečteného a žádá-li žáky přece jen o vlastní vyjádření, neposkytuje jim ale už žádnou zpětnou vazbu. Naprosto dominantní složkou literární výchovy je literární historie a podoba takových hodin není zrovna „čtenářsky přívětivá“ a žáky k četbě nijak zvlášť nemotivuje.¹⁰

K tomu, aby žáci dokázali v textu hledat hlubší významy, dokázali jej vztáhnout sami k sobě či hledat v něm otázky a odpovědi, je pomoc pedagoga nutná. Právě on by měl každému z žáků pomoci najít vhodnou čtenářskou strategii, která mu při četbě pomůže.

„V českých školách převažuje názor, že schopnost správně porozumět čtenému textu je něco, co žáci sami od sebe pochyti v průběhu času. To, že opak je bohužel mnohdy daleko blíže realitě, dokazují mimo jiné i velmi špatné výsledky, jichž čeští žáci opakovaně dosahují ve výzkumech PISA. Za hlavní přínos výuky čtenářských strategií považují poselství, že žáky skutečně můžeme naučit, jak správně porozumět čtenému textu.“¹¹

Whitcroft se na webovém portálu pro učitele věnovaném čtenářské gramotnosti zabývá čtenářskými strategiemi v sérii článků. V nich definovala ty, které čtenáři používají nejčastěji, protože jim nejvýrazněji pomáhají text pochopit. Mezi ně patří i takové, které je

⁹ HNÍK, Ondřej. *Didaktika literatury: výzvy oboru: od textů umělecké povahy k didaktice estetickovýchovného oboru*. 2021, s. 82, ISBN 978-80-246-4959-7.

¹⁰ Srov. tamtéž, s. 23-29.

¹¹ ABECEDA, O.S. *Čtenářské strategie – 1. díl – Co jsou čtenářské strategie*. Online. WHITCROFT, Ladislava. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování. 2010. Dostupné z: <https://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>. [cit. 2024-03-23].

možné se naučit s pomocí metody Filozofie pro děti – hledání souvislostí, kladení otázek k textu, usuzování či hledání a identifikace důležitých myšlenek a témat.¹²

1.3 Interpretace a Filozofie pro děti

Na začátku této kapitoly jsem zmiňovala alegorickou interpretaci, která nezůstává pouze u doslovného významu, ale snaží se jít v textu hlouběji a nacházet v něm skryté významy. To ostatně po žácích chce i RVP ZV, když hovoří o schopnosti vyjádřit hlavní myšlenku díla. Jestliže pomocí filozofie můžeme interpretovat svět kolem nás, pak ji určitě lze využít i na interpretaci jiného druhu. V tomto případě tedy půjde o interpretaci literárních textů, s čímž před námi vyvstává několik otázek: Lze texty, u nichž pominul původní historický kontext, interpretovat ve vztahu k době, v níž žijeme nyní? Změní se nějak interpretace textu jako celku, když se v nových souvislostech budeme zabývat jeho částmi? Je možné v mnohokrát interpretovaných textech nalézat nové pohledy? Může takový přístup k interpretaci textů nějak ovlivnit vztah dětí a mládeže k četbě jako takové? A v jakých textech vlastně hledat témata, která s sebou přinášejí filozofické otázky?

V této práci si nekladu za cíl na všechny tyto otázky odpovědět, ale předkládám je zde jako podnět pro další možnosti zkoumání v této oblasti. Osobně jsem přesvědčena, že fiktivní svět, který nám literatura nabízí, můžeme za jistých okolností srovnávat se světem skutečným. Je zcela přirozené, že v různých životních obdobích vnímáme reálný svět kolem sebe různými způsoby, a to samé se bude dít i s vnímáním literárního textu. V jedné životní etapě pro nás bude *Honzíkova cesta* představovat příběh plný napětí z daleké cesty, kterou musíme zvládnout sami, a my se budeme např. ptát: Jsem pro tento krok dostatečně velký? Jsem pro něj dostatečně zkušený? Dokázal bych takovou situaci vůbec zvládnout? Když zvládnou tohle, co mohu zkusit potom? V další životní fázi se ta samá kniha promění v nostalgickou vzpomínku a přiměje nás reflektovat proběhlý čas: Jak se od chvíle, kdy se Honzík vydal na cestu, změnil svět? Co bylo na tom starém světě dobré a co je dobré na tom současném? Jak (nebo zda vůbec) od té doby narostla moje odvaha?

¹² Srov. ABECEDA, O.S. *Čtenářské strategie – 2. díl – Co vše sem patří & trocha historie*. Online. WHITCROFT, Ladislava. *Čtenářská gramotnost a projektové vyučování*. 2010. Dostupné z: <https://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/ctenarske-strategie-2>. [cit. 2024-03-23].

V tomto kontextu se může metoda Filozofie pro děti stát skvělou pomůckou právě pro snazší osvojení si čtenářských strategií, protože s textem pracuje metodicky srozumitelným způsobem, zároveň ale dává dostatečný prostor pro hledání a nacházení vlastního pohledu na něj. Princip fungování metody a způsob, jakým je užívána v souvislosti s prací s čítankovými texty se budu věnovat v následující kapitole.

2. Filozofie pro děti

Historií a metodikou Filozofie pro děti (dále jen FPD) jsem se zabývala již ve své bakalářské práci, zde bych proto chtěla spíše podpořit a rozvést výše uvedená tvrzení o vhodnosti jejího využití při práci s literárními texty. Zaměřím se tedy na její význam v oblasti porozumění textu jako takového a dále ve vnímání textu jako literárního díla.

2.1 Filozofie pro děti jako nástroj pro pochopení textu

V posledních zhruba pěti letech pracuji při vzdělávacích programech pro základní školy s FPD pravidelně, řada pedagogů přichází se svými třídami cíleně právě na tento program. Ačkoli se s jednotlivými žáky nevidím tak pravidelně jako jejich pedagogové i tak mohu sledovat, jak se v průběhu doby díky metodě FPD zlepšují v práci s vybranými texty. Zejména v oblasti pochopení těchto textů je metoda FPD skvělým nástrojem. Stejný pokrok jsem zaznamenala i v oblasti další práce s textem, například ve chvíli, kdy žáci ve skupinách hledají v textu témata, která je zaujala a k těmto tématům si poté kladou otázky. To, co jim zprvu dělalo problémy, jde po několika setkáních mnohem snadněji.

V kapitole věnující se interpretaci jsem uvedla, že z výzkumu podoby hodin českého jazyka a literatury vyplynulo, že žáci se více věnují faktografickým záležitostem a samotnou práci s textem musejí zvládnout většinou sami. Lipman přitom uvádí, že čtení a psaní je pro většinu dětí velmi obtížné. Tyto děti přitom ani nemusejí mít problémy při dorozumívání se mluvenou formou jazyka. Ovšem přijímání řečeného pomocí četby a vyjadřování se psaním je oproti mluvené řeči diametrálně odlišné. Školy, potažmo pedagogové se podle něj příliš zabývají formou jazyka, tedy gramatikou, a obsah zůstává na okraji zájmu.¹³ Podotýkám, že tato tvrzení předložil ve své publikaci *Philosophy goes to school* v roce 1988, přičemž zmiňovaný Hníkův výzkum proběhl v letech 2009 až 2012. Pokud na velké části škol stále platí, že žáci jsou v oblasti porozumění textů ponecháni napospas, pak se situace může zdát v podstatě neřešitelná.

¹³ Srov. Srov. LIPMAN, Matthew. *Philosophy goes to school*. 1988. ix, s. 101–102, ISBN 0-87722-555-9.

Metoda FPD by při tom mohla být jednou z cest, jak žákům s touto dovedností efektivně pomoci. Právě proto, že FPD se textem zabývá v rovině jeho nejrůznějších významů. Tedy ne pouze jediného významu, ale je schopna pomoci rozeznat mnohovrstevnatost každého textu. Lipman tvrdí, že pokud se děti naučí rozpoznávat dvojsmysly a jinotaje v literatuře, budou pak schopny to samé identifikovat i v reálném, každodenním životě. Nejen literatura, ale i každodenní komunikace s druhými lidmi je plná skrytých významů, které bychom měli dokázat pochopit. Je to vlastně stejný požadavek, jaký má na dovednosti žáků základních škol RVP ZV. Chce, aby děti byly schopny vztáhnout přečtené k vlastním zkušenostem, k tomu, co denně prožívají. V této souvislosti hovoří Lipman o takzvané „literární zkušenosti lidstva“, která nám může být v mnohém užitečná.¹⁴ A tato užitečnost dává získávání výše uvedených dovedností smysl. Na ten poukazuje Lipman také:

„Nesmyslnost může být děsivá. Děti jsou ve školních lavicích zavalovány faktickými informacemi, které se jim zdají být zbytečné a nijak nesouvisející s jejich životy, čímž pak nabývají pocitu, že tato činnost není smysluplná.“¹⁵

Uznáme-li toto tvrzení jako platné, pak nás nemůže překvapit, že pokud žáci nedokáží najít například v doporučené školní četbě ony skryté významy, nedokáží ji ani vnímat v kontextu vlastních zkušeností nebo plánů do budoucna. Zkrátka nenacházejí žádnou spojitost s nimi samými, mohou ji vnímat jako něco zbytečného a nesmyslného. I z toho důvodu jsem pro výzkum zvolila texty ze školní čítanky pro daný ročník. Musím konstatovat, že jsem sama měla při výběru problém najít takový text, který jsem považovala za alespoň minimálně atraktivní pro vybranou věkovou skupinu žáků. Nakonec jsem se z pěti vybraných rozhodla pro využití čtyř.

2.2 Filozofie pro děti v hodnocení knihovníků a pedagogů

Od září 2022 do června 2023 jsem měla možnost vést workshop Filozofie pro děti pro knihovníky a část pedagogů. Workshop se uskutečnil pod názvem Interpretace literárních

¹⁴ Srov. LIPMAN, Matthew. *Philosophy goes to school*. 1988. ix, s. 103, ISBN 0-87722-555-9.

¹⁵ LIPMAN, Matthew, SHARP, Ann Margaret a OSCANYAN, Frederick S. *Philosophy in the classroom*. 1980. xvi, s. 13, ISBN 978-0-87722-183-8.

textů pomocí Filozofie pro děti a účastníci si mohli vyzkoušet stejný způsob práce s textem, jakým se zabývám v této práci.

Reakce a ohlasy na workshop byly ve většině pozitivní, nicméně objevovala se samozřejmě řada pochybností o využití metody v knihovnách či školách. Lipman sám poukazuje na to, že představa o filozofii bývá plná obav, mnohdy založená na tom, že studenti filozofie se o filozofii spíše učí, než by ji prakticky využívali.¹⁶ Filozofie opravdu bývá často považována za něco abstraktního, těžkého, učeného a zároveň zbytečného. V reakci na zmínku o možnosti využití FPD v hodinách slychávám: „Filozofie, to není nic pro mě! Jak je v tom filozofie, tak je to jen samé blábolení.“ Bylo tomu tak i v případě několika účastníků workshopu, naštěstí během praktických ukázek hodin FPD všichni překvapivě shledávali, že je to zcela jiné, než čekali. Neznamenal to ale, že by to stačilo k vyvrácení všech pochybností.

V každé skupině mezi sebou účastníci sdíleli obavy z toho, že děti budou jen těžko schopny filozofickou diskusi vést. Plynulost a atraktivnost diskusí během workshopu si vysvětlovali tím, že se jich účastní dospělí lidé. Pokud byli ochotni připustit, že by stejného výsledku dosáhly i děti, pak se jejich představa týkala spíše žáků z druhého stupně základní školy, ideálně však středoškoláků. V těchto případech jsem předkládala vlastní zkušenost s tím, že to bývají naopak mladší děti, které se do společného filozofického hledání pouštějí s větší odvahou, upřímností, nadšením a jsou u nich patrné výrazné pokroky v relativně krátkém čase. Rychle a ochotně přijímají nabídku toho, že mohou vyjádřit svůj názor, že ho mohou konfrontovat s názory svých spolužáků a že není problém, pokud se v těchto názorech třeba neshodnou. Starší žáci, často právě z druhého stupně, jsou mnohem více zvyklí na to, že v hodinách „jen“ poslouchají.

Co je častým pravidlem – ve třídě je vždy několik aktivnějších žáků, kteří se zapojují a třída je na to zvyklá. Na dětech bývá zpočátku patrné, že jsou zaskočený možností vyjádřit se, a že je to v danou chvíli dokonce žádoucí. Jakmile se přihlásí právě ti aktivní, kteří situaci zachrání, zbytek si oddechne, že má na chvíli klid. V těchto případech pak platí i to, že děti nejen, že se neumějí vyjádřit tak, jak bych chtěly či potřebovaly, ale mají už i větší zábrany diskutovat mezi sebou navzájem. Pokud to například do nějaké sedmé třídy (téměř) nikdy

¹⁶ Srov. LIPMAN, Matthew. *Philosophy goes to school*. Philadelphia: Temple University Press, 1988, s. 11. ISBN 0-87722-555-9.

nedělaly, obava z chyby, z „nesprávného“ názoru, a tím ze špatné reakce ostatních, je mnohdy zásadní překážkou.

Řada knihovníků i učitelů diskuse ve svých vzdělávacích programech či hodinách využívá. Nicméně v případě FPD některé zarazilo „upořádání“ knihovníka / pedagoga. Vyjadřovali obavu, že takto děti nebudou správně formovány (v tom smyslu, že dospělý má v danou chvíli přesně vědět, k jakému výsledku chce třídu společnou diskusí dovést). Lipman tento postoj popisuje jako stav, kdy dospělí přestávají zpochybňovat, přestávají se ptát a přemýšlet o významu věcí a událostí kolem sebe, protože je považují za jasné a pevně dané. Předávají tak dětem vzor pasivního přijímání informací.¹⁷ Ti, kteří tento postoj měli a mají, byli ale v celkovém množství účastníků v menšině, alespoň podle zpětného hodnocení workshopu jako celku.

2.3 Průběh jednotlivých hodin Filozofie pro děti při realizaci výzkumu

V této kapitole chci reflektovat průběh jednotlivých hodin FPD, a to zejména z hlediska metodiky vedení FPD. Z celkem pěti vybraných sedmých tříd základních škol jsem měla osobní zkušenost se třemi třídami, se dvěma jsem ale pracovala zcela nově. Díky tomu jsem měla možnost sledovat rozdíly v práci těch, kteří se s metodou setkali prvně a těmi, kteří ji už alespoň jednou vyzkoušeli.

Při každém setkání jsem dodržovala zavedený metodický postup, tedy uvítací kolečko, kdy má každý možnost se rozmluvit, následovala četba a rozdělení do skupin. Ve skupinách žáci zformulovali své otázky, ze kterých jsme následně vybrali jednu a o té diskutovali. V rámci shrnutí celé diskuse jsem vždy po skupině chtěla, aby vše, co bylo probráno, vyjádřili několika pojmy. Hodinu jsme ukončili krátkou reflexí každého z účastníků.

Všechny texty jsem žákům předčítala nahlas, protože podobně jako v jiných skupinách i zde se ukázalo, že žáci mají s hlasitým čtením ve většině problém. Situaci jsem tedy usnadnila tím, že jsem se předčítání ujala a texty jim zároveň nakopírovala, aby je během četby mohli sledovat očima. Zpočátku se mi ne vždy podařilo kopie dopředu připravit, což

¹⁷ Srov. LIPMAN, Matthew. *Philosophy goes to school*. Philadelphia: Temple University Press, 1988, s. 31. ISBN 0-87722-555-9.

porozumění textu některým zkomplikovalo, například dětem z Ukrajiny. Pro všechny bylo navíc mnohem snazší při práci ve skupinách vybrat z textu téma a k němu následně vytvořit otázku.

Při vytváření otázek se ukázalo, že žáci, kteří dosud neměli s FPD žádnou zkušenost, měli tendenci zaměřovat se pouze na faktická místa. Z počátku se tak pokoušeli vytvářet otázky, na které se dalo odpovědět pouhým vyhledáním odpovědi v textu. Tito žáci tedy potřebovali během prvních zhruba dvou setkání s nalézáním témat a otázek pomoci. Postupně ale princip pochopili a bylo znát, že se jim ve „čtení mezi řádky“ daří.

Některá setkání byla velmi náročná z hlediska motivace žáků k tomu, abychom v práci pokračovali. Často to vycházelo z toho, že se jim nechtělo do oněch čítankových textů. Výsledné diskuse ale z mého pohledu vždy obsahovaly podnětné myšlenky, což během závěrečných reflexí potvrzovala vždy i velká část třídy. Netroufala bych si ovšem tvrdit, že to dokázalo jejich celkový pohled na řešené texty nějak výrazně změnit. Jak jsem zmiňovala v předchozí podkapitole, i zde fungoval princip aktivní skupiny, takže diskusí se účastnil vždy jen určitý počet žáků, zbytek jim spíše naslouchal.

3. Pubescenti

Pro ucelený pohled je potřeba věnovat se také charakteristice vybrané skupiny, s níž jsem během výzkumu pracovala a pro kterou jsem se v této práci rozhodla používat termín pubescenti.

3.1 Pubescenti pohledem vývojové psychologie

Žáci sedmé třídy základní školy jsou ve věku dvanácti až čtrnácti let, a zatímco Vágnerová o tomto životním období hovoří jako o rané adolescenci,¹⁸ Langmeier s Krejčířovou nabízejí termín fáze prepuberty¹⁹. Ten rovněž používá i Říčan, který pubescenci popisuje jako jedno z nejdramatičtějších období lidského života. Jedinec, kterého už svým způsobem není možné nazývat dítětem, v tomto věku dramaticky mění dosavadní náhled na svět a tím i vnímání svého vlastního života. Mění se i pro něj zásadní vztahy – k rodičům, sourozencům, vrstevníkům, samozřejmě i k dalším autoritám, se kterými se setkává.²⁰ Pro tuto práci je důležitý vývoj jedince v těch oblastech, které nějakým způsobem souvisejí s četbou.

„Jedinec v období dospívání je schopen účinněji se učit na základě poznání logických souvislostí, méně již roste schopnost osvojovat si materiál, který nedává smysl a který musí být pouze memorován. /.../ Vývoj inteligence nedosahuje jen kvantitativního vrcholu pouhým narůstáním počtu úspěšně řešených problémů, ale mění se radikálně celý způsob myšlení – kvalita myšlenkových operací. /.../ Od počátku pubescence většina dospívajících dosahuje vyššího stupně logického myšlení – podle Piagetových názorů se v té době objevuje nový operační systém, systém formálních operací. Je to systém druhého řádu v tom smyslu, že se konkrétní operace samy berou znovu za objekt dalších operací, tj. vyvozují se soudy o soudech, tj. myslí se o myšlení.“²¹

Ve světle této charakteristiky a charakteristiky FPD se zdá být spojení sedmáků a filozofování naprosto ideálním. Aby taková idea ale byla naplněna, musela by být metoda ve

¹⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.* 1996, s. 369, ISBN 80-7184-317-2.

¹⁹ Srov. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie.* 2006, s. 143, ISBN 80-247-1284-9.

²⁰ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem.* 2004, s. 169, ISBN 80-7178-829-5.

²¹ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie.* 2006, s. 149, ISBN 80-247-1284-9.

výuce využívána. Nebo jiné metody, které by žákům usnadnily práci s přečteným textem, a to ve smyslu nacházení a identifikace jeho různých významů. Realita školní výuky ale ukazuje, že praxe je zcela jiná. A nezáleží, zda chybí znalosti, prostředky, vůle, nebo cokoli jiného. Výsledkem je taková podoba hodin literární výuky, o které ve svém výzkumu informoval Hník.

3.2 Pubescenti a čtenářská gramotnost

V sedmé třídě by přitom žáci měli mít tyto znalosti a dovednosti:

- vybírají si náročnější knihy, vědomě rozšiřují žánrové rozpětí své četby
- ze čtení čerpají oporu pro přemýšlení osvětě
- ověřují si informace z přečteného textu
- nacházejí v textu důležité informace a vnímají jejich význam pro sebe i ostatní
- výstižně formulují důležité myšlenky v náročnějším textu a ty dokáží porovnat s vlastními myšlenkami
- s dopomocí propojují informace, myšlenky, názory a postoje z četby s vlastními znalostmi, zkušenostmi a názory
- z nalezených informací vyvozují další souvislosti nebo závěry, vyslovují domněnky a hypotézy a dokládají je textem
- samostatně odhalují obrazné nebo symbolické významy slov a motivů v textu
- přemýšlí o tom, proč různí čtenáři reagují na stejný text různě
- vědomě používají základní strategie pro porozumění textu, například, vizualizaci, propojování s vlastní zkušeností
- samostatně reflektují své čtení²²

Uvádím zde pouze vybraný výčet dovedností, které jsou definovány v očekávaných výstupech pro čtenářskou gramotnost v metodickém materiálu Národního pedagogického institutu České republiky.

Z průběhu našich společných setkání mohu konstatovat, že větší část žáků řadu z těchto dovedností skutečně zvládala, zároveň jsem je k tomu ale musela povzbuzovat a pomáhat jim.

²² Srov. Čtenářská, matematická a digitální gramotnost v uzlových bodech vzdělávání: výstup projektu Podpora práce učitelů (PPUČ). 2021, s. 15-22, ISBN 978-80-7578-081-2.

Proto se obávám, že pokud by měli hledat v textech zcela sami, bez využití metody FPD a bez podpory facilitátora, výsledek by nejspíš neodpovídal tomu, kterého jsme dosáhli společně a který by byl předpokládán vzhledem k výše uvedeným očekávaným dovednostem.

3.3 Pubescenti jako předmět výzkumu čtenářství

Oblast dětského čtenářství je pravidelně předmětem výzkumu „České děti a mládež jako čtenáři“. V roce 2017 zjistili autoři studie, že:

„V průběhu druhého stupně základní školy je čtení knih stále více vystaveno konkurenci lákavějších, a přitom již snadno dostupných mediálních aktivit. Růst mediálních aktivit má výrazný podíl na poklesu frekvence čtení knih; denně se četbě knih věnuje 22 % dětí ve věku 9-10 let a pouze 12 % dětí ve věku 13-14 let. Zároveň také roste podíl dětí, které nečtou knihy nikdy (ze 7 na 12 %).“²³

Stejný výzkum zajímavým způsobem reflektuje i školní povinnou četbu:

„Náš výzkum se sice nezabýval podrobněji vztahem dětí k povinné školní četbě, téměř dvě třetiny českých dětí, které mají ve škole povinnou školní četbu, však vyjádřily spokojenost s tím, jak je povinná školní četba u nich na škole řešena. /.../ Povinná školní četba však automaticky neznamená, že děti knihy skutečně přečtou. Míra podvádění se dá samozřejmě těžko postihnout a záleží na tom, jakou konkrétní podobu povinná školní četba má. /.../ Výsledky naznačují, že starší děti při četbě podvádějí častěji. Zatímco pouze 29 % dětí ve věku 9-10 let odhadovalo, že více než polovina jejich spolužáků povinnou školní četbu nečte a čtenářské deníky nebo referáty připravují většinou na základě informací z internetu nebo jiných zdrojů, na konci základní školy (u dětí ve věku 13-14 let) je o podvádění většiny spolužáků při povinné školní četbě přesvědčeno již 53 % žáků.“²⁴

Podobnou zkušenost máme s půjčováním knih pro povinnou či doporučenou četbu i v knihovně. Jsou to zejména žáci druhého stupně základních škol a středoškoláci, kteří se ale

²³ FRIEDLANDEROVÁ, Hana et al. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. 2018, s. 28, ISBN 978-80-7577-804-8.

²⁴ Tamtéž, s. 90.

často netají tím, že knihy číst nehodlají. Nejsou vzácné ani případy, kdy pro knihu přichází jeden z rodičů a při výpůjčce nahlas uvažuje o tom, zda on sám zvládne knihu přečíst a udělat zápis do čtenářského deníku. Samozřejmě, že v našich školách jsou děti, které čtou pravidelně a čtou hodně, také hojně navštěvují knihovny. Ty s velkou pravděpodobností nebudou mít s četbou problém jak v podobě určené školou, tak v podobě vlastní volnočasové volby. Co ale s těmi, které to mají naopak? Jejich množství totiž rozhodně není zanedbatelné.

V uvedené citaci je důležitá poznámka ohledně vztahu dětí k povinné četbě. Tímto se totiž výzkum hlouběji nezabýval, pokud bychom však svou pozornost takovým směrem zaměřili, možná bychom mohli pokročit o něco dál ve snaze přivádět děti a mládež ke čtení. Vnímám jako nepodstatné to, zda četbu ve škole nazveme povinnou či doporučenou, zda děti budou muset přečíst celé dílo nebo jestli jim postačí ukázka z čítanky. Důležité je, zda v tom budou samy vidět smysl, což koresponduje i s charakteristikou této věkové skupiny, kterou předkládá vývojová psychologie.

3.4 Pubescenti jako čtenáři

Jednou ze základních pouček, se kterou se člověk nastupující do knihovnické profese setká je to, že člověk, který nečte, zatím nenašel tu pravou knihu. To platí jak u dospělých čtenářů, tak u těch dětských. Často se setkáváme s tvrzením, že dětem se do školní četby nechce právě proto, že je čtení nebaví. Je ale otázka, zda je nebaví čtení jako takové, nebo zda je to spíše problém vybraných knih či jednotlivých textů. V čítance, z níž jsem čerpala texty pro svůj výzkum, jsou úryvky z děl Vyskočila, Jirouse, Préverta, Čelakovského, Nerudy, Biebla, Seiferta, Hrabala, Doskočilové, Lindgrenové, Londona, Pavla, Erbena a dalších.

Jak ale vypadá seznam knih, které si půjčují čtenáři ve věku dvanáct až čtrnácti let? Pro potřeby této práce jsem si nechala vypracovat statistiku výpůjček, které ve školním roce 2022/2023 uskutečnili právě tito čtenáři. Sledovaný školní rok se tedy shoduje s tím, ve kterém probíhala má setkání se sedmáky a věk čtenářů rovněž odpovídá mým respondentům. Zároveň jsem se ve statistice zaměřila na tituly, které jsou v knihovně řazeny do skupin středního a staršího školního věku, a jsou tedy určeny pro totožnou skupinu. Statistika obsahuje výpůjčky uskutečněné ve všech odděleních JVK, kde si lze dětské knihy půjčit a kde si je může půjčit i vybraná věková skupina.

Prvních deset míst je kompletně obsazeno Kinneyho *Deníkem malého poseroutky*. Další desítku narušuje pouze na jedenáctém místě *Pusheen: já, košička* a na šestnáctém Walliamsova *Babička drsňačka*. Zbytek je opět *Deník malého poseroutky*, který tak za daný školní rok obsadil celkem osmnáct předních pozic nejpůjčovanějších titulů. V součtu těchto osmnáct titulů dělá jeden tisíc třicet sedm výtisků.

Z notoricky známé školní četby se v první stovce objevují na pětadvacátém, třicátém a šestačtyřicátém místě *Staré řecké báje a pověsti*, kterých se půjčilo sto pět výtisků, na osmadvacátém místě *Moudří blázni* s třiceti šesti půjčenými výtisky, do stejné stovky patří i *Ambrožovy budějovické pověsti a povídky*, *Malý princ*, *Kytice*, *Bílý tesák*, *Biblické příběhy* a *Maminka*. Pokud se zaměříme na první stovku titulů, většinu z nich tvoří tituly zejména ze současné beletrie pro děti a mládež. Na tomto místě zveřejňuji tabulku č. 1 s prvními dvaceti místy, výčet první stovky je uveden v tabulce č. 5 v příloze č. 1.

Tabulka č. 1

Seznam titulů podle množství výpůjček v JVK ČB			
Školní rok 2022/2023			
Výpůjčky čtenářů ve věku 12, 13 a 14 let			
Pořadí	Název	Autor	Počet výpůjček
1.	Deník malého poseroutky: Zápisky Grega Heffleyho	Kinney Jeff	94
2.	Deník malého poseroutky: Výprava za teplem	Kinney Jeff	70
3.	Deník malého poseroutky: Poslední kapka	Kinney Jeff	67
4.	Deník malého poseroutky: Psi život	Kinney Jeff	65
5.	Deník malého poseroutky: Ošklivá pravda	Kinney Jeff	65
6.	Deník malého poseroutky: Páté kolo u vozu	Kinney Jeff	64
7.	Deník malého poseroutky: Fakt smůla	Kinney Jeff	64
8.	Deník malého poseroutky: Velká šance	Kinney Jeff	63
9.	Deník malého poseroutky: Samá voda	Kinney Jeff	63
10.	Deník malého poseroutky: Staré dobré časy	Kinney Jeff	60
11.	Pusheen: Já, košička	Beltonová Claire	58
12.	Deník malého poseroutky: Všechna sláva	Kinney Jeff	58
13.	Deník malého poseroutky: Radosti zimy	Kinney Jeff	54
14.	Deník malého poseroutky: Wíbuch plýny	Kinney Jeff	51
15.	Deník malého poseroutky: Rodrick je king	Kinney Jeff	51
16.	Babička drsňačka	Walliams David	51
17.	Deník malého poseroutky: Na spadnutí	Kinney Jeff	51
18.	Deník malého poseroutky: Ponorková nemoc	Kinney Jeff	49
19.	Deník malého poseroutky: Výlet za všechny peníze	Kinney Jeff	48
20.	Strašidelné historky báječného kamaráda Rowleyho Jeffersona	Kinney Jeff	47

Zdroj: Jihočeská vědecká knihovna, 2023.

Jsem si samozřejmě vědoma toho, že doporučenou školní četbu mohou mít žáci doma, mohou si ji půjčit z jiných zdrojů, nebo si ji nemusí půjčovat přímo oni. Výpůjčka tak může figurovat na čtenářském kontě sourozenců, rodičů nebo prarodičů. Ale pro ilustraci toho, jaké tituly si sledovaná věková skupina z knihovny odnáší, je v rámci této práce předložený přehled dostačující. Netroufnu si na základě toho konečně hodnotit, zda je obsah čítanky v pořádku, nebo zda je adekvátní školní doporučená četba jako celek.

Co ale vyvodit lze, je nutnost s texty obsaženými v čítance žákům pomoci. Ty, se kterými jsme pracovali, jsou pro ně časem svého vzniku, jazykem, obsahem i mnohými myšlenkami na hony vzdálené. Připomeňme si poznámku o tom, že na našich školách se víceméně spoléhá na to, že si žáci s interpretací textů poradí sami, že k ní nějakým způsobem dospějí, ale v praxi se ukazuje spíše opak. Mluvíme-li o pubertálním či adolescentním období jako o přechodu do dospělosti a jestliže si jedinci, jichž se to týká, opravdu stále nedokáží s pronikáním do textů poradit sami, pak jim (i nám) uteklo poměrně rozsáhlé období, kdy byli schopni se to naučit s relativní lehkostí.

4. Výzkum

V této kapitole vysvětlím, jakým způsobem jsem postupovala při výzkumu.

4.1 Výzkumná otázka a cíl výzkumu

Na začátku samotného výzkumu jsem formulovala tyto dvě výzkumné otázky:

- 1) Jaká klíčová témata nacházejí žáci pomocí metody Filozofie pro děti ve vybraných textech v čítance pro druhý stupeň ZŠ?
- 2) Jak prostřednictvím těchto pojmů vybrané texty interpretují?

Cílem výzkumu bylo samozřejmě hledat a najít odpovědi na položené otázky, ale velkou příležitostí pro mě byla i možnost ověřit si, nakolik je metoda Filozofie pro děti schopná fungovat jako pomoc při práci s čítankovými texty.

4.2 Příprava výzkumu

Nejnáročnějším úkolem v přípravné fázi bylo vyhodnotit, s jakou věkovou skupinou žáků bude nejlépe výzkum realizovat a následně najít vhodné skupiny pro spolupráci. Rozhodla jsem se pro žáky sedmých tříd ZŠ, a to ze dvou důvodů. Sedmáci již nejsou na druhém stupni úplnými nováčky a třídní kolektivy už bývají sžité po příchodu žáků z prvního stupně jiných škol. Zároveň ještě nejsou tolik soustředěni na výběr střední školy a přípravu na přijímací zkoušky, což u osmáků a deváťáků neplatí. Protože jsem potřebovala s každou třídou uskutečnit několik setkání, bylo vhodné, aby návštěvy knihovny příliš nezasahovaly do činností, které by pedagogové společně s rodiči mohli vyhodnotit jako důležitější.

Kontaktovala jsem Základní školu Emy Destinové a Základní školu Máj II v Českých Budějovicích, s nimiž se knihovně daří dlouhodobě udržovat velmi dobré vztahy a pravidelnou spolupráci. Přestože jsem předpokládala, že sedmé třídy nebudou zatím soustředěny na vidinu blížícího se přestupu na střední školu, musela jsem i tak dopředu počítat s tím, že domluvit dostatek návštěv může být problém. V praxi je poměrně časté, že

školy přesouvají domluvené termíny vzdělávacích lekcí kvůli náhlým změnám ve vlastním programu. Z toho důvodu jsem u obou škol domluvila zapojení do výzkumu všech sedmých tříd, celkem jich bylo pět.

Z těchto pěti tříd pouze tři pracovaly v hodinách českého jazyka a literatury s čítankou, dvě nikoli. Ve dvou případech se používaná čítanka shodovala, šlo o titul *Čítanka 7*, kterou sestavil *Josef Soukal*. Vzhledem k tomu, že tato učebnice vyšla se schvalovací doložkou MŠMT, rozhodla jsem se právě pro ni. Moje původní představa byla taková, že konkrétní texty budu vybírat na základě potřeb a doporučení učitelek. Že se například dozvím, které texty jsou pro žáky problematické a se kterými se naopak obvykle pracuje bez větších potíží. Nic takového se nestalo. Od učitelek jsem se dozvěděla, že čítanku sice používají, ale velmi sporadicky. Dle jejich slov jim úplně nevyhovuje obsah čítanky, takže podklady do výuky čerpají z jiných zdrojů. V záležitosti výběru konkrétních textů mi poté nechaly úplnou volnost.

Výběr jsem tedy provedla tak, aby se texty navzájem co nejvíce lišily. Důležitým kritériem byla i délka textu, protože pro společná setkání jsme vždy měli pouze omezený čas určený jednak nutností návratu třídy do školy a jednak dopoledním provozem knihovny. Do výběru jsem tak zařadila čtyři texty – pohádku *Karla Jaromíra Erbena Rozum a štěstí*, regionální pověst *Panna vejplůl* od *Ireny Bukačové*, povídku *Oty Pavla Moje první ryba* a frické lidové vyprávění *Leopardí žena*.

Učitelky i žáci byli dopředu obeznámeni s tím, že z každého setkání bude pořízen zvukový záznam, který následně převedu do textové podoby a použiji v této práci. Po konzultaci s vedením obou škol nebylo zapotřebí předkládat rodičům žáků k podpisu souhlas s procesem výzkumu, protože vše probíhalo v době výuky a pro tu má škola všechny potřebné náležitosti vyřešeny.

4.3 Průběh výzkumu

Všechna společná setkání proběhla od října 2022 do května 2023 a z původně plánovaných dvaceti setkání se nakonec uskutečnilo čtrnáct. Z tohoto množství nahrávek jsem poté do výzkumu zařadila devět z nich na základě toho, že jde o tři stejné třídy diskutující nad třemi

stejnými texty. Jak jsem předpokládala už při plánování výzkumu, ukázalo se být problémem dostat mimo školu všech pět tříd ve stejných časových obdobích. Setkání probíhala v prostorách pobočky Čtyři Dvory Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích vždy v dopoledních hodinách. Zvukový záznam jsem pořizovala na vlastní mobilní telefon a nahrávky jsem následně přepisovala. Pro přepis jsem zvolila doslovnou transkripci, ve které jsem nijak neupravovala způsob a styl vyjadřování jednotlivých řečníků. Vypouštěla jsem však ty části, které se nijak nevztahovaly k textu, typicky šlo o usměrňování nevhodných projevů chování a podobně.

Jak jsem zmiňovala v předchozích kapitolách, ne všechny třídy již s metodou FPD pracovaly. Mimo to, že jsme se tedy snažili popasovat se s přečteným textem, jsme i společně pronikali do principu metody, což pro některé znamenal zcela nový způsob práce. Výsledné diskuse jsou ale důkazem toho, že většině žáků tento přístup vyloženě svědčí a že jsou díky němu schopni mnohdy překvapivých výstupů. Dynamika jednotlivých diskusí vždy záležela jak na celkovém naladění skupiny, tak na výběru textu. Nejbouřlivěji byla prožívána pohádka *Rozum a štěstí* a africké lidové vyprávění. Největší problém naopak žákům dělala pověst *Panna vejpuř*. Tento text je z velké části příliš nezaujal, diskuse často vázly a vzhledem k tomu, že se mi k němu ani nepodařilo pořídit dostatečné množství nahrávek, rozhodla jsem se ho do výzkumu nakonec nezahrnout. Po absolvování schůzek spojených s filozofickými diskuzemi jsem nadále s texty pracovala již zcela samostatně.

4.4 Metodologie a vlastní analýza a interpretace dat

Po dokončení transkripce pořízených nahrávek jsem se musela rozhodnout, jak se získanými daty nadále pracovat. Vzhledem k formulaci výzkumné otázky, která pátrá po klíčových pojmech vyplývajících z diskusí, jsem zvolila pro jejich identifikaci metodu kódování. Na konci každé diskuse jsem skupinu vyzvala, aby vše, o čem se hovořilo, zkusila shrnout do několika pojmů. Tyto pojmy jsem poté použila k vytvoření kategoriálních systémů.

„Kategoriální systémy slouží k provádění redukce dat. Využívají se při kódování záznamů rozhovorů, pozorování nebo dokumentů. /.../ Konstrukcí kategoriálních systémů se myslí návrh popisného systému kategorií pro systematickou klasifikaci a rozřídění dat,

příčemž se silněji nebo slaběji vychází přímo z nashromážděných dat. Jejich pomocí uspořádáváme datový materiál tím, že ho přiřazujeme k různým nadpisům.“²⁵

Práce s identifikovanými klíčovými pojmy je součástí kvantitativního výzkumu, protože tyto byly předem dané.²⁶ Druhá výzkumná otázka se však ptá po způsobu interpretace těchto klíčových pojmů a to je již záležitost výzkumu kvalitativního. V první fázi jsem tedy podle soupisu klíčových pojmů každý z nich opatřila kódem v příslušné části diskuse podle toho, zda se tam daný pojem přímo vyskytoval, nebo se o něm hovořilo v abstraktní rovině. Jednotlivým pojmům jsem přiřadila barevné označení, které jsem následně vkládala i k odpovídajícím částem diskuse v prepisech. Druhou fází byla moje interpretace toho, jak skupina s pojmy v rámci dialogu pracuje, jak je chápe a vysvětluje. To je obsahem následujících kapitol věnujících se interpretacím diskusí. Třetí fází pak byla opět identifikace dalších klíčových pojmů, které jsem na základě prostudování výzkumného materiálu k textům přiřadila já. V tomto případě šlo o vytvoření kategoriálních systémů ad hoc během probíhajícího výzkumu, čímž se opět ocitáme v jeho kvalitativní rovině.²⁷

Na základě toho jsem vypracovala materiály, které jsou součástí příloh práce. Obsahují samotné prepisy diskusí vhodné k prostudování a pochopení kontextu v kapitolách 5 až 7, kde se zabývám interpretací těchto diskusí. Dále jsou přiloženy prepisy doplněné barevným kódováním, které odpovídá označení klíčových pojmů identifikovaných jednak žáky a poté těmi, které jsem identifikovala já.

²⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 211, ISBN 978-80-262-0219-6.

²⁶ Srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2012, s. 211, ISBN 978-80-262-0219-6.

²⁷ Srov. tamtéž.

5. Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí

5.1 Interpretace diskuse skupiny č. 1

Zvolená otázka: Je lepší rozum nebo štěstí?

Identifikovaná klíčová témata: štěstí, rozum, vztahy, spravedlnost

Je logické, že vzhledem k názvu pohádky bylo štěstí a rozum často probíranými pojmy. Jak k oběma pojmům přistupovala tato skupina?

Štěstí

Štěstí je chápáno jako faktor pomoci. Zároveň, na rozdíl od rozumu, není štěstí obsaženo v nás, ale přichází zvenčí. Může mít podobu náhody, žáci o něm ale uvažovali i jako o něčem nevysvětlitelném, zázračném.

„Protože štěstí nám může v mnoha situacích pomoci a rozum nám štěstí nenahradí.“

„U něčeho je lepší štěstí, třeba když jde člověk do války, /.../“

„Podle mě je štěstí to, že se na něco třeba vůbec nepřipravuješ, ale hned ti to dojde.“

„Já si myslím, že štěstí je náhodné, že si nemůžeš vybrat, kdy to bude.“

„Třeba když si koupím los a vyhraju.“

„Štěstí je třeba i to, když by měl někdo třeba vážnou nemoc a potom by se z toho prostě zázračně vyléčil.“

V této souvislosti je dobré si všimnout, že jako štěstí je vnímáno ono zázračné uzdravení. Když jsem se totiž zeptala, zda by situace byla stejná v případě vyléčení pomocí léků, odpovědí bylo, že „napůl“.

„To bude tak napůl. Protože tam se to u těch léků předpokládá, ale nemusí se to taky podařit. I tak ten člověk může zemřít.“

Zde se potvrzuje, že štěstí je chápáno jako přichozící element bez toho, abychom jej zvali. O štěstí jako kdybychom se sami nijak nezasluhovali. Stejně je vnímáno i v následujícím tvrzení:

„/.../ třeba mi to úplně nešlo, ale oni mě přesto přijmou, protože tam zrovna nepříjde tolik dobrých lidí. Tak přesto mě přijmou.“

K tomu, že otázku štěstí nemáme až tak ve svých rukou, a jak vypadá štěstí v situaci, kdy se nám děje nespravedlnost, se žáci vyjadřovali v souvislosti s princeznou. Ačkoli považovali za nespravedlivé, že si měla vzít za muže toho, kdo splní požadavek jejího otce, v celkovém kontextu vnímali výsledný sňatek jako dílo štěstí. Odpověď na otázku, zda měla princezna štěstí, že příběh dopadl tak, jak dopadl, zazněly následující odpovědi:

„Tohle si myslím, že bylo. Mohla dopadnout hůř. A ona se do něj pak zamilovala, tak určitě.“

„Taky si myslím. Protože kdyby ho nechtěla, tak by to nedělala. Nezachránila by ho.“

„Podle mě by ani nepromluvila, kdyby ho nechtěla. Mohla přece pořád mlčet. A pak by se ho ani nezastávala.“

Co mě u této skupiny velmi zaujalo, bylo vnímání štěstí jako dokonání určitých procesů. Tedy štěstí ne jako pocitu, ale spíše stavu věcí. Například v části diskuse týkající se koupě domácího mazlíčka zaznělo:

„Jo, protože i když se to domluví, tak třeba nemusí ten mazlíček být zrovna k dostání. Ale když ho mají a koupíme si ho, tak to je štěstí. Protože ono se člověk sice domluví, ale to štěstí potřebuje k tomu, aby to dopadlo.“

Podobně tomu bylo i u příspěvku s přijímacími zkouškami, který jsem citovala výše. V něm šlo o to, že štěstí je dokonáno, když člověka přijmou po úspěšně složené zkoušce, ačkoli mu požadované znalosti a dovednosti ve skutečnosti moc nejdou.

Rozum

Rozum je v diskusi prezentován jako jistota, na žácích však bylo znát, že by nejspíš raději dali přednost štěstí. Kdokoli se k rozumu vyjadřoval, kvitoval jeho přínos, ale:

„/.../ a rozum nám štěstí nenahradí.“

Každopádně s rozumem máme věci pod kontrolou a jsme si vědomi svých cílů:

„Je to něco správného, co víš, že máš dělat, aby nevznikl problém.“

„No, protože třeba když máš... třeba že se chceš dostat na nějakou univerzitu, tak vlastně se tam dostaneš, že toho hodně víš. Máš ten rozum na to, aby ses tam dostala.“

„/.../ Ale když chceme chodit na ty univerzity a být chytrí třeba jako Albert Einstein, tak potřebujeme mít spíš ten rozum, protože štěstí nám tolik nepomůže ve vymýšlení nějaký rovnice.“

Dotazovala jsem se, zda se situace v příběhu dala zvládnout pouze s přispěním rozumu a dostalo se mi odpovědi, že ne. Respektive – ne za takových podmínek, za jakých se příběh odehrával. Ten, kdo by běh událostí mohl za pomoci rozumu zvrátit, byl podle skupiny král.

„Já si myslím, že kdyby ten král měl rozum, tak ano.“

Ačkoli to zde není řečeno napřímo, chápu tuto myšlenku jako hypotézu o tom, že pokud by král měl rozum, řešil by němotu své dcery jiným způsobem.

Spravedlnost

Zajímavý pohled na celý příběh mi žáci poskytli, když do diskuse zapojili pojem spravedlnosti. K té se dostali přes pojmy právo a pravidla, když řešili, kdo ještě by do příběhu mohl zasáhnout, aby se hlavní hrdina vyhnul popravě.

„No, aby to mělo nějaký pravidla. Že si to nemůžou dělat jen tak, že to bude spravedlivý.“

V celkovém kontextu se zdá, že právě otázka spravedlnosti pro ně byla důležitá a řešení, které by se díky ní nabízelo, korespondovalo s tím „rozumovým“.

„No, to by musela ta spravedlnost zasáhnout mnohem dřív než štěstí. Už když byli u toho krále. A ne až na tom popravišti.“

Kdyby se totiž události vyvíjely v rámci spravedlnosti a celý příběh by dopadl spravedlivě, pak by hlavní hrdina zůstal naživu a princezna neprovdaná. To, že byl její závazek provdat se za toho, kdo ji rozmluví, nespravedlivý, již bylo řečeno. Žáci pak vnímali to, že by hlavní

hrdina zůstal oproti původnímu slibu bez nevěsty jako částečně nespravedlivé, nad to však řadili fakt, že by zůstal naživu.

„A to by bylo spravedlivé, kdyby nakonec princeznu nedostal? / No, tohle zrovna úplně ne, ale nejspravedlivější by na tom bylo to, že by nakonec neumřel.“

Co je lepší?

Odpovědi na položenou otázku jako by se žáci vlastně vyhýbali. Ačkoli výchozí otázka se ptala právě na tohle, jednoznačná odpověď nepřišla. Často se objevovala tvrzení, že člověk potřebuje obojí – jak rozum, tak štěstí.

„Tak když máš jenom štěstí a ne rozum, tak to štěstí ti může hodně jako udělat. Ale rozum ti může taky hodně udělat, jako může ti pomoci.“

„Já si myslím, že nejlepší je mít jak rozum, tak štěstí. Jako mít v životě obojí.“

„Ale ono je obojí stejně dobrý. Podle toho, co chce člověk dělat. U něčeho je lepší štěstí, třeba když jde člověk do války, ale pokud chce jít člověk do školy, tak je lepší rozum.“

Přesto se pojmu štěstí věnovalo v diskusi nejvíce prostoru a silně akcentovaná byla spravedlnost. Nemohu to tvrdit stoprocentně, ale jako by všichni toužili, aby se celá situace vyřešila „sama“. Buď tím štěstím, které zasahuje vždy v náš prospěch, nebo spravedlností, která sice nenabízí tolik benefitů jako štěstí, ale nikoho nenechá na holičkách bez důvodu. Rozum předpokládá vysoké osobní nasazení, větší námahu a s tím spojená určitá rizika.

Závěrem chci ještě upozornit na fakt, že ve shrnutí diskuse se objevil pojem „vztahy“. Přesto se v diskusi samotné přímo neřešily. Velmi tedy oceňuji, že tento pojem v ní dokázali žáci identifikovat.

5.2 Interpretace diskuse skupiny č. 2

Vybraná otázka: Dalo by se žít pouze se štěstím nebo pouze s rozumem?

Identifikovaná klíčová témata: schopnost, rovnováha, štěstí, rozum

I v tomto případě se žáci nejdříve zaměřili na zkoumání pojmu štěstí. Touto skupinou je štěstí chápáno jako něco, s čím jdou věci naprosto samy a my nemusíme vyvíjet žádnou zvláštní aktivitu. Život se štěstím je snazší.

„/.../ Ale tipl bych, že se štěstím je to o dost lepší.“

„Asi jo. Protože když mám to štěstí, tak mi to krásně jede pod ruce, ty věci, ty okamžiky. A dokážete se správně rozhodnout. Jakože když máte to štěstí, tak se správně rozhodnete, i když nemáte rozum.“

„Protože když má člověk štěstí, tak má ty věci, který si přeje.“

„Tak všeobecně je štěstí to, že když člověk něco dělá a potom na něco najednou narazí a ono mu to přinese dobrou věc, tak potom se tomu říká štěstí.“

Štěstí ale není samozřejmost. Mohli bychom si myslet, že podle prvních tvrzení nám štěstí přinese vše, co si přejeme. Ale není to tak. Někteří vnímají jako důležitý faktor způsob, jakým se štěstí snažíme dosáhnout.

„Většinou? Někdy ne? Kdy ne? Kdy to štěstí nemusí fungovat? / No, třeba u nějakých hazardů, nebo tak něco.“

Skupina u štěstí rozlišuje věci na správné a nesprávné a podle toho hodnotí, zda by měly být tím, co nám štěstí přináší. Zároveň si uvědomuje riziko, které s sebou spoléhání na štěstí nese. Štěstí je vlastně velká nejistota. V tomto bodě je zajímavé porovnat výklad štěstí s tím, jak ho podávala první skupina. Podle té se o štěstí nijak zvlášť snažit nemusíme, přijde samo a je vlastně jedno, odkud a jak. Pokud nám to něco přinese, je to štěstí. Zde jejich vrstevníci přihlížejí i k morálnímu aspektu a více upozorňují na vrtkavost a možnou konečnost štěstí.

„Tak když se to řekne takhle, tak jo, ale ten rozum značí jistotu. A když máte štěstí, tak prakticky máte pak pravdu, ale spíš z nejistoty, že to nemusí vždycky tak být.“

„Nikdo nemá štěstí furt.“

„Tak štěstí je taky otázka času, že jo. Protože někdo má to štěstí větší a delší a někdo kratší a míň toho štěstí.“

„Je to nejistota.“

Ovšem i přes velkou míru nejistoty znamenalo štěstí v pohádce život.

„/.../ Rozum ho zachránil od chudoby, ale štěstí mu zachránilo život.“

I zde se uvažovalo o štěstí ve spojení s jeho výhodami například u přijímacích zkoušek na školu. Se štěstím se toho dá opravdu hodně získat.

„Asi štěstím. Když se třeba dostanu na dobrou školu.“

„To jasně, protože tam mají jen určitý počet lidí, který se tam můžou dostat. A když máte dobrej rozum, tak ale tam může být víc lidí, který mají taky dobrej rozum. A to vás můžou předběhnout. Takže pak je pro vás důležitý spíš to štěstí.“

„Ale stejně se tam dá dostat i díky štěstí. Třeba tam bude nějakej příklad, kterej tipnete a dostanete se, takže není pak důležitý, jestli to bylo štěstím nebo rozumem. Prostě se na tu školu dostanete. I když svým rozumem ten příklad nezvládnete.“

Rozum

Oproti první skupině věnovala tato více prostoru uvažování o rozumu, ostatně lze je zaznamenat již v úryvcích vztahujících se ke štěstí a přijímacím zkouškám. Rozum je jistota. Pokud mám rozum a používám jej, mohu se na něj i na sebe spolehnout.

„Ale s rozumem jsme zase chytřejší, ne? A tím pádem se umím líp rozhodovat. Než spoléhat na to štěstí. Takhle to vím.“

„Ale jo. Protože když máte dostatek rozumu, tak i s tím štěstím budete líp vycházet.“

„Jo, protože jinak nebudu umět něco třeba ve škole. Tam je lepší ten rozum si myslím.“

„Když má člověk rozum, tak se dokáže zachovat líp než třeba s tím štěstím. Třeba ve škole, když se člověk chová normálně, tak určitě nedostane žádnéj kázeňskej postih. Se štěstím třeba taky ne, ale to není tak jistý.“

Mezi štěstím a rozumem ale i tato skupina stále vnímá neustálé převažování na jednu či druhou stranu. Tyto souvislosti pak směřují k dalšímu pojímání, kterými jsou rovnováha a schopnosti.

„Mít obojího trochu. Každý to má pozitiva i negativa, takže když je od každého trochu, tak se to krásně doplňuje.“

„Já myslím, že vždycky záleží na té situaci. Někdy víc potřebujeme štěstí a někdy víc rozum.“

„No, že když ty věci děláte s rozumem, tak máte i štěstí.“

S rozumem se zároveň pojí schopnosti. Na ty skupina poukazovala argumentací týkající se přijímacích zkoušek zvládnutých díky štěstí. Tím totiž proces nekončí. Naopak začíná a je zapotřebí zapojit rozum a ukázat, že dotyčný školu zvládne. Podobně na schopnosti odkazovalo tvrzení, že pokud přikládám větší váhu rozumu, a ne pouze štěstí, tak věci vím a mohu se tím pádem spolehnout na sebe sama.

Co je cennější?

Mohlo by se zdát, že pokud dosavadní argumentace vyznívala ve prospěch rozumu, bude brán jako cennější. Opak je pravdou. Na otázku, co je cennější, odpověděla většina, že štěstí. Jeden z žáků se vyjádřil ve prospěch rozumu a dva zvolili „zlatou střední cestu“:

„Mít obojího trochu. Každý to má pozitiva i negativa, takže když je od každého trochu, tak se to krásně doplňuje.“

„Já myslím, že vždycky záleží na té situaci. Někdy víc potřebujeme štěstí a někdy víc rozum.“

Objevilo se i upozornění na vrtkavost štěstí:

„To štěstí hlavně není věčný.“

Tomu všichni přitakávali, ovšem na následné otázky, čím se dá více získat a čeho má vyšší míru člověk, který se má dobře, bylo opět odpovězeno, že štěstí. Rozum tato skupina vnímala velmi kladně a snažila se předložit argumenty pro jeho využívání a tím pro jeho důležitost v životě člověka. Přesto, když se měla vyjádřit k tomu, čím může člověk dostat víc, co má vyšší cenu, přikláněla se ke štěstí. Během diskuse bylo znát, že si žáci uvědomují důležitost a

nutnost používání rozumu, ale že v tom nepocítují takovou energii, jakou člověku přináší právě štěstí.

5.3 Interpretace diskuse skupiny č. 3

Vybraná otázka: Je možné, aby někdo někomu patřil?

Identifikovaná klíčová témata: rozum, štěstí, lidská práva, práva zvířat, vlastnictví, různé kultury a tradice, vlastnit x mít

Třetí skupina se výrazně odlišovala od prvních dvou zvolenou otázkou a tím pádem i obsahem celé diskuse. Právě v tomto kontrastu je skvěle manifestován potenciál využití metody FPD pro práci s texty. Díky principu, kterým jednotlivé skupiny hledají témata pro vytváření otázek se této podařilo odhalit další tematickou vrstvu, kterou v sobě příběh nese. Oproti prvním dvěma skupinám se tato zabývala příběhovou linií, která se týká otázky majetnictví, vlastnictví, náležitosti.

Štěstí, rozum a lidská práva

Podobně jako první skupina zahrнула do výsledných pojmů vztahy, tato se rozhodla mezi ně zařadit také štěstí a rozum. Ovšem ani jeden z pojmů nebyl ve třetí diskusi explicitně vyjádřen, oba jsou v ní obsaženy vyloženě abstraktně, přesto do souhrnu bezesporu patří. Červenou nití této diskuse byla lidská práva a to, co s nimi v závislosti na jejich dodržování či nedodržování souvisí.

„Já si myslím, že podle základních lidských práv to bude, že nikomu nepatříme, ale čistě teoreticky kdysi přece šlo, aby měl člověk otroka. S otrokem si mohl dělat cokoli. Mohl ho zavraždit, takže teoreticky byl jeho majetek.“

„Dřív to bylo, ale když si to vezmete, porušovalo se lidské právo.“

„To sice funguje, ale já bych řekla, že jestli se pohybujeme v Evropské unii, tak platí nějaké zákony a myslím si, že zrovna ty zákony jsou od toho, aby se tohle nestávalo. Protože je to porušování těch základních lidských práv.“

„Určitě bych jim dala svůj úhel pohledu. Řekla bych, jak tu situaci vnímám. Snažila bych se jim říct, proč mi to nepřijde dobrý. Nemůžu jim to přikázat nebo rozhodnout, protože to je přece taky porušování lidských práv.“

Vlastnictví, vlastnit x mít

Otázka vlastnictví je dalším silným tématem, které skupině v souvislosti s přečteným příběhem vyplynulo. Bylo diskutováno ve spojení s lidskými právy (výše je citovaná připomínka možnosti vlastnit otoka) i ve spojení s rodinnými vztahy či uzavíráním sňatků. Pojem vlastnictví je koneckonců obsažen už ve zvolené otázce, zda někdo může někomu jinému patřit...

„Protože my nejsme věc, nebo prostě... nejsme věc.“

„Já si myslím, že taky ne, protože vlastně souhlasím s tím, jak M. říkala, ale i že prostě nikdy asi nebude nikdo ničím majetek. Maximálně máme sami sebe. A myslím si, že maximálně mají za nás rodiče zodpovědnost, ale ani jako takhle nejsme.“

„/.../ S otrokem si mohl dělat cokoli. Mohl ho zavraždit, takže teoreticky byl jeho majetek.“

„Jo. Protože když je přece třeba váš hrneček, taky ho můžete rozbít. A to bylo totéž.“

V těchto úvahách je skryta jedna naprosto zásadní otázka, a totiž, co je člověk? Odmítnutím myšlenky, že člověk by mohl vlastnit jiného člověka je zde řečeno, že člověk není věc. Protože věc vlastnit můžeme, můžeme ji i rozbít, ale s člověkem toto nelze. Kdysi to tak sice bylo, že někteří lidé byli bráni jako věci (a neměli tedy ona lidská práva), ale dnes je tomu jinak. Toto se diskutovalo v následujících vyjádřeních.

„Čistě teoreticky jsme ale všichni poskládání z věcí. Třeba srdce je věc. / Není. / No, je to věc. A koupit orgány jde taky. Nebo je jde darovat, ale i koupit. V dnešní době jde, to je černý trh.“

„V dnešní době, jak říkala A., tak jsou takový stránky, kde si vlastně můžete koupit různé věci. Já to třeba přirovnám k počítači, jako lidský tělo, a na těch stránkách si můžete koupit srdce, co je jako když si kupujete třeba grafickou kartu. Procesor jsou třeba plíce, ale můžete si koupit celý počítač, a to je celé tělo. A to pak vlastníte. / Ale ty takhle nevladníš toho člověka celého, ty vlastníš jenom nějakou jeho zbytek. / Když si to koupíš celý, tak máš celého člověka. / Nene, když si to koupíš, tak máš jenom tělo, nemáš celého člověka, nemáš jeho duši. To bys ho musel nějak oživit.“

V tomto bodě jsem byla doslova ohromena procesem takového uvažování. Člověk není jen samotné tělo – člověk je žijící tělo, které má v sobě duši. I kdybychom mohli vlastnit nějakou

jeho část, nebude to znamenat vlastnictví člověka jako takového. Skupina vedle pojmu vlastnictví narazila i na významové rozdíly ve slovech vlastnit a mít. Užší propojení bylo zmiňováno mezi dětmi a rodiči, ale v souvislosti s odpovědností, kterou rodiče za své děti nesou. Ani v tomto vztahu diskutující nepřipouštěli možnost užití výrazu „patřit někomu“. Přesto se o pár chvil dále k obsahu tohoto slovního spojení dostali.

„Já myslím, že by to jako šlo. Třeba, když se dva lidi zasnoubí a mají svatbu, tak navzájem si patří. A mohou jako říkat, že je moje a já ji nikomu dát nemůžu.“

„No ale ten manžel ji třeba nemůže jen tak zabít.“

„Ale to přece neznamená, že když někoho vlastníš, tak že ho chceš zabít. Nemůžeš si s ním dělat co chceš.“

„Já prostě nesouhlasím s jejím názorem v tom, že oni sice říkají, že jsou svoji, ale doopravdy to tak není. Každý vlastní jenom sám sebe. Nemůžeme vlastnit nikoho jiného, žádného jiného člověka. V téhle době ne. A v našem státě už vůbec. Já si teda myslím, že to lidi říkají, protože si jenom... / Vzali se. / A jsou svoji, to bych řekla, že v tomhle případě znamená, že se nevlastní, ale že se mají na tolik rádi, že se berou jako součást života toho druhého.“

„Protože to, že jsou svoji, neznamená, že třeba ten její manžel ji vlastní, ale svoji jsou. Ona ho třeba nemusí poslouchat.“

Je zřejmé, že svoboda a integrita jedince ve vztahu je pro současné pubescenty velmi důležitá. A také to, jaká slova volíme, když o konkrétní situaci hovoříme.

„Já nevím, já asi souhlasím s tím, že jako se to říká, že jsou svoji, ale naopak zase ne. Takže zčásti ano, zčásti ne. Protože ten člověk rozhoduje sám za sebe, takže má svoje práva. A v budoucnu se může rozhodnout, jestli bude někoho poslouchat nebo ne. Takže jediný, co vlastně ta ženská může vlastnit, je jeho příjmení, nic víc ne. Protože to jinak nejde. Nikdo mi přece nemůže říct, že jsem jeho majetek a nikam nejdu.“

Zde jsem podotkla, že hlavní hrdina v příběhu princezně oznámil, že podle toho, co král vyhlásil, mu ona patří.

/

„Nepatří. Patří sama sobě.“

„Ne, prostě ne. Navíc ten král neměl právo tu svoji dceru, když to tak hnusně řeknu, prodat. Neměl právo ji prodat. Ona si může rozhodovat, koho si vezme a jestli ho vůbec bude chtít. On jí může pouze doporučit, koho by si mohla vzít.“

Vlastnictví a práva zvířat

To, co obsahuje nejen pojem vlastnit, ale třeba i přívlastek „můj“ bylo v diskusi rozvíjeno i v dalším kontextu. V této souvislosti se například zmiňovalo vlastnictví zvířete, nicméně stejné slovní obraty byly stále vztahovány i k člověku.

„V dnešní době si můžu koupit třeba psa. / To jsou přece taky živý bytosti. Taky s tebou umí komunikovat. Když jsou dva psi, tak je to něco jako já a můj kamarád. My spolu taky komunikujeme. / No, a nevím, proč bych toho psa nemohla vlastnit.“

„Myslím, že to asi není normální. Například, narodí se vám dítě a vy ho budete považovat za svůj majetek. Vy nemůžete říkat, že vám přibyl nějaký majetek. A ne jenom říkat, nemůžete si to ani myslet. Protože vlastnit, pod tím si představíte třeba barák, zahradu, ale lidi tím často myslí třeba i psa nebo kočku.“

Z tohoto tvrzení vyplývá, že pojem vlastnit bychom měli užívat ve spojení s věcmi, nikoli s živými tvory. Stojí za zmínku, že neuplynula zatím příliš dlouhá doba od chvíle, kdy naše zákony přestaly na zvířata pohlížet jako na věci, zvíře je bráno právě jako živý tvor. Diskutující tak velmi citlivě vnímají, jakým způsobem o určitých záležitostech mluvíme.

„No, je to divný, říkat o kočce, že to je váš majetek. To tak není. Vy to zvíře nebo toho člověka, nebo spíš dítě, akorát živíte, chráníte, dáváte mu věci, který potřebuje k životu a oni se ale rozhodnou, jestli s vámi chtějí být. Takže nikoho nevládníte, akorát se o něj staráte.“

„Já si taky nemyslím, že je v pořádku říct, že vlastním psa. Pes se vlastní sám. Tohle by se nemělo říkat o nikom živém.“

„Já teď v tom mám trochu menší guláš. Takže když říkáte, že třeba někdo má doma kočku a že ji jako nevládní, tak co mám dělat, když jsem tu kočku dostala, ale nemůžu říct, že je moje. To mám říct, že není ničím? Prostě, když tu kočku dostanu, je to můj mazlíček, o kterýho se starám. /.../ Ale nemůžeš o ní říct, že je tvůj majetek. / Ale můžu říct, že je můj mazlíček. / Můj mazlíček a můj majetek, to je velký rozdíl.“

„Podle mě je to se zvířatama stejně jako s lidma. Nikomu nepatří. Žijou si vlastní život. / Jenže třeba když se mi ztratí dítě a někdo ho najde, tak si ho přece nemůže nechat, protože je

to moje dítě. / Ale není tvůj majetek. Ty ho máš, ale nevlastníš. / Vždyť moje dítě je rozdíl od můj majetek. /.../ Nemůžeš ji vlastnit, ale můžeš ji mít.“

Co tedy vlastně znamená, když říkáme „moje“?

„Že to vlastním. / Je to moje, ale nevlastním to. / Takže moje máma není moje máma? / Je to tvoje máma, ale ne tvůj majetek. To „moje“ může mít různé významy. A myslím, že je docela špatný používat to slovo jenom pro majetek. Moje znamená, že to patří ke mně. Je to součást mojí rodiny třeba nebo přátel. Vlastně mého života. Může to být ten majetek, ale nejsou to lidé.“

Různé kultury a tradice

Protože předmětem pozornosti byly vztahy nejrůznějšího charakteru a míra svobody jedince v nich, dostalo se i na promýšlení tématu v kontextu odlišných kultur a tradic. Tyto postřehy se nejvíce týkaly domluveného sňatku princezny s tím, kdo jí vrátí řeč.

„Dřív to bylo, ale když si to vezmete, porušovalo se lidské právo.“

„Reálně je to i v týchle době. /.../ Když si vezmeš, tak vlastně otec, a i ta matka ti taky mohou někoho najít a poručit ti. / V tuhle chvíli můžeš udělat jedinou věc. Jít na policii a udat to. / Myslíš tím, že ti rodiče přímo domluví nějaký sňatek? Že za tebou přijdou... / Takhle to dneska funguje ještě třeba v Indii.“

„/.../ Ale vždycky musíš dodržovat ty místní zákony, nebo když mají třeba dlouholetý tradice. / To jsem se teď právě chtěla zeptat, pokud někde tohle platí, ty domluvené sňatky, mělo by se to respektovat, protože je to třeba tradice té země? / Já si myslím, že když se rodina rozhodne, tak nemusí. Kvůli tradici bych neměla jít do vězení. Myslím si, že tradice jsou dobrovolné. Kdo chce, tak je splní. /.../“

Zde narážíme na jistý rozpor v jednotlivých tvrzeních. Na jedné straně čteme, že případný domluvený sňatek by se měl hlásit na policii, ale začne-li se mluvit o tradicích, postoj je shovívavější. Tradice by se měly respektovat, a jelikož jsou dobrovolné, lidé mají stejnou možnost se jich držet, stejně se jako se jich vzdát. Na dotaz, zda bychom měli upozorňovat na slabiny tradic ty, kteří v nich žijí, nebo je spíše respektovat, jsem dostala tyto odpovědi:

„Respektovat.“

„Jako můžeme to respektovat, ale mohli bysme jim zkusit ukázat, že když se člověk řídí sám sebou, tak že se nic nestane. Asi bych jim to aspoň trochu ukázala a oni se rozhodnou, že třeba skončí zase u těch tradic.“

„Určitě bych jim dala svůj úhel pohledu. Řekla bych, jak tu situaci vnímám. Snažila bych se jim říct, proč mi to nepřijde dobrý. Nemůžu jim to přikázat nebo rozhodnout, protože to je přece taky porušování lidských práv.“

„No asi bych jim chtěl říct, že mi třeba nějaká tradice připadá špatná, ale kdyby mi řekli, že ne, tak bych je nechal. Není dobrý zase všude chodit a říkat svůj názor, kdyby nechtěli, prostě bych je nechal.“

Všimněme si, že slovní spojení „odlišná kultura“ či „jiná kultura“ zde opět nebylo přímo vyřčeno, ale ve výčtu pojmů je žáci uvedli.

5.4 Shrnutí

Ze tří porovnávaných skupin se v Erbenově pohádce dvě zaměřily na podobná témata, jedna se vydala naprosto odlišným směrem. Z hlediska interpretace to považuji za pozitivní výsledek, protože se ukazuje, že pokud i staršímu textu věnujeme dostatek času a podíváme-li se na něj z různých úhlů pohledu, jsme schopni najít několik způsobů jeho výkladu. Dokonce i obě skupiny, které se zabývaly významem štěstí a rozumu v životě člověka, byly schopny odhalovat různé aspekty obou.

Ačkoli se první dvě skupiny shodují, že rozum znamená pro lidský život větší jistotu a stabilitu, ve výsledném porovnání se přesto přikláníjí spíše ke štěstí. Můžeme odhadovat, že to značí vnitřní touhu po něčem velkém, nepravděpodobném, ale intenzivně naplňujícím podobně jako to, když si chudý chlapec vezme za ženu princeznu. Všem třem skupinám se dařilo velmi trefně reflektovat to, co v sobě celý příběh nese. Ve všech případech byla identifikována silná témata, která pak bylo možné rozebrat do větší hloubky díky metodě FPD.

První skupina uvažovala o štěstí jako o faktoru přicházejícím zvenčí, jako dokonání určitých procesů. Je to také něco, čemu můžeme říkat zásah shora a pokud dojdeme k pragmatickému

vysvětlení, ubírá mu to na intenzitě, dokonce se tím punc štěstí vytrácí. Štěstí je prvkem náhody, ale dokáže mít větší vliv než spravedlnost. Rozum má věci pevně pod kontrolou, přesto ale stoprocentní jistotu neznamena. Oproti štěstí sice větší, ale ne absolutní. V diskusích je také naznačeno, že o štěstí se nemůžeme až tolik přičinit sami, přichází samo právě jako náhlý zásah zvenčí.

Druhá skupina o štěstí také hovoří jako o spontánně přicházející kvalitě, kdy se vlastně nemusíme nijak výrazně snažit a věci skvěle fungují samy od sebe. Je zde však kladen důraz na morální aspekt – štěstí nepřichází tam (nebo by nemělo), kde je narušena morálka. To se objevuje nejprve v tvrzení o hazardu a potom o chování ve škole a kázeňském postihu. Je zajímavým faktem, že první skupina do spojitosti se štěstím morálku nedala, ale jako další řešení celé situace nabídla zásah spravedlnosti. Jako kdyby štěstí bylo univerzální silou, která může zasáhnout nejen kdykoli, ale i v jakémkoli případě. Náhled druhé skupiny byl v tomto směru odlišný.

Obě skupiny se často vyjadřovaly v tom smyslu, že člověk v životě potřebuje obojí – jak rozum, tak štěstí. První skupina ale toto nezahrnula do výsledných pojmů, až druhá tuto potřebu označila pojmem rovnováha. Již jsem zmiňovala většinový příklon na stranu štěstí v případě, že bychom měli možnost volby. Pozoruhodnou paralelu nabídla v tomto směru druhá skupina, když hovořila o tom, že rozum hlavního hrdinu zachránil od chudoby, ale štěstí mu zachránilo život. Štěstí bylo přitom oběma skupinami označováno jako vrtkavé, náhodné a nejisté, naproti tomu rozum značí jistotu. Pokud by byla možnost rozebrat to dále, nabízela by se otázka, co je vlastně život? Pokud totiž štěstí znamená nejistotu a rozum jistotu, ale štěstí zároveň znamená život, ovšem rozum nikoli, co je život v tomto kontextu?

Když se zaměříme na témata probíraná třetí skupinou, získáme nový pohled na porozumění celému textu. Ačkoli se diskuse obsahově výrazně lišila od předchozích dvou, vzhledem k možnostem interpretace textu byla zcela relevantní. Téma lidských práv prostupuje pohádkou od začátku do konce. Na to pevně navazuje potřeba vlastní integrity a svobody ve vztazích. Můžeme se domnívat, že pohled jiné generace na tzv. sňatky z rozumu nebo ochotu akceptovat zažitá zvyklosti a tradice by mohl být odlišný, což ve výsledku znamená i odlišný prožitek, a s tím související možné rozdíly v interpretaci.

Erben v tomto případě umožnil všem skupinám přemýšlet o tom, na co bychom v životě mohli a měli mít právo a co z toho ve skutečnosti využíváme a prožíváme. Důležitou otázkou zde byla ta, která se ptala po tom, co je nejen člověk, ale co je vůbec živý tvor a jaký má vztah ke světu, k nám a jak to funguje i opačným směrem. Domnívám se, že k takovému výsledku vedly dvě zásadní skutečnosti úzce spjaté s metodou FPD. Tou první je společné hledání, při kterém je brán ohled na příspěvek každého přítomného, ale výstup tvoří teprve souhrn všech těchto jednotlivostí, které jsou dohromady uceleným obrazem. Druhou je potom volnost v uvažování o textu. Možnost zaměřit se na takové místo, které je nějak důležité pro ty, kteří s textem pracují. Žáci tedy nejsou vedeni k tomu, aby v textu hledali obecně známou interpretaci nebo poučku. V tomto případě se jich ptáme, co v něm vidí oni sami.

Níže příkládám tabulku, v níž jsou uvedeny všechny pojmy, které v závěrečném shrnutí uvedli žáci a pojmy, které jsem na základě rozborů diskusí připojila já. Všechny by nám měly poskytnout odpověď na otázku, o čem Erbenova pohádka Rozum a štěstí je.

Tabulka č. 2

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí		
Pojmy		
Skupina 1	Skupina 2	Skupina 3
Štěstí	Schopnosti	Rozum
Rozum	Rovnováha	Štěstí
Vztahy	Štěstí	Lidská práva
Spravedlnost	Rozum	Práva zvířat
		Vlastnictví
		Různé kultury a tradice
		Vlastnit x mít
Facilitátor		
Dokončení	Pravidla	Člověk
Náhoda	Morálka	Živý tvor
Jistota	Nejistota	Věc
	Risk	Rodina
	Život	Svoboda
	Harmonie	Integrita
	Opojení	Odpovědnost

6. Ota Pavel – Moje první ryba

6.1 Interpretace diskuse skupiny č. 1

Vybraná otázka: Proč měl strýc raději Jirku, který byl víc neposedný?

Identifikovaná klíčová témata: chování, nadržování, vztahy, spravedlnost, sebehodnocení, motivace

Oproti Erbenově pohádce se zvolené otázky mnohem více dotýkaly samotného textu, žáci v tomto případě ve svých formulacích méně zobecňovali. O to více bych řekla, že se u všech skupin dařilo diskuse vztáhnout k vlastním zkušenostem s podobnými situacemi. Silným motivem táhnoucím se celou diskusí první skupiny byla otázka vzájemných vztahů a toho, nakolik máme či nemáme někoho rádi.

Chování a nadržování

Na to, proč se někdo chová tak, jak se chová, se skupina ptala již ve zvolené otázce – proč vlastně strýc Prošek projevoval větší náklonnost Jirkovi? Při hledání odpovědí žáci dobře vystihli potřebu sounáležitosti, která nás dokáže připoutat k druhým lidem.

„Že prostě ten strejda, že mu byl takovej podobnej.“

„Že v něm viděl jako víc sebe, právě.“

„Ano. Že to jako bylo vzájemný, že prostě on si bral z něho příklad a zároveň ten strejda už to viděl do budoucna, že jako dopadne jako on. Že bude jako on.“

Ačkoli v souvislosti s textem vnímali tuto strýcovu sounáležitost s Jirkou jako nespravedlivou vůči hlavnímu hrdinovi, objevila se stejná tendence i v odpovědi na otázku jaké vlastnosti by mělo být dítě, které má někdo rád.

„Mělo by být víc jako já, když to mám říct za sebe. Abysme si rozuměli.“

V této potřebě podobnosti je vlastně skryta pestrost vlastností, které všichni postupně vyjmenovávali. Protože, jak je následně vidět, představy o takových vlastnostech se mohou výrazně lišit.

„Hodný.“

„Občas zlobivý. A vtipný.“

„Tichý.“

„Spíš mají lidi rádi extrovertní děti, aby byly veselé.“

„A někdy i hloupý.“

„Vychovaný. A ještě nesmí bejt líný.“

Na základě strýcova vztahu k Jirkovi se řešilo i téma nadřzování někomu, a tak zvaného „zasednutí si na někoho“. To někteří reflektovali ve vztahu k sobě samým a svým zkušenostem ze školy.

„Že třeba když opíšu test od kamaráda a ten dostane dvojku a já dostanu třeba čtyřku, tak to je jasný, že tam je u toho učitele něco, kvůli čemu mě hodnotí hůř. Jako může to být kvůli tomu, že jsem opisoval, ale to bych dostal rovnou pětku. Ale když je to prostě horší známka, než má ten kámoš, tak to je prostě jasný.“

„To těžko, protože to je většinou už tak daný, že dostáváte jenom určitý známky. Nebo že jste jako ten, kdo vyrušuje. A vlastně vy se můžete v hodině chovat blbě, ale taky se klidně můžete chovat slušně, ale i když se chováte slušně, tak pro učitele jste tak, že vyrušujete.“

„No, přesně. Když mě bude mít za grázla, tak já můžu bej slušnej, ale spíš se na mě bude dívat jako na grázla.“

Spravedlnost

Ačkoli žáci byli schopni vyjmenovat vlastnosti motivující nás k tomu, abychom měli někoho rádi, opačný postoj chápali jako nespravedlivý. To je patrné z výše uvedených citací týkajících se stereotypního chování pedagogů, ale i z dalších tvrzení, která se v diskusi objevila.

„Ale třeba u toho extrovertního, tak to mi nepřijde, že by introverty neměl mít nikdo rád.“

„Že i když se prostě snažíte změnit, tak okolí vás přiměje k tomu, ať se neměníte, protože pořád vás budou vidět tak, že děláte ty problémy.“

„Já si myslím, že to tak důležitý není. Protože karma. Všechno se každému vrátí.“

Tam, kde při identifikaci klíčových pojmů uvedla skupina spravedlnost, mi přichází na mysl slovo vyváženost. Korigovat své chování tak, aby ve vzájemné interakci nedocházelo k problémům a abychom se vyhnuli výše uvedeným nespravedlnostem. Pokud to z nějakého důvodu nejde, pak mít možnost reagovat tak, aby pozice byly vyrovnané. To, jak se k sobě chováme a jak se každý individuálně projevujeme, úzce souvisí s dalším klíčovým pojmem.

Vztahy

Skupina uvažuje o vzájemných vztazích v několika rovinách. Jednak v rovině té vyváženosti, kdy zásadním požadavkem je, aby vztahy byly rovnocenné a jasně čitelné. Pak také v rovině určité osobní angažovanosti, která je pro navazování vrahů důležitá.

„Ale třeba u toho extrovertního, tak to mi nepříjde, že by introverty neměl mít nikdo rád. To není špatný, když je někdo introvert. /.../ No, ale když je introvertní, tak se o něm moc ostatní nedozví třeba dobrý věci, tak je menší možnost, že bude tak oblíbenej.“

„Je to o důvěře. A když mě někdo nemá rád, prostě obecně, kdokoli, tak když mě nebude mít rád, tak já ho nebudu brát jako kamaráda. Taky mu nebudu důvěřovat.“

„Tak ono jde i o to, jestli toho člověka máme rádi i my. Jako jestli ho máme rádi, tak chceme, aby nás měl taky rád.“

„Ještě jak jsme říkali, že jestli nás musí mít rád jako stejně, že aby někdo neměl rád jedno dítě víc než druhý... tak ale ono by bylo dobrý, abysme si byli všichni rovný.“

V citacích k uvedeným klíčovým pojmům jsou obsaženy i další dva, a totiž **sebehodnocení** a **motivace**. Výrazně akcentovány jsou zejména v komentářích týkajících se chování ve škole a snahy vyhovět požadavkům pedagogů. Co z diskuse určitě vyplývá, je nesouhlas s rozdílným přístupem k oběma bratrům, byť by nebyl zcela úmyslný. Stejný požadavek na rovnost přístupu je vyjadřován i v osobní rovině jednotlivých žáků.

6.2 Interpretace diskuse skupiny č. 2

Vybraná otázka: Změnilo se něco na situaci hlavní hrdiny tím, že kůže zmizela?

Identifikovaná klíčová témata: důkazy, pravda, důvěra, vztahy, oblíbenost

Druhá skupina se v diskusi zaměřila na zmizení vzácné trofeje. To, že se z vrat ztratila kůže z ulovené ryby, vnímali žáci ve většině jako nespravedlnost. Jedním z ústředních témat byla důvěra, protože odstranění kůže znamenalo velkou nejistotu ve vztazích mladého rybáře k ostatním.

Důvěra, důkazy a pravda

Důvěra se v rámci diskuse k příběhu ukázala být enormně důležitou. Hlavní hrdina, kterého skupina vnímala spíše jako outsidera, ulovenou rybou získal nový pocit důležitosti, který mu byl vzápětí odebrán. Ačkoli text obsahuje jasnou narážku na to, že kůži nejspíš sundal strýc, diskutující se s tím nespokojili. Protože to nebylo řečeno přímo, měli zapotřebí probírat i další možnosti toho, kdo za celou událostí stojí. To, že se něco takového stalo, vnímali jako problém důvěry – chlapec v takové situaci neví, kdo s ním jedná či nejedná narovinu.

„Mně třeba napadlo, že kdyby to sundal ten strejda, tak je to proto, že nechtěl, aby ten kluk byl tak slavnej. Chtěl, aby byl slavnější ten Jirka.“

„Podle mě to sundal ten jeho brácha, ten Jirka. Podle mě chtěl zůstat sám takovej oblíbenej.“

„Mě napadlo, že to určitě musel být někdo, kdo na něj žárlil. / Nebo mu záviděl.“

„Ještě je tam ta holka, že jo. Mohla to udělat ta holka, protože on se jí jako zalíbil a ona chtěla, aby si toho nevšimla žádná další. /.../“

„Tak to ale mohl klidně udělat i ten Jirka, aby si ta holka ho nevšimala. A aby si všimala Jirky.“

„Nebo to mohl sundat ten strejda, aby tu holku dostal ten Jirka. Aby se ujistil, že se jí nebude líbit ten malej kluk.“

Z těchto komentářů je patrné, že motivů našla skupina celou řadu a že mnohé z nich by mohly vážně narušit schopnost druhému důvěřovat. Zmizení kůže ale neznamená jen narušení důvěry od hlavního hrdiny směrem k ostatním. Vážně to ohrožuje i důvěru, kterou směřuje okolí k němu. Bez oné trofeje totiž neexistuje žádný důkaz o tom, že ryba byla skutečně

chycena. Ptala jsem se, zda jsou viditelné trofeje zapotřebí k tomu, aby druzí uznali naše úspěchy.

„V týchle době ano. Třeba diplom z vysoký školy, nebo ze střední. Všechno musí bejt doložený, aby ti to někdo věřil.“

„Jo, nikdo tomu nebude věřit. Nemáš důkaz, takže si lidi budou myslet, že se to nemuselo stát.“

„No, budou ti to věřit jenom blízky lidi, nebo třeba kamarádi, se kterýma se kamarádíš. Ale nikdo další ti to věřit nebude.“

„Jo, to tak je. Je to stejný, jako když řeknu, že jsem vyhrál turnaj v Rakousku, ale že nemám fotky ani medaili. Nikdo mi to takhle neuvěří.“

„Možná by někdo uvěřil, kdyby to byl nějakej malej úspěch, ale když je to velkej úspěch, tak bez důkazů nemá cenu.“

„No a nedostaneš se pak nikam dál. Nemůžeš už hrát žádný další turnaje, když se to vítězství nepočítá.“

Pro někoho může být možná až zarážející, že je zde kladen takový důraz na hmatatelný důkaz úspěchu. Stejný styl uvažování ale budeme mít možnost poznat i u další skupiny. Pouhé tvrzení o úspěchu je nedostačující a z kontextu vyplývá, že jeho velikost je určena i množstvím těch, kteří se o něm dozvědí a potvrdí tak naše schopnosti. Protože to, co nemůžeme dokázat jako kdyby ani nebyla pravda.

Vztahy a oblíbenost

I v této skupině se řešilo, jaké jsou mezi jednotlivými postavami v příběhu vztahy a kdo je či není oblíben. V jednom komentáři žáci poukázali na to, že pokud by se ukázalo, že kůži sundal Jirka, aby svému mladšímu bratrovi uškodil, mohlo by to vzájemnými vztahy zamíchat.

„Ale zas na druhou stranu, kdyby to udělal opravdu ten Jirka, a ne ten strejda, tak kdyby na to ten strejda přišel, tak ten Jirka by ale u něj mohl hodně klesnout. / No jo, ale on ten strejda přece věděl, že je uličník. To by mu prominul. / Jo, měl by ho pak ještě radši. /.../ To už je jiný, to by mu strejda neprominul.“

Objevila se i připomínka toho, že strýc měl dost možná hlavního hrdinu rád už od začátku.

„Přesně. Vždyť i mu vyráběl ten prut, tak úplně nerad ho neměl a kdyby se k němu ten Jirka tak zachoval, tak by to třeba ještě zlepšilo ten jejich vztah.“

Protože padala řada návrhů, kdo mohl stát za odstraněním kůže z vrat, zajímalo mě, zda by se některému z aktérů dal tento čin tolerovat.

„Tak tolerovat by se to asi dalo... asi... asi od nikoho. Protože je to jeho trofej. Takže to není správný sundat. Bud' by to musel sundat on sám, nebo na to nemá nikdo jinej sahat. / Mně by to přišlo trošku správný od toho strejdy. Protože on to dal na svoji stodolu. / Ale ta trofej je jeho. Měl mu teda říct, že si to má dát třeba jinam, ale ne mu to sebrat.“

I přesto, že skupině přišlo odstranění trofeje nefér, objevil se jeden důležitý komentář poukazující na to, že zásadním faktorem v narušených vztazích by mohla být právě ona. Řada věcí by se vůbec nemusela stát, kdyby se člověk spokojil s tím, co má.

„Ta trofej to právě všechno zničila.“

„No všechno. Mohl bejt v klidu a mohlo všechno bejt stejný. Ale chvíli si myslel, že s tím strejdou to bude lepší a pak se to zase zkazilo. Kdyby tu trofej neměl, tak by bylo všechno stejný. Takže to zničila.“

Nicméně tento názor byl ve skupině opravdu menšinový. Většina se přikláněla k výše zmiňované nutnosti prezentovat dosažené úspěchy. Tento postoj navíc nebyl ojedinělý. Jak jsem již předeslala, sdílela ho ve své diskusi i další skupina.

6.3 Interpretace diskuse skupiny č. 3

Vybraná otázka: Jaký byl motiv toho, kdo sundal kůži?

Identifikovaná klíčová témata: uznání, sláva, přetvářka, motivace x demotivace

I tato skupina se zaměřila na incident se zmizelou rybářskou trofejí. Komentáře týkající se tohoto osobního úspěchu byly shrnuty do pojmů uznání a sláva.

Uznání a sláva

Skupina považovala trofej za důležitý atribut, jehož ztráta znamenala pro hlavního hrdinu negativní důsledky. Všechny výhody, které díky ní získal, rázem zmizely.

„Nemá se čím chlubit.“

„Jeho hodnota pro toho strýčka se snížila.“

„Změnilo se to určitě, protože fakt už nemá, čím by se pochlubil.“

„Oproti začátku se to změnilo, protože na začátku on byl ta Prdelka, ale pak jak chytil tu rybu, tak se z něj stal frajer a pak ale byl zas už jen Prdelka.“

„Pak teprve byl pro něj nějak užitečnej.“

Všimněme si výrazů, které zde žáci používají pro vztah hlavního hrdiny a strýce – „jeho hodnota“, „byl pro něj užitečnej“. Tímto jako by bylo dáváno najevo, že tento vztah podle nich není založený na lidské sounáležitosti, ale na principu hmatatelných důkazů úspěchu. A úspěch zaručuje přízeň.

„Takovej příklad ze skutečného života by byl takovej, že nějakěj pán má třeba syna a ten syn napíše úspěšnou knihu. Tak i ten pán se tím bude vychloubat, bude na něj hrdej. Ale kdyby to s tou knížkou třeba nevyšlo, tak se s ním nikde chlubit nebude, že o něm třeba nebude mluvit vůbec.“

„Mně přijde, že to byla věc, která zajistila, aby ho měli rádi.“

A nejen rádi. Byla to věc, která zajistila, aby ho uznávali. A aby to uznání bylo trvalé, musí být trofej stále na očích, musí se o ní vědět. Pokud zmizí, zmizí i fakt jejího vlastnictví.

„To jsem říkal já a ano, protože ten strýček hodně dbal na ty hmatatelný důkazy. / Jo, u všeho chtěl ten výsledek vidět. Aby právě to bylo hmatatelný.“

„Nikdo nemůže říct, že si to vymýšlí. Aby třeba někam zapadl a ostatní, aby ho brali. Takže ta kůže byla fakt hodně.“

„Je to vlastně, jako kdybych já vylezla na Eiffelovu věž a neměla fotky.“

„No, pokud mě u toho nikdo nevidí, tak to není prostě nic. To se pak nedá nic dělat. Myslím, že je to hlavně o tom důkazu.“

„Prostě nikoho nezajímá, že řeknu, že jsem byla támhle a támhle, ale nemám žádné důkaz. To je jako kdybych tam nebyla. Nemůžu pak o tom nikomu vykládat, když to nemám jak dokázat.“

„Já si myslím, že on ten fakt mizí pro ty ostatní, ale ne pro mě. Že já vím, že jsem tam byla, ale to je jako všechno.“

Jak vidno, žáci z různých tříd se v tomto případě shodují v tom, že věrohodnost našemu konání dodá jen přímý důkaz. Někteří v dalších komentářích připouštěli, že sundáním kůže se mohl strýc snažit zabránit tomu, aby se z hlavního hrdiny stal sobec. Většinově však tento způsob konání nebyl brán jako pozitivní, motivující. Spíše naopak.

Motivace x demotivace

„Teď mě ještě napadlo, že ten strejda mohl tu kůži vlastně sundat kvůli němu, pro jeho dobro. Protože když se někdo pořád jen chlubí, nebo je pořád středem pozornosti, tak je pak z něj sobec. Jakože už pak nemá důvod se snažit a takhle by měl. / Nojo, ale to pro něj nebylo dobrý. / Třeba to pro něj není dobrý teď, ale bude to dobrý v budoucnu. To my nemůžeme vědět. /.../ To jako fakt nechápu, v čem by mu to mohlo být v budoucnu dobrý. To mi jako vysvětlí. / No, dobrý to bude v tom, že když má někdo úspěch a slávu a má to pořád, tak už je to automatický a on se přestává snažit. Ale když mu to seberesh, tak se musí zase začít snažit si to nějak najít. A to ho může posunout dál.“

„Mojí mamce třeba dala učitelka horší známku, protože mamka hodně polevila v učení, tak jí dala špatnou známku, aby se začala učit. / Ale to tě může i demotivovat. Nemusí tě to jenom motivovat. /.../ Tebe přece taky demotivovalo, když ti paní učitelka dala horší známku. Tu dvojku. / Byl jsem naštvanej, ale vzal jsem si z toho, co mám potom udělat jinak. / Ale mluvil jsi o tom celej den.“

Podle toho, jak na sebe zde diskutující reagují, je patrné, že pravidla motivace jsou jim známa, spíše však upřednostňují pozitivní motivaci. Jiné způsoby vnímají jako demotivující. Ačkoli

jsou schopni předložit příklady negativní motivace, která přinesla potřebný výsledek, nepovažují ji za vhodnou. Je tedy pochopitelné, že akt odstranění rybí trofeje také nevnímají jako motivační.

Přetvářka

Na tento pojem byl v diskusi kladen poměrně silný důraz. Skupina často upozorňovala na to, že jednání jednotlivých aktérů příběhů není upřímné, že postrádá pravdivost. Úzce to souvisí s tím, co bylo zmíněno již dříve, totiž s významem nabytých úspěchů. Ty mohly budit zdání zlepšení situace, výhodnější pozice, kterou ale skupina vyhodnotila jako iluzorní.

„Nebyl, byl furt na stejný hranici. Jenom on mu řekl: „Jo, seš super.“ Ale za mě to tak ve skutečnosti nemyslel. Nemůžete přece člověka nejdřív nemít rád, jakože hnusíš se mi, nenávidím tě, nebo nemám tě rád, i kdy seš moje rodina. Pak prostě najednou ho brát tak, že něco dokázal a je strašně důležitěj, a pak zase nic. Tohle nejde doopravdy.“

„Řekněte mi fakt jednu reálnou situaci, kde to jde. To prostě není vůbec upřímný. Není to upřímný. Jako ano, jde to předstírat, ale upřímný to nikdy nebude.“

„No, ono ten strýček, tak ten ze začátku jako by si ho nikdy nevsímal a tak, ale jak on ulovil tu rybu, tak to byl pro něj ten úspěch, že se měl čím vychloubat. Ale pak když ji zase neměl, tu rybu, tak vlastně neměl nic a ten strejda se na něj pak úplně vykašlal.“

„To není pravá láska. To je, že se chceš jenom vychloubat, ale láska to není.“

„No, on mu to štěstí vůbec nepřál. Kdyby jo, tak mu tam tu rybu nechá.“

Ať tedy byla motivace k sundání kůže jakákoli, žáci skutek chápali jako nespravedlivý a nečestný.

6.4 Shrnutí

V případě povídky *Oty Pavla* dokázali žáci ve všech případech převést přečtený text do roviny osobních zkušeností a reflektovat ho tak čistě z pohledu současných teenagerů. To je, myslím, velmi cenná zkušenost, protože jsem měla možnost porovnávat, jak moc se liší od toho mého. Osobně bych totiž klidně přistoupila na to, že odstranění kůže z vrat bylo výchovným skutkem. Nejspíš bych příliš nepolemizovala o jeho efektivitě při pěstování

skromnosti v mysli mladého chlapce. Nakonec – pokud mu trofej bude tolik chybět, může si chytit jinou a dokázat všem, že to zvládne, že si své místo na výsluní opravdu zaslouží.

Možná se to může zdát přehnané, ale má generace tímto způsobem skutečně často uvažuje. Zaměření na výkon, potřeba dokola dokazovat svou užitečnost a důležitost, to je něco, co už bývá novým generacím dost vzdáleno. V příběhu to všechny tři skupiny rozpoznaly relativně rychle, ať už to dávaly do souvislosti s jistou podmíněností osobních sympatií nebo svévolným odstraněním důkazu o dosaženém úspěchu.

Určitě stojí za to se pozastavit nad fenoménem důkazů. Zcela koresponduje se současným trendem sociálních sítí a s ním souvisejícím zveřejňováním záznamů našich životů. Nejen s přáteli, ale rovnou s celým světem můžeme sdílet soukromý i pracovní život, volnočasové aktivity, denní starosti i významné události. V reálném čase jsme schopni informovat druhé o tom, co zrovna děláme. Stejným způsobem přijímáme aktuální dění v podstatě kdekoli na světě a kusé zprávy bez podrobností a obrazového doprovodu považujeme za zbytečné. Nelze se tedy divit, že je-li kůže přibitá na vratech stodoly jediným viditelným důkazem o tom, že někdo chytil rybu, je její odstranění považováno za podlé, nečestné a nefér.

Zde si dovolím malou odbočku, která však s touto záležitostí souvisí. S jinou, věkově podobnou skupinou jsem při filozofické diskusi narazila na otázku, zda je správné, aby si žáci natáčeli učitele, pokud podle nich jedná nepřijatelným způsobem. A zda je morálně ospravedlnitelné tyto materiály pak třeba i veřejně prezentovat. Byla jsem překvapena, když mi skupina v podstatě jednohlasně odpověděla, že ano. Natočení takového, řekněme, nestandardního chování považovali za pořízení důkazu a zveřejnění videa pak za pojistku toho, že celá věc nebude zametena pod koberec. Bylo pro ně nepředstavitelné, že by měli jít chování pedagoga řešit do ředitelny bez natočeného důkazu. Podle nich by je nikdo nebyl ochoten poslouchat a pokud ano, tak se následně celou věcí zabývat jen na základě svědeckého popisu.

Výrazným prvkem v diskusích je také požadavek na pravdivost jednání. I když by to znamenalo třeba nepříjemné zjištění, žáci je upřednostňovali před maskováním skutečných pocitů. Zároveň je jimi pravdivost a férovost chápána jako záruka toho, že lidé nebudou jednat stereotypně, na základě svých předpokladů. Vztáhneme-li to ještě i k předchozímu *Erbenovu* textu, pak bychom mohli přidat i pečlivou volbu způsobu, jakým jednáme a

vyjadřujeme se. Na závěr opět příkládám tabulku, v níž jsou uvedeny všechny pojmy, které v závěrečném shrnutí uvedli žáci a pojmy, které jsem na základě rozborů diskusí připojila já.

Tabulka č. 3

Ota Pavel – Moje první ryba		
Pojmy		
Skupina 1	Skupina 2	Skupina 3
Chování	Důkazy	Uznání
Nadržování	Pravda	Sláva
Vztahy	Důvěra	Přetvářka
Spravedlnost	Vztahy	Motivace x demotivace
Sebehodnocení	Oblíbenost	
Motivace		
Facilitátor		
Podobnost	Úspěch	Hodnota
Sounáležitost	Vlastní hodnota	Přízeň
Rovnost	Nárok	Věřohodnost
Vyváženost		Pravdivost
Vzor		

7. Africké lidové vyprávění – Leopardí žena

7.1 Interpretace diskuse skupiny č. 1

Vybraná otázka: Je výhodné být zvířetem? Proč?

Identifikovaná klíčová témata: práva zvířat, vězení, svoboda, soukromí

Při diskusích o africkém lidovém vyprávění mě překvapila první skupina účastníků. Opět jsem se přesvědčila, že potenciál FPD je mimo jiné ve variabilitě témat, která jsou žáci díky ní schopni v textech najít. Při formulaci otázky se totiž nezaměřili na postavy v příběhu, ale na proces proměny ženy ve zvíře a smysl tohoto aktu. Tím pádem se v diskuzi opět objevilo téma práv zvířat, ale zdaleka nezůstalo jen u něj.

Práva zvířat

V souvislosti s ženinou proměnou si skupina kladla otázku, zda je pro sehnání potravy v divočině výhodné být zvířetem, protože ulovit něco k snědku je možné i jiným způsobem. Takže je nějakým způsobem výhodné být zvířetem?

„Když už, tak zvíře v ZOO.“

„Jo, tak oni je tam krmí. / Mají se tam moc dobře.“

Jedním z prvních zamyšlení byla úvaha, že pokud bychom měli být zvířetem, tak takovým, které žije v zoologické zahradě. Souvisí to s jistým pohodlím a bezstarostností, zejména o potravu, kterou tam podle některých zvířata oproti těm volně žijícím mají. Jejich oponenti ale upozorňovali na jeden důležitý faktor:

„Ale nejsi na svobodě.“

Jak se ukáže i dál v diskusi, otázka svobody (a nejspíš i její iluze) byla pro skupinu důležitá.

„Nejlepší je být psem, protože tě lidi krmí a můžeš zároveň jít do přírody, můžeš se jít proběhnout.“

Právě v souvislosti s tímto komentářem mě napadla myšlenka o iluzi svobody. Pes má u lidí ono ceněné pohodlí, takže se nemusí zabývat sháněním potravy, a zároveň může opustit místo, kde s lidmi žije. Je to ale skutečná svoboda? Ačkoli pes nebývá podobně jako zvířata v zoologické zahradě zavřen v jednom stálém výběhu, vycházky ven se řídí vůlí člověka. Pokud pes prožívá opravdovou svobodu a pohybuje se venku podle vlastní vůle, zpravidla bývá lidmi okamžitě odchycen a jeho svobodný pohyb tím končí. Bezesporu má ale jeho svoboda širší hranice než svoboda zvířat v zoologických zahradách. Veškeré výhody, které jim takové prostředí poskytuje, jsou něčím vykoupěny.

„Nojo, ale nemůžou si jen vyjít do přírody. Nedostanou se doopravdy nikam ven. A už jsou odsouzený tam žít, protože pak už to v přírodě neumí. To by si je musel někdo vzít, takže...“

„Jo, přesně. Jsou naučený, že se jim všechno dá a tam by se o ně nestaral už nikdo.“

„Je fakt, že ty zvířata takhle třeba nikdy nepoznají svoji krajinu. Že znají jen tu klec, ve který jsou zavřený.“

Někomu se toto tvrzení zdálo přehnané a objevil se komentář, který upozornil na další ztráty, kterými taková zvířata trpí.

„Ale vždyť nejsou jenom v kleci, můžou ven. Mají tam udělanou i tu přírodu. A třeba když jsou to rybičky, tak jako oni jsou furt ve vodě, a to je jedno, jestli jsou v oceánu, nebo jinde. Je to voda.“

„Mně to přijde blbý, že to zvíře tam vlastně vydělává peníze, ale nic z nich nemá.“

Svoboda, vězení, soukromí

Vzpomeňme si nyní na to, jak bylo v jiné diskusi přemýšleno o zvířatech v souvislosti s otázkou, zda je možné někoho vlastnit. Žáci ve většině odmítali přemýšlet o zvířatech jako o věcech, které vlastníme. Jak je to tedy ale se svobodou zvířat? O pár odstavců výše jsem přiblížila vlastní uvažování nad komentářem, který svým způsobem vyhodnotil psa jako svobodnějšího tvora oproti zvířatům v ZOO. Dá se však v souvislosti se psem hovořit o svobodě? A pojďme ještě dál, může zvíře nějak projevit svobodnou vůli? O té se totiž diskutující zmínili následovně:

„Paní učitelko, já si ale myslím, že kdyby zvířata uměla mluvit, tak by si ZOO nikdy nevybrala, protože je to stísněnej prostor. I kdyby se tam to zvíře narodilo, tak prostě nepoznají, odkud jsou a nemůžou se tam cítit dobře.“

Mohlo by se zdát, že taková diskuze reflektuje spíše aktivistická ekologická témata, ale není tomu tak. Výrazně zde rezonuje téma svobody, které je zásadní pro všechny živé tvory a pro člověka obzvlášť. Svoboda či nesvoboda navíc může v našich životech existovat bez toho, abychom si je jakkoli uvědomovali.

„Ale vždyť je to i o zvířeti. Některý by se třeba do přírody chtělo podívat, ale některým to vyhovuje, že se tam o ně staraj. / To je stejný, jako kdyby například tady někdo děti zavřel do vězení a chodil se na ně koukat. / Ale však to není vězení! / Ale jo, je to jako vězení. Je to úplně stejný. Je to každé den to samý furt dokola, jdou ven, pak se najíst, zase dovnitř, spát a další den zase ven.“

„Ale když se třeba narodíte ve vězení a jste tam celý život, tak se vám to nezdá, že jste v zajetí, ale fyzicky tam jste. / Horší je, když se narodíte jinde, normálně jako na svobodě a pak teprve vás dají do zajetí. Když jste v tom od narození, tak vám to připadá normální.“

V tomto bodě bych ráda opět připomněla diskusi k Erbenově pohádce, kde se řešilo, zda bychom v místech, kde nejsou dodržována lidská práva, na to měli upozorňovat. Tam také šlo o to, že ti, kterých se porušování bezprostředně dotýká, vlastně netuší, že jejich situace není zcela v pořádku. Narazili jsme zde na určitý rozpor v tom, zda takové jednání tolerovat, protože může být součástí dlouholetých tradic daného místa. Jedna z diskutujících na otázku, jestli bychom měli v takových případech být nějak aktivní, odpověděla:

„Ano. Vždycky existuje víc variant a je dobré o tom vědět.“

Ptala jsem se, zda volně žijící leopard je stejný leopard jako ten ze zoologické zahrady. V této souvislosti chci citovat jeden komentář, který skvěle charakterizuje to, jak nás formuje prostředí, v němž žijeme.

„Já si myslím, že nemůže být stejný. Ztratí ten svůj instinkt. Když se to zvíře narodí do zajetí, tak se nemůže naučit to, co v přírodě.“

Poznámku o instinktu můžeme opět vztáhnout i k lidem. Znamená to, že život v prostředí, které pro nás není zcela přirozené, může vést ke ztrátě určitých vlastností. Je na nás, abychom zvážili, zda je tato oběť adekvátní vzhledem k výhodám, které nám tento způsob života přináší.

7.2 Interpretace diskuse skupiny č. 2

Vybraná otázka: Proč je žena schopna ohrozit své dítě?

Identifikovaná klíčová témata: činy, využívání, sobectví, ohrožování

Druhá skupina se v diskusi zaměřila zejména na chování dvou dospělých protagonistů příběhu. Ve zvolené otázce se sice ptala po motivu, kvůli kterému byla žena schopna ve zvířecí podobě ohrožovat malé dítě, v diskusi se však chováním ženy i muže zabývala mnohem komplexněji. Nyní se zaměříme na první z klíčových témat, a to ohrožování.

Ohrožování

Žáci se pokusili porozumět motivaci a chování ženy, která ohrožovala své dítě. Zvažovali, zda byla její akce důsledkem ztráty lidského myšlení po proměně v leopardici a zdůrazňovali, že takové chování by mělo být nepřijatelné. A to nejen v přečteném příběhu, ale obecně.

„Podle mě, když se proměnila ta žena v tu leopardici, tak ztratila nějaký myšlení člověka. A brala všechno podle myšlení toho zvířete, takže útočila jako na nějakou potravu.“

„Já si myslím, že ohrožení dítěte má jakoby dvě strany. Jako psychický a fyzický ohrožení. Někdo dospělej by se třeba mohl snažit zatáhnout nás do svých problémů. / Nebo když se o něj jako nestará. Nedá mu najíst a tak.“

„Já si myslím, že třeba když dítě dostane špatnou známku ve škole, tak mu nějak vynadat. / No, to je takový psychický ohrožení. Že se pak děti bojí kvůli známkám domů. A ještě mě napadlo, že by tam mohlo být, že ten dospělej to dítě do něčeho nutí.“

I přes výše uvedené komentáře si diskutující uvědomovali, že nucení někoho do něčeho může být v určitých případech opodstatněné. A pokud je spojeno s nějakým rizikem, je tu dospělý proto, aby celou věc řešil.

„Já si myslím, že pokud je to nebezpečný, to, do čeho ta matka je nutí, tak je to tak. Ale pokud je třeba nějaká soutěž ve škole, tak to je zas ale něco jinýho. / Ale tak já nechci, aby mě někdo do něčeho tlačil. I když je to ve škole. To prostě mi nedělá dobře. / Co když tě ale v tý škole bude někdo šikanovat? Tam prostě nebudeš chtít jít z toho důvodu a tím, že tě matka nutí... / No tak snad by to ta matka měla řešit, ne? Jako rodič by to měla řešit.“

Sobectví

Skupina vyhodnotila matčino chování jako sobecké, protože kromě zvířecího instinktu k lovu označila motiv jejího jednání jako touhu potrestat svého muže. Ten se podle účastníků také nezachoval příliš dobře, ale reakce, která přišla, jim připadala neadekvátní.

„Tam to bylo řečený tak, že asi chtěla vyděsit toho muže.“

„To ještě záleží na tom, jestli někoho chtěla vysloveně ohrozit, nebo jenom vystrašit. Jestli třeba to jenom hrála, že to dítě třeba sežere, ale nakonec by to neudělala. / Jako žena by neměla takhle ohrožovat dítě jen proto, aby někoho vyděsila a potrestala. Tím potrestala i to dítě a ono za nic nemůže. / Jo, to jo. Kdyby ho doopravdy sežrala, tak vlastně nepotrestá jen svého muže, ale i sebe přece. Bylo to i její dítě.“

„Nojo, ale oni si tam vyřizovali nějaký svoje věci a naštvany by mělo bejt hlavně to dítě, protože vlastně nic neudělalo a ta žena na něj převedla svůj vztek v podstatě.“

Činy

Dalo se takovému vývoji událostí předejít? Na otázku, jestli měla žena na začátku zareagovat nějak jinak než vyhověním přání svého muže, jsem dostala následující odpověď:

„Podle mě měla tomu manželovi říct, ať si jde lovit sám. Nebo proč nešli, já nevím, třeba někam do lesa, třeba na nějaký bobule nebo...“

Jiní se snažili ale mužovo chování pochopit a vysvětlit, což rozproudilo diskusi ohledně odpovědnosti a předávání vzorů chování:

„Třeba ale nelovila takhle poprvý. On to musel vědět, že to dokáže, tak chtěl, aby to zvíře šla chytit. Jen tak by jí to asi neřekl, ne? / Ale chápeš, že on se ani nesnažil něco udělat? Že jí rovnou řekl, ať to jde ulovit a ani se nepostaral o to dítě? A takhle dává vzor vlastně i tomu dítěti. / Vlastně jo, kdyby to byl kluk, no ono vlastně i kdyby to byla holka, tak ona už by vlastně třeba dopředu mohla počítat s tím, že i její manžel jednou jí takhle bude říkat, jdi mi obstarat potravu. / A tady ta žena udělala chybu, že poslouchala toho manžela. Že to má vliv na to, jak se bude chovat to dítě.“

„Já si myslím, že ten muž po té ženě chtěl, aby to šla ulovit, protože tam nikde nebylo řečeno, že měli nějaké zbraně k tomu. Tak on to neměl jak ulovit. A když asi se ona uměla proměnit v takový zvíře, co lovit může, tak proč by to po ní nechtěl.“

Využívání

Skupina tak vyhodnotila jako nesprávné jak chování muže, tak chování ženy. Vnímala ho jako upřednostnění osobních malicherných sporů před rodičovskou rolí. Z diskuse vyplynulo, že jeden druhého využívají k činnostem, které by každý měl zvládnout sám za sebe. Lze se z příběhu o něčem poučit?

„Že jako co zvládneš udělat ty, nenechávej na ostatních.“

„Pro toho chlapa, že by si s tou ženou neměl zahrávat, protože ona umí víc věcí. Umí se proměnit, takže má větší schopnosti.“

„Ještě by ten muž měl počítat s tím, že když ona ulovila tu zvěř, tak by pak po něm klidně mohla chtít, aby nesl třeba to dítě na zádech.“

„I když je podle někoho žena slabší pohlaví, tak to pořád není hračka a může to taky někomu vrátit.“

„/.../ Že lidi nemají nikoho jako nutit k tomu, co třeba ten druhý nezvládne.“

Jak je z tohoto rozboru zřejmé, každá ze skupin se v africkém lidovém vyprávění zaměřila na zcela jiný aspekt jeho obsahu. Vzápětí se přesvědčíme, že odlišným způsobem k textu přistoupila i skupina třetí.

7.3 Interpretace diskuse skupiny č. 3

Vybraná otázka: Proč by rozdílná pohlaví měla dělat rozdílnou práci?

Identifikovaná klíčová témata: ženy x muži, vztahy, rozdělení rolí, generace, respekt, tolerance, výchova

Třetí skupina se, stejně jako ta předchozí, zaměřila na chování mužů a žen, avšak vedla diskusi v odlišných souvislostech. Silně zde rezonovalo téma rozdělení rolí na mužské a ženské. To, jak skupina téma vnímá, záleželo na tom, zda o něm uvažovala v obecné rovině, nebo ji vztahovala přímo k přečtenému příběhu.

Ženy x muži, rozdělení rolí

„Takže, za prvé je pravda, že každé z nás má vlohy na něco jinýho. /.../ Ale že by se měl dělat rozdíl mezi tím, že třeba uklízečku může dělat jenom žena, to si nemyslím, že je správný. /.../“
„/.../ Tak proč by měl dělat, co já vím... třeba se dřívím a proč by žena měla mýt nádobi? Vždyť je to jedno. V podstatě by se měli domluvit, komu to jde líp a podle toho si to rozdělit, aby uspořili čas a energii.“

Tato rovnocennost mužské a ženské role ale skupině dává smysl pouze tehdy, pokud o ní uvažujeme v kontextu současné doby a současné, řekněme postmoderní, společnosti. V případě, že jde o přežití, jako tomu bylo v příběhu, je podle diskutujících striktní rozdělení rolí na místě.

„No, tam to asi nefunguje. Jako přece nikdy nelovila žena, se starala o děti, byla ve vesnici.“
„Oni to tak měli, takže v tom případě to bylo v pořádku, ale v tomhle případě, v tom, co jste četla, mi to nepřijde v pořádku, protože žena tahala dítě na zádech ještě k tomu, a muž nebyl ani schopnej uhnout svému strachu a vzít to dítě tam nahoru na tu větev, kde seděl. No, takže si nemyslím, že tady to bylo správně rozdělený.“
„Protože žena neměla, za mě nemůže mít, nikdy takovou sílu. /.../ Takže si myslím, že v tuhle chvíli, když jde o přežití, tak to nebylo o tom, že kdo by myl nádobi, nebo takhle. /.../ Takže ženská se za mě měla starat, protože za mě nemohla mít takovou sílu, a muž měl jít a ulovit.“
„/.../ Dobře, protože jak se jedná o Afriku, tak nejsou to tak vyspělé země, aby si tam každé mohl dělat, co chce. /.../ je to hodně na to přežití, a proto by se to asi mělo řídit těma pravidlami.“

I zde někteří brali v potaz možnost, že žena proměněná ve zvíře měla mnohem větší šanci potravu obstarat. Žádný z argumentů ve prospěch mužova odmítnutí lovit ale příliš neuspěl, a to zejména kvůli jeho pasivitě směrem k dítěti. I kdyby diskutující byli ochotni přistoupit na myšlenku, že žena měla vlastně povinnost zvíře ulovit, mužova neschopnost ochránit dítě se všem jevila jako zásadní selhání. Muž v podstatě nenabídl nic, co by se mohlo rovnat ženině podílu práce a jeho chování bylo podrobena silné kritice.

„/.../ holka by se měla prostě starat. Měla by dělat tady to, tamto a potom, když jde o tohle, jakože kdo co uloví, tak prostě jakoby tam pošle tu holku.“

„No a hlavně, jenom prostě se veze za tou ženskou, a hlavně ani nemohl vzít to svoje vlastní dítě a vzít ho na ten strom, což by mělo bejt, za mě, reflex kohokoli, kdo má dítě.“

„Jo! Ona byla tou, teďka jak furt říkají, hlavou rodiny. Všechno zastává a tak, ale úplně se mi to v tomhle příběhu nelíbí.“

„Když se muž neuměl proměnit a žena ano, /.../ znamená, že jako měla jít, a to zvíře ulovit, jako byla to v tu chvíli její povinnost. / Jako povinnost to nebyla! / No proč ne? Když byla šelma, která je silnější než člověk. Pokud člověk samozřejmě nemá třeba pušku, ale i tak to zvládne líp, ulovit zvíře, než normální člověk bez zbraně.“

Vztahy, respekt, tolerance

Čím hlouběji se diskutující dostávali do tématu mužských a ženských rolí, tím častěji se začaly objevovat komentáře týkající se respektu a tolerance, aby vzájemné vztahy dobře fungovaly. Bylo velmi zajímavé sledovat, že dívčí osazenstvo diskutovalo mnohem bouřlivěji a zdůrazňovalo znevýhodnění žen ve společnosti, včetně té současné. Chlapci naopak argumentovali velmi smírně a snažili se i v onom znevýhodnění najít určitá pozitiva.

„Jo no, ale vemte si, že prostě ta ženská dělá ty podřadné práce a muž se stal jenom válí. Co byste dělali vy? Zkuste si na chvíli představit, že byste byli v nějaký takovýhle zemi. A byli byste v kůži opačného pohlaví. /.../“

„Ale zase ty ženy potom mají další výhodu, že se v tý domácnosti více vyznají a jsou vlastně silnější. / To není výhoda. / No, trochu jo, protože když tady říkají, že si všechno má, takový ty kuchyňský práce, dělat žena, tak jako když pak třeba žena odejde, tak co chlap, že jo. Na tu kuchyň nebyl zvyklej, byl zvyklej na tu ženskou, že tam všechno udělá.“

Není jistě překvapivé, že se objevily argumenty v tom smyslu, že pokud by se muži měli ujmout domácnosti, ženy by zase naopak měly zvládnout například opravu auta. Zvlášť úspěšná tato argumentace ale nebyla.

„Nemusela. To jsou takový ty věci, co prostě nepotřebujete ke každodennímu fungování.“

Když už to vypadalo, že se situace zklidní, objevilo se v diskusi další výbušné téma.

„Tak hlavně by všichni měli bejt rádi, že to ten druhý umí. Každý umí něco. Shrnu to tak, že měl by se každý tolerovat navzájem. / Jo, a si pomáhat třeba. / Krásně shrnuto, měli by se respektovat. / Nojo, ale pořád hrozí, že někdo bude dělat víc. Nebo že neodvede tak dobrou práci.“

„No, to tak někde je, že jsou případy, že prostě ta žena vydělává na stejné pozici méně než ten muž. Jakoby za stejnou práci... / Tak dávalo by to smysl, kdyby třeba muž měl víc tržbu. Jakože by dostával víc peněz, protože má víc práce, když živí celou rodinu.“

Poslední komentář se dívkám vůbec nelíbil. Atmosféra ve skupině ztuhlá a dívky zmínily například problém v nedostatečném ocenění práce v domácnosti.

„/.../ většina lidí už prostě pracuje třeba na počítači. /.../ Ale holka je prostě doma a třeba, nevím, vaří, uklízí, pere, žehlí, prostě takhle a kluk si tam sedí a píše si tam nějaký číslíčka do počítače. To je teda jakoby o hodně víc práce.“

„Tak dejme tomu učitelé. /.../ Ty snad třeba dostanou stejně, /.../ A teď budeme brát, že je ředitel školy muž. Komu si myslíte, že asi bude nadržovat, když oba dělají stejnou práci? / Muž bude nadržovat muži. / Pokud bude hezká ta učitelka, tak nebude nadržovat muži. / Ale když ta holka není hezká? / No nevím.“

Generace, výchova

Je evidentní, že pod náporom emocí se jak dívky, tak chlapci dopouštěli argumentačních chyb a vyjadřovali se velmi stereotypně. Ale nebylo možné takové iracionální chování vysledovat i u muže a ženy v příběhu? Závěr diskuse se potom zmírnil uvažováním nad tím, kde se vlastně tyto stereotypní náhledy ve společnosti vzaly.

„/.../ ale kdy vlastně přišli kluci na ten názor, že my ženský bysme měly dělat tyhle domácí práce, jako kde na to přišli? / Asi generačně, prostě podle generací. / Já si myslím, že to bylo hlavně tím, že hodně naše myšlení ovlivnila církev, která hlásala, že vlastně žena, jako Eva, je vytvořená ze žebra Adama, a navíc v církvi většinou bývali nejvýše postavený muži. / Ale teď už jsme jiná společnost. Neměli bysme se nechat vést tím, že ženy a muži jsou na stejné úrovni?“

7.4 Shrnutí

I třetí text ukázal, jak pestrou škálu témat jsou žáci v textech schopni pomocí metody FPD najít. Mohlo by se zdát, že například první skupina se zabývala v diskusi tématem, které nebylo v souvislosti s příběhem nutné až tolik zdůrazňovat. Lze předpokládat, že většina pedagogů by měla tendenci s žáky řešit spíše genderové záležitosti, protože ty jsou v příběhu skutečně velmi zřetelné. Ale – mělo by to smysl se třídou, která v příběhu slyší úplně jiné poselství? Navíc, když jej rozvrství do dalších, pro život důležitých témat?

Mohli jsme tak sledovat plodnou diskusi řešící otázku svobody a toho, nakolik si svou svobodu či nesvobodu dokážeme uvědomit. Vztažení diskutovaných témat ke zvířatům, k tomu, jak s nimi zacházíme a jak se k nim chováme, bylo poměrně častou záležitostí. Vypadá to, jako by si žáci tímto zkoušeli odpovědět na otázku, jací dovedeme být jako lidé, protože to se velmi dobře pozná ve chvíli, kdy před sebou máme někoho slabšího, někoho, nad kým cítíme převahu. Věřím, že toto přesně odráží zájem současné mladé generace o ekologii, klimatické otázky a další podobná témata.

Velmi jsem kvitovala i další dvě diskuse, které se zaměřovaly na vztahy mezi mužem a ženou, na jejich role a postavení ve společnosti. Přicházely chvíle, kdy jsem byla ohromena hloubkou vyřčených myšlenek a mnohdy i jejich odvahou a rozhodností. Nezřídka se stávalo, že jsem u sebe sledovala tendence ke staromilskému pohledu na věc a téměř zahanbeně jsem poté poslouchala od žáků, kteří jsou o více než jednu generaci mladší, že dávno žijeme ve zcela jiném světě.

Zároveň je ale stále patrné, že ke změnám dochází velmi postupně a že je na všech znát vliv celé společnosti, v níž žijeme. Je to stejný princip, jaký žáci odhalili v první diskusi – že totiž

prostředí, v němž žijeme, nás formuje, a to v mnohých případech natolik, že si to ani neuvědomujeme. Jakmile diskuse začala jiskřit emocemi a výměna názorů zintenzívněla, všichni měli tendenci ke stereotypnímu a předsudečnému vyjadřování. Nicméně to je v kontextu toho, na co diskutující dokázali přijít, v podstatě marginální záležitost. Na závěr tedy opět přikládám tabulku s klíčovými pojmy, které byly na základě textu Leopardí žena identifikovány.

Tabulka č. 4

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena		
Pojmy		
Skupina 1	Skupina 2	Skupina 3
Práva zvířat	Činy	Ženy x muži
Vězení	Využívání	Rozdělení rolí
Svoboda	Sobectví	Generace
Soukromí	Ohrožování	Respekt
		Tolerance
		Výchova
Facilitátor		
Soucit	Emoce	Aktivita
Bezstarostnost	Odpovědnost	Pasivita
Pohodlí	Vyhodnocení	Současný svět
Iluze svobody	Situace	Ocenění
Svoboda volby	Oprávněnost jednání	
	Vzor	

8. Závěr

Cílem této práce bylo odpovědět na dvě výzkumné otázky, a to:

- 1) Jaká klíčová témata nacházejí žáci pomocí metody Filozofie pro děti ve vybraných textech v čítance pro druhý stupeň ZŠ?
- 2) Jak prostřednictvím těchto pojmů vybrané texty interpretují?

Pro přípravu a realizaci výzkumu, který by pomohl na otázky odpovědět, bylo důležité nashromáždit dostatek teoretických informací. Ty jsou obsahem první části práce, která vysvětluje přístup k jednotlivým aspektům výzkumu. Věnuje se tedy konkretizaci pojmu interpretace, a to zejména v souvislosti s využitím metody FPD. Za velmi důležitou součást považuji charakteristiku vybrané věkové skupiny žáků, na niž se výzkum zaměřil. Ta totiž poskytla náhled na to, co je pro pubescenty typické nejen z hlediska vývojové psychologie, ale například i výzkumu čtenářství. Zde totiž bylo možné odhalit první rozdíly mezi tím, co je v této oblasti obsahem školních osnov na straně jedné a předmětem zájmu teenagerů na straně druhé. Tyto teoretické poznatky pak byly určující pro to, jakým způsobem bude přistupováno ke shromážděným datům výzkumu.

Všechna identifikovaná klíčová témata jsou obsažena v tabulkách č. 2 až 4, jež jsou součástí textu práce. Z obsahu tabulek je evidentní, že všechny skupiny byly schopny spojit s textem pestrou škálu témat a že všechny v této záležitosti projevily velkou dávku kreativity a ochoty se textem zabývat do hloubky. Rozmanitost témat poukazuje na schopnost žáků „číst mezi řádky“, avšak zároveň upozorňuje na nebezpečí nedostatečné podpory žáků v hodinách literární výchovy, zejména v oblasti práce s textem. Variabilita a množství identifikovaných klíčových témat totiž úzce souvisí s intenzivním propojením role facilitátora a účastníků diskuse při využití metody FPD.

Způsob, jakým žáci vybrané texty interpretovali, jsem se snažila popsat a doložit na vybraných citacích z diskusí v kapitolách 5 až 7 této práce. K jednotlivým závěrům jsem došla na základě opakovaného čtení nahraných diskusí, jejich promýšlením a porovnáváním jejich obsahu a průběhu s těmi, které jsem během své praxe jako facilitátor absolvovala.

V úvodu práce jsem si stanovila ještě jeden cíl, a to ověřit, do jaké míry je metoda FPD schopná fungovat jako pomoc při práci s čítankovými texty. Přiznávám, že můj postoj k ní je plný subjektivního nadšení a touhy dokázat, že k těmto účelům opravdu vhodná je. Věřím však, že to lze tvrdit i z objektivního hlediska. Důkazem mohou být právě ona klíčová témata, která se účastníkům podařilo v textech vyhledat právě díky metodologii, na níž je FPD založena. Během společných setkání bylo znát, že ti, pro které byl tento způsob práce nový, princip rychle pochopili a byli schopni stejně jako ostatní vyhledávat v textu místa, která by mohla být zdrojem filozofického tázání. Dalším plusem je i plnění řady požadavků, které na žáky základních škol klade RVP. K dovednostem, které mají být výsledkem výuky v daném ročníku, je FPD vedla naprosto přirozenou a nenásilnou formou. Za všechny mohu zmínit například schopnost reprodukovat přečtený text a najít v něm smysl, uvažovat o textu v širších souvislostech a dokázat myšlenky v něm prezentované k vlastním zkušenostem.

V souvislosti s tím přede mnou ale vyvstaly další otázky. To, že se skupiny účastníků dokázaly s čítankovými texty takto kreativně vypořádat, nemusí nutně znamenat, že k těm textům jako takovým získaly hlubší vztah a například i zájem přečíst celou knihu. Chtěla bych zde připomenout výrazné rozdíly mezi tím, co vybraná školní čítanka obsahuje za texty a tím, jakou četbu si stejná věková skupina půjčuje v knihovně. Když k tomu přičteme, že v několika případech si žáci k diskusi zvolili témata, která nebyla v textech tolik akcentovaná, ale pro ně zároveň velmi zajímavá, musíme se ptát i na to, zda takové texty do čítanek vůbec patří. Nebylo by vhodnější volit takové, které například z hlediska etických a společenských témat splní naše očekávání a zároveň budou těmto čtenářům bližší? Vlastně bychom si mohli i hned opovědět, že je to jedno, protože učitelky dle svých slov využívají čítanky naprosto minimálně. Jaký má tedy smysl jejich nákup a distribuce do škol? A jak by vlastně měla vypadat výuka literární výchovy, když děti čtou *Deník malého poseroutky* a čtenářské deníky vyplňují rodiče?

Můžeme pak vymýšlet stále nové a nové metodiky, které by měly děti a mládež dovést ke čtení, ale mám obavu, že sebelepší metoda nezmůže v oblasti čtení nic, pokud nabízená četba není z pohledu čtenáře dostatečně atraktivní. Přesto jsem ale v tomto ohledu optimista a věřím, že kdo chce, svou cestu k četbě si najde. A pokud jde o „mé“ skupiny, s nimiž jsem zažila v uplynulém čase báječné chvíle při filozofických diskusích, můžeme s klidným svědomím říci: „Alespoň jsme to zkusili.“

Seznam použitých zdrojů

- ABECEDA, O.S. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování. Online. 2010. Dostupné z: <https://www.ctenarska-gramotnost.cz/>. [cit. 2024-03-23].
- Čtenářská, matematická a digitální gramotnost v uzlových bodech vzdělávání: výstup projektu Podpora práce učitelů (PPUČ). [Praha]: [Národní pedagogický institut České republiky], 2021. 50 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-7578-081-2.
- FRIEDLANDEROVÁ, Hana et al. České děti a mládež jako čtenáři 2017. První vydání. Brno: Host, 2018. 150 stran. ISBN 978-80-7577-804-8.
- HAMAN, Aleš. Úvod do studia literatury a interpretace díla. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1999. 179 s. ISBN 80-86022-57-9.
- HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.
- HNÍK, Ondřej. Didaktika literatury: výzvy oboru: od textů umělecké povahy k didaktice estetickovýchovného oboru. Druhé vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. 179 stran. ISBN 978-80-246-4959-7.
- KALNICKÁ, Zdeňka. Interpretace. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2019. 245 stran. Estetika; svazek 6. ISBN 978-80-7465-397-1.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- LIPMAN, Matthew. Philosophy goes to school. Philadelphia: Temple University Press, 1988. ix, 228 stran. ISBN 0-87722-555-9.
- LIPMAN, Matthew, SHARP, Ann Margaret a OSCANYAN, Frederick S. Philosophy in the classroom. Second edition. Philadelphia: Temple University Press, 1980. xvi, 231 stran. ISBN 978-0-87722-183-8.
- NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. Metodický portál RVP.CZ. Online. 2009. Dostupné z: <https://rvp.cz/>. [cit. 2024-03-23].
- NÜNNING, Ansgar, ed., TRÁVNÍČEK, Jiří, ed. a HOLÝ, Jiří, ed. Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce - osobnosti - základní pojmy. Vyd. 1. Brno: Host, 2006. 912 s. ISBN 80-7294-170-4.
- ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem. Vyd. 2., přeprac., V Portálu 1. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7178-829-5.

- SOUKAL, Josef. Čítanka 7: literární výchova pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií. 4. vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2017. 207 stran. ISBN 978-80-7235-595-2.
- [Statistika čtenářů a výpůjček JVK ČB : interní výstup ze systému ARL]. Jihočeská vědecká knihovna, 2023.
- VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 353 s. ISBN 80-7184-317-2.

Seznam příloh

- **Příloha I:** Tabulka č. 5
- **Příloha II:** Skeny čítankových textů
- **Příloha III:** Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha IV:** Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha V:** Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha VI:** Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha VII:** Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha VIII:** Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha IX:** Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha X:** Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem
- **Příloha XI:** Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Přílohy

Příloha I: Tabulka č. 5

Tabulka č. 5

Seznam titulů podle množství výpůjček v JVK ČB			
Školní rok 2022/2023			
Výpůjčky čtenářů ve věku 12, 13 a 14 let			
Pořadí	Název	Autor	Počet výpůjček
1.	Deník malého poseroutky: Zápisky Grega Heffleyho /	Kinney Jeff	94
2.	Deník malého poseroutky: Výprava za teplem /	Kinney Jeff	70
3.	Deník malého poseroutky: Poslední kapka /	Kinney Jeff	67
4.	Deník malého poseroutky: Psí život /	Kinney Jeff	65
5.	Deník malého poseroutky: Ošklivá pravda /	Kinney Jeff	65
6.	Deník malého poseroutky: Páté kolo u vozu /	Kinney Jeff	64
7.	Deník malého poseroutky: Fakt smůla /	Kinney Jeff	64
8.	Deník malého poseroutky: Velká šance /	Kinney Jeff	63
9.	Deník malého poseroutky: Samá voda /	Kinney Jeff	63
10.	Deník malého poseroutky: Staré dobré časy /	Kinney Jeff	60
11.	Pusheen: Já, košička	Beltonová Claire	58
12.	Deník malého poseroutky: Všechna sláva...	Kinney Jeff	58
13.	Deník malého poseroutky: Radosti zimy	Kinney Jeff	54
14.	Deník malého poseroutky: Wíbuch plýny	Kinney Jeff	51
15.	Deník malého poseroutky: Rodrick je king	Kinney Jeff	51
16.	Babička drsňačka	Walliams David	51
17.	Deník malého poseroutky: Na spadnutí	Kinney Jeff	51
18.	Deník malého poseroutky: Ponorková nemoc	Kinney Jeff	49
19.	Deník malého poseroutky: Výlet za všechny peníze	Kinney Jeff	48
20.	Strašidelné historky báječného kamaráda Rowleyho Jeffersona	Kinney Jeff	47
21.	Prašina: Černý merkurit	Matocha Vojtěch	44
22.	Prašina	Matocha Vojtěch	43
23.	Dobrodružství báječných kamarádů: Píše Rowley Jefferson	Kinney Jeff	40
24.	Sliz	Walliams David	38
25.	Staré řecké báje a pověsti	Petiška Eduard	38
26.	Harry Potter a prokleté dítě	Thorne Jack	38
27.	Prašina: Bílá komnata	Matocha Vojtěch	37
28.	Moudří blázni	Frynta Emanuel	36
29.	Deník malého Minecraftáka: Nový bojovník	Piratesourcil	36
30.	Staré řecké báje a pověsti	Petiška Eduard	35
31.	Deník mimoňky: Příběhy neoblíbený paříčky	Russell Rachel Renée	35

32.	Krysburger	Walliams David	35
33.	Nejhorší děti na světě	Walliams David	35
34.	Ambrožovy budějovické pověsti a povídky	Ambrož Václav	34
35.	Deník mimoňky: Příběhy z neslavného života	Russell Rachel Renée	34
36.	Malý miliardář	Walliams David	34
37.	Ďábelská zubařka	Walliams David	34
38.	Němý hlas	Óima Jošitoki	33
39.	Operace Banány	Walliams David	33
41.	Deník mimoňky: Příběhy netalentovaný pop hvězdy	Russell Rachel Renée	33
42.	Deník malého poseroutky: Zápisky Grega Heffleyho	Kinney Jeff	33
43.	Malý princ	Saint-Exupéry Antoine de	33
44.	Selekce	Cassová Kiera	33
45.	Táta za všechny prachy	Walliams David	33
46.	Deník báječného kamaráda: Píše Rowley Jefferson	Kinney Jeff	33
47.	Staré řecké báje a pověsti	Petiška Eduard	32
48.	Pan Smraďoch	Walliams David	32
49.	Deník malého poseroutky: Ošklivá pravda	Kinney Jeff	32
50.	Na obtíž	Hooverová Colleen	32
51.	Deník malého Minecraffa: Balada o Podsvětí	Piratesourcil	32
52.	Dvůr stříbrných plamenů	Maasová Sarah J.	31
53.	Deník malého poseroutky: Psi život	Kinney Jeff	31
54.	Kluk v sukničích	Walliams David	30
55.	Něfo	Walliams David	29
56.	Deník malého poseroutky: Poslední kapka	Kinney Jeff	29
57.	Deník malého poseroutky: Výlet za všechny peníze	Kinney Jeff	29
58.	Nejhorší učitelé na světě	Walliams David	29
59.	Dárce	Lowryová Lois	28
60.	Deník mimoňky: Příběhy nerozumný poradkyně	Russell Rachel Renée	28
61.	Simpsonovi: Komiks k popukání	Groening Matt	28
62.	Garfield ve vlastní šťávě	Davis Jim	28
63.	Garfield slaví večeri	Davis Jim	28
64.	Mumie za volantem	Brezina Thomas	28
65.	Kytice	Erben Karel Jaromír	27
66.	Deník malého poseroutky: Ponorková nemoc	Kinney Jeff	27
67.	Safari v ohrožení	Brezina Thomas	27
68.	Deník malého poseroutky: Rodrick je king	Kinney Jeff	27
69.	Deník malého poseroutky: Páté kolo u vozu	Kinney Jeff	27
70.	Bílý tesák	London Jack	27
71.	Utajená laboratoř	Brezina Thomas	27
72.	Dokonalé léto	Westová Kasie	26
73.	Deník malého Minecraffa: Nezapomenutelná hostina	Piratesourcil	26
74.	Deník mimoňky: Příběhy neohrabaný krasobruslařky	Russell Rachel Renée	26
75.	Biblické příběhy: Starý zákon pro mládež	Olbracht Ivan	26

76.	Po stopách yettiho	Brezina Thomas	26
77.	Elita	Cassová Kiera	26
78.	Úsměv	Telgemeier Raina	26
79.	Deník malého poseroutky: Staré dobré časy	Kinney Jeff	26
80.	Simpsonovi: Libová literární nalejvárna	Groening Matt	26
81.	Deník malého poseroutky: Rodrick je king	Kinney Jeff	26
82.	Harry Potter a tajemná komnata	Rowlingová J.K.	26
83.	Krutý princ	Blacková Holly	26
84.	Srdcerváči	Osemanová Alice	26
85.	Zaslíbená	Cassová Kiera	26
86.	Babilion životů košíšty Pusheen	Beltonová Claire	25
87.	Deník malého Minecraftáka: Vítejte v Říši Konce	Piratesourcil	25
88.	Němý hlas	Óima Jošitoki	25
89.	Zdál se mi zase ten stejný sen	Sumino Yoru	25
90.	Malý princ	Saint-Exupéry Antoine de	25
91.	Záhadný duch	Brezina Thomas	25
92.	Všem klukům, které jsem milovala	Hannová Jenny	25
93.	Přízrak černého obra	Brezina Thomas	25
94.	Pomsta nemrtvých mnichů: Neoficiální megakomix	Piratesourcil	25
95.	SpongeBob: Praštěné podmořské příběhy	Hillenburg Stephen	25
96.	Volání zlaté sovy	Brezina Thomas	25
97.	Deník malého Minecraftáka: Výprava pouští	Piratesourcil	24
98.	Bestie z Buckinghamského paláce	Walliams David	24
99.	Maminka	Seifert Jaroslav	24
100.	Půlnoční setkání	Brezina Thomas	24

Zdroj: Jihočeská vědecká knihovna, 2023.

Příloha II: Skeny čítankových textů

Text č. 1: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí²⁸

Text č. 2: Ota Pavel – Moje první ryba²⁹

Text č. 3: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena³⁰

²⁸ SOUKAL, Josef. Čítanka 7: literární výchova pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií, 2017, s. 94-95, ISBN 978-80-7235-595-2.

²⁹ SOUKAL, Josef. Čítanka 7: literární výchova pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií, 2017, s. 164-166, ISBN 978-80-7235-595-2.

³⁰ SOUKAL, Josef. Čítanka 7: literární výchova pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií, 2017, s. 62-63, ISBN 978-80-7235-595-2.

Rozum a Štěstí

Vypráví Karel Jaromír Erben

Karel Jaromír Erben byl uchvácen lidovou slovesností, v níž viděl pokladnici zkušenosti a moudrosti českého lidu. Při putování po venkově zaznamenával lidové písně, pohádky, hádanky apod. Zajímal se i o slovesnost dalších slovanských národů. Vydal knihu slovanských vyprávění, zejména pohádek, soubor českých pohádek vyšel až po jeho smrti.

Jednou potkalo se Štěstí s Rozumem na nějaké lávce. „Vyhni mi se!“ řeklo Štěstí. Rozum byl tehdy ještě nezkušený, nevěděl, kdo komu se má vyhýbat; i řekl: „Proč bych já se ti vyhýbal? nejsi ty lepší mne.“ – „Lepší je ten,“ odpovědělo Štěstí, „kdo více dokáže. Vidíš-li tam toho selského synka, co v poli oře? vejdi do něho; a pochodí-li tebou lépe nežli mnou, budu se ti pokaždé slušně z cesty vyhýbat, kdy a kde se koli potkáme.“

Rozum k tomu svolil a vešel hned oráčovi do hlavy. Jakmile oráč ucítil, že má v hlavě rozum, začal rozumovat: „Což musím já do smrti za pluhem chodit? vždyť mohu taky jinde a snáze štěstí svého dojít!“ Nechal orání, složil pluh a jel domů. „Tatíku!“ povídá, „nelíbí se mi to sedlačení; budu se raději učit zahradníkem.“ Tatík řekl: „Což jsi se, Vaňku, pomínul s rozumem?“ ale pak se rozmyslil a povídá: „Nu když chceš, uč se spánembohem! dostane tu chalupu po mně tvůj bratr.“ – Vaněk přišel o chalupu; ale nedbal na to nic, šel a dal se královskému zahradníkovi do učení. Nemnoho mu zahradník ukazoval, zato tím více chápal Vaněk. Brzy potom ani zahradníka neposlouchal, jak má co dělat, a dělal všecko po svém. Nejprve zahradník se mrzel; ale pak vida, že se tak všecko lépe daří, byl spokojen. „Vidím, že máš více rozumu nežli já,“ řekl, a nechal pak už Vaňka zahradničit, jak sám chtěl. V nedlouhém čase zvelebil Vaněk zahradu tak, že král veliké z ní měl potěšení a často se v ní s paní královou a se svou jedinou dcerou procházel. Ta královská dcera byla panna velmi krásná, ale od dvanáctého svého roku přestala mluvit, nikdo ani slova od ní neslyšel. Král velice se proto rmoutil a dal rozhlásit: kdo způsobí, aby zas mluvila, že bude jejím manželem. I hlásilo se mnoho mladých králů, knížat a jiných velkých pánů, jeden po druhém; ale jak přišli, tak zas odešli: žádnému se nepodařilo způsobit, aby promluvila. „A proč bych já taky svého štěstí nezkusil?“ pomyslí si Vaněk; „kdo ví, nepodaří-li mi se ji k tomu přivést, aby odpověděla, když se budu ptát?“ I dal se hned u krále opovědit a král se svými radami dovedl ho do pokoje, kde dcera jeho zůstávala.

Ta dcera měla pěkného psíčka a měla jej velmi ráda, protože byl velmi čiperný: všemu porozuměl, co chtěla mít. Když Vaněk s králem a s těmi radami do jejího pokoje vstoupil, dělal, jako by té panny královské ani neviděl; než obrátil se k tomu psíčku a povídá: „Slyšel jsem, psíčku, že jsi velmi čiperný, a jdu k tobě o radu. Byli jsme tři tovaryši: jeden řezbář, druhý krejčí a já. Jednou jsme šli lesem a musili jsme v něm zůstat přes noc. Abychom před vlky byli bezpečni, udělali jsme si oheň a umluvili jsme se, aby jeden po druhém hlídal. Nejdříve hlídal řezbář, a pro ukrácení chvíle vzal špalík i vyřezal z něho pěknou pannu. Když byla hotova, probudil krejčího, aby ten zase hlídal. Krejčí vida dřevěnou pannu

ptal se, co to? – „Jak vidíš,“ řekl řezbář: „byla mi dlouhá chvíle a vyřezal jsem ze špalíku pannu: bude-li tobě taky dlouhá chvíle, můžeš ji ošatit.“ Krejčí hned vyndal nůžky, jehlu a nit, stříhl na šaty a dal se do šití; a když byly šaty hotovy, pannu přistrojil. Potom zavolal na mě, abych já šel hlídat. I ptám se ho taky, co to má? – „Jak vidíš,“ řekl krejčí: „řezbář byl dlouhá chvíle a vyřezal ze špalíku pannu, a já z dlouhé chvíle jsem ji ošatil: a bude-li tobě taky dlouhá chvíle, můžeš ji naučit mluvit.“ I naučil jsem ji skutečně do rána mluvit. Ale ráno, když se moji tovaryši probudili, chtěl každý tu pannu mít. Řezbář povídá: „Já ji udělal.“ Krejčí: „Já ji ošatil.“ A já jsem si taky svého práva hájil. Pověz mi tedy, psíčku, komu z nás ta panna náleží?“

Psíček mlčel; ale místo psíčka odpověděla dcera královská: „Komu by jinému náležela než tobě? co do řezbářovy panny bez života? a co do krejčova ošacení bez řeči? tys jí dal nejlepší dar: život a řeč, a proto právem tobě náleží.“ – „Samas o sobě rozhodla,“ řekl Vaněk: „i tobě dal já zase řeč a nový život, a proto mi taky právem náleží.“ – Tehdy řekl ten jeden královský rada: „Jeho Milost královská dá tobě hojnou odměnu, že se ti podařilo dceři jeho rozvázat jazyk: ale jí sobě vzít nemůžeš, jsi sprostého rodu.“ A král řekl: „Jsi sprostého rodu, dám tobě místo mé dcery hojnou odměnu.“ Ale Vaněk nechtěl o žádné jiné odměně slyšet a řekl: „Král bez výminky slíbil: kdo způsobí, aby dcera jeho zas mluvila, že bude jejím manželem. Královské slovo zákon; a chce-li král, aby jiní zákonů jeho šetřili, musí je sám napřed zachovávat. A proto mi král musí svou dceru dát.“ – „Pochopové, svažte ho!“ volal ten rada; „kdo praví, že něco král musí, uráží Milost královskou a je hoden smrti. Vaše královská Milost rač poručit, ať je ten zločinec mečem odpraven.“ A král řekl: „Ať je mečem odpraven!“ Ihned Vaňka svázali a vedli na popravu.

Když přišli na místo popravní, už tam na ně Štěstí čekalo, i řeklo tajně k Rozumu: „Hle, jak ten člověk tebou pochodil: až má přijít o hlavu! Ustup, ať já vejdu na tvé místo!“ Jakmile Štěstí do Vaňka vstoupilo, přelomil se katovi meč u samého jilce, jako by jej byl někdo přestříhl; a prvé nežli mu zase přinesli jiný, přijel z města na koni trubač, jak by letěl, troubil vesele a točil bílou korouhvičkou, a za ním přijel pro Vaňka královský kočár. A to bylo tak: ta královská dcera řekla potom doma otcí, že Vaněk přece jen pravdu mluvil a královské slovo nemá se rušit, a jestli Vaněk ze sprostého rodu, že ho král snadno může knížetem udělat. A král řekl: „Máš pravdu, ať je knížetem!“ Ihned pro Vaňka poslali královský kočár a místo něho byl odpraven ten rada, který krále na Vaňka popudil.

A když potom Vaněk a ta královská dcera spolu jeli od oddavek, nahodil se nějak tou cestou Rozum; a vida, že by se musil potkat se Štěstím, sklopil hlavu a utíkal stranou, jak by ho polil. A od té doby prý Rozum, kdykoli se má potkat se Štěstím, zdaleka se mu vyhýbá.

- ✓ Pohádka zdůrazňuje význam štěstí. Do jaké míry ovlivnilo život hlavního hrdiny to, že získal více rozumu?
- ✓ Co podle vás člověk ještě v životě potřebuje?

■ Pro srovnání: pohádky Boženy Němcové

Poté, co odjel kníže v kočáře za čtyři cizí vrchy a čtyři cizí řeky, zakázali Proškovi chytat všemi způsoby a řekli mu, že mu stačí způsob jeden, a to prut.

Prošek měl dlouhý, žlutý bambusový prut. Bič bez navijáku. Šel proti tekoucí vodě, aby ho ryby neviděly, a občas práskal bičem a práskal dragounským fousama, a proto se tomu celému způsobu říkalo „na práskandu“. V té době jsme tam přijeli naším vozem my. Otec Leo, matka Herma, bratři Hugo a Jiří a já. To byla celá naše rodina. Pozorovali jsme Proška od olší z druhé strany řeky. Pohyboval se na kluzkých kamenech jako lovcí vydra. Splávek lítal na přesně určená místa. A ryby? Ty jako by vyskakovaly samy z vody. Stříbrní tloušti s červeným kormidlem ploutve u prdelky a elegantní parmy s vousama. Nabřichatělé plotice z tišin a proudníci z proudů. Klouzali do sítě, svoboda končila, přišel jejich pán, král pytláků.

Tatínek nadšeně volal:

„Herma! To je koncert! Jako Kubelík.“

A rázem vyrostly v mé hlavě po celém břehu řady sedadel a v nich seděli páni v anglických kostkovaných pumpkách a dámy v růžových krinolínách. Vzdychali a tleskali při každé rybě:

„Messieurs, mesdames, to je pravé umění.“

Prošek chytil do přeplněné sítě poslední rybu, zapálil si retku a uklonil se.

Tribuny zmizely a on se přebrodil mělkou řekou k mému tatínkovi. Rázem se měli rádi, protože tatínek byl taky pěkný kos. Dovedl dát hlupákům přes hubu jako Prošek. A co nedovedl, to ho Prošek naučil. Tatínkovi hrubián Prošek vyhovoval, protože celý život tvrdil, že fajnoví lidi stojí za hovno. Domluvil se s Proškem, že budeme jezdit do převoznické chalupy na letní byt k němu a nikam jinam.

dragoun voják, příslušník jednoho druhu lehké jízdy

uhlířina jídlo z brambor a noků, doplněných osmaženou cibulkou

vrš protáhlý koš kuželovitého tvaru používaný k lovu ryb

Fürstenberg vyslov [fīrstnberk]

Kubelík Jan Kubelík (1880–1940), slavný český houslista a skladatel

pumpky sportovní kalhoty pod kolena podkasané

krinolína široká sukně vyztužená ocelovými kruhy

Messieurs, mesdames vyslov [mesijé, medam] – pánové, dámy

retka slangově cigareta

- ✓ Proč se vyprávění nazývá *Koncert*?
- ✓ Všimněte si, jak autor toto přirovnání rozvinul.
- ✓ Čemu tyto nadsazené, snové motivy slouží?
- ✓ Dokázali byste uvést další příklad dětského vidění světa?

Moje první ryba

Prošek se vracel z hospůdky Anamo v náladě a prozpěvoval si vojenské písničky. Uměl jich mnoho, ve válce bojoval v Srbsku. V boku mu zůstala nevyndaná střepina, ale ta ho přestala zlobit, jakmile měl v sobě několik ostrých. Když dorazil s lodí k nám, dal vlčákovi Holanovi pusku na čenich a sedl si pod vonící akát.

Byl jsem tehdy na přívoze, bráškové mě zase nevzali s sebou, vzali radši holku Dášu, dceru Bédi Peroutky, která mě velice přehlížela.

Strejda se na mě podíval zelenýma očima:

„Pojď sem, prdelko!“

Pomalou jsem se k němu došoural, moc mě nemiloval. Nejraději měl Jirku, to byl uličník podle jeho gusta. Já byl nejmladší, mazlíček. Prošek se na mě pátravě podíval a vytáhl z ušmudlané kapsy kyselou okurku:

„Tumáš.“

Vyndal jsem si prst z pusy a strčil tam okurku. Pozoroval mě. Pak vytáhl placatou láhev a přikázal:

„Cvakni si.“

Nic v ní už nebylo. Ale zatvářil jsem se blaženě. Neexistující alkohol nás sblížil. Vstal a naznačil, abych šel za ním do stodoly. Vytáhl dlouhý lískový prut a povídal:

„Udělám ti prut. Mám ho pro tebe už dlouho.“

Vytáhl z kapsy ostrý nůž a dělal šmik sem a šmik tam a já pozoroval jeho upravené ruce, na kterých chyběl prst, který si vlastnoručně ušmíkl při řezání proutí na košíky. Viděl jsem jeho tvář, zkřivenou bolestí, zase ho bolela střepina v boku. Ale alkohol na bolest mu došel. Dokončil prut. Tehdy jsem nevěděl, že to byl můj nejceněnější prut, ale dnes to vím. Byl to prut dětství, kterému se nemohly vyrovnat pozdější výrobky amerických a japonských továren. Přivázal na něj vlasec a připevnil brk z husy a háček. Potom řekl:

„U ostrova jsou okouni samotáři. Jdi tam, prdelko, a pocuchej jim hřívu. Já tu na tebe počkám.“

Schoulil se do klubička a Holan mu dal hlavu do klína. Po pěšině jsem došel až k ostrovu. Bylo před polednem, hrálo slunce. Navlékl jsem žízalu a nahodil prut. Nic nebralo, jen modravá šídla usedla na stulíky a kdesi v zátočině hodovali mlaskající tloušti. Bílý brk ležel na hladině nehybně jako bílá loď za bezvětří. V duchu jsem mu vztyčil plachty a poručil kapitánovi, aby plul, aby ho táhla po hladině barevná ryba. Ale brk stál, mně se klížily oči, jen občas jsem mžoural jedním okem, zda má bílá loď už vyplouvá.

Najednou se brk otrásl a udělal se kolem něho kruh. A znova a znova, jako by to byly signály z nesmírných vodních hloubek. Někdo si hrál a laškoval s lodí, jako by nahazoval koženým řemenem motory. Nebyla to tedy plachetnice, ale bílá motorová loď. Pak brk zapanáčkoval, stoupl si na hlavu a nohy dal nahoru jak napůl potopená kachna. To už jsem prut křečovitě svíral rukama. Jistě to bude okoun s hřívou, co tu bydlí na samotě. Brk udělal zatím hups! a zmizel. Ale bylo vidět, jak míří pod hladinou ke stulíkům. Sekl jsem. Prut se ohnul do oblouku a já ucítil poprvé v životě slastný tah ryby. Po mocném oboustranném zápolení se objevila zježená tlama. Byl to okoun, a byl veliký jak kostkovaná červená čepice, jenže byl také olivově zelený a přes sebe měl tmavé pruhy. Nesl své červené ploutve jako bojové zástavy a hrbem se podobal býku. Místo očí měl zlaté živé penízky a na hřbetě mu trčela zježená kopí. To nebyla ryba, to byl drak, opancěřovaný rytíř s červeným peřím na přilbě.

Vyvlekl jsem ho na trávu a lehl si na něj, aby neutekl. Oba jsme byli zápasící kluci. Potom jsem ho nesl slavnostně na přívoz. Pobodal jsem se o jeho kopí a z prstů mi maličko prýštila krev. Myslel jsem na to, že strejda Prošek mě bude mít od dnešního dne stejně rád jako Jirku. Prošek seděl už na lavičce a pil kozí vermut, mlíko, na vyhnání alkoholu. Chvátil mě:

„Jsi pašák.“

Stáhl okouna a hlavu s kůží přitloukl na vrata stodoly. Aby všichni viděli, že se v Luhu pod Bránovem zrodil další rybář.

Vzal jsem stoličku na dojení a sedal jsem pod trofejí celé dny. Když šel někdo na přívoz, kašlal jsem a smrkal, abych na okouna upozornil. Sklidil jsem spoustu slávy. Přišla i holka Dáša, dcera Bédi Peroutky. Dala mi pusu na tvář a pronesla:

„Jsi opravdovej frajer.“

Jednou v noci mi však trofej zmizela neznámo kam. Je možné, že ji sežrala kočka Andělka. Ale spíš je pravděpodobné, že ji sundal z vrat můj milovaný strejda Prošek. Měl už mého chlubitivého počínání plné zuby a začínal jsem mu být zase protivnej.

stulík vodní rostlina s oválnými listy a žlutými květy

- ✓ Mají povídky *Koncert* a *Moje první ryba* celkově snový, pohádkový ráz?
- ✓ Proč v povídce *Moje první ryba* vypravěč označuje prut, jež dostal darem od Proška, za nejvzácnější ze všech, které kdy měl?
- ✓ Jistě jste si všimli nespisovných slov. Užívá je autor často a pravidelně?

Můžou tě i zabít

V Buštěhradě byly rybníky dva. Oba rybníky dělila hráz a topoly a silnice. Nový rybník mě nikdy nelákal. Měl takové studené břehy, převážně z kamenů a cihel. Starý rybník byl jiný. Část břehů měl z husích trávníčků.

Voněl potůčkem, který do něho přitékal kolem Opltovic hospody, a čpěl močůvkou vytékající ze selských stavení. Voněl starými vrbami a bahnem, ve kterém si kapři vyvalovali pupky, a voněl pivem, které tu šumělo v blízkém pivovaru.

Ve středu mé pozornosti plavali kapři, kteří sem byli nově nasazeni. Nemohl jsem zapomenout na křivoklátského okouna a bojovné parmy, které jsem kdysi chytil. Ryby mi pluly v krvi, chtěl jsem je zase lovit. Na Buštěhradě nebylo kde. Nikde neteče pořádný potok ani řeka. Jsou tu jen rybníky s výstrahami, že chytání ryb je zakázáno.

Díval jsem se na kapry, jak bezstarostně bloumají vodou a jak zřejmě o ničem nepřemýšlejí. Stěhovali se v rybníce z místa na místo a jezdili v houfu jak vojska. Cestovali v kruzích a pásli se. Když se stíny topolů sklonily k mému rybníku, vylezl jsem si na vrbu a tiše jsem jim vyprávěl. Zdálo se mi, že špicují uši a naslouchají. Byli krásní, mosazně zlatí, a když dělali stojky a kotrmelce na hlavě, viděl jsem jejich žlutá, vypasená břicha. Zaměstnanci pivovaru jim je přikrmovali mlátem.

Tenkrát jsme potřebovali příjemné, tučné kapří maso pro sebe i na výměnu. Za mouku, chleba, a za cigarety pro maminku. Žil jsem už jenom s maminkou, ostatní byli v koncentráku. Stále jsem kapry dost neznal. Musel jsem vědět, kdy mají dobrou a kdy špatnou náladu, kdy mají hlad a kdy zas plný břich a kdy mají chuť si hrát. Musel jsem vědět, kde plují a kde je marné na ně čekat. Už jsem měl nachystán pevný krátký proutek, vlasec, splávek a háček. Nemohl jsem začít, dokud nepoznám své nepřátele. Nepřátelé nebyli kapři, ale především lidé. Z oken zámku se ozývala sladká německá gramofonová píseň Lily Marlén a k hostinám se podávali právě kapři. Ve městě žilo několik udavačů a ti měli okna dokořán, aby nic nepřeslechli a o nic nepřišli. A taky bydlel v Buštěhradě pan František Záruba, který kapry hlídal. Byl to první porybný, se kterým jsem se v životě setkal. Musel jsem ho poznat jako ty kapry. Kdy má dobrou náladu a kdy špatnou, kdy chodí jíst, kdy chodí k rybníkům a kdy tam ani nevkročí. Musel jsem se s ním seznámit. Narazil jsem si hluboko dědečkovu starou bekovku, oblékl jeho ošumělé šaty a kulhal jsem. Nesměl si mě vstípit do paměti. Když jsem ho poprvé spatřil, ustrnul jsem. Byl přihrblý, měl snad hrb jako zvoník od Matky boží v Paříži, ten ubohý Quasimodo. A byl malý. Nemohl dělat dlouhé kroky ani skoky, nedovedl rychle utíkat. Nikdy by mě nedohonil. Ale od maminky jsem věděl, že někteří tito lidé mohou být moc zlí. Mstí se lidem za to, že je poznamenal bůh.

K lesíku směrem na Dřín jsem chodil trénovat běh, abych v případě nouze utekl.

Pak jsem se šel večer podívat na kapry, jestli nezměnili své zvyky. V určenou dobu se chvíli co chvíli objevil temný stín pod vrbou.

Druhý den už jsem přišel s krátkým proutkem pod kabátem.

Na hrázi stál hostinský Josef Oplt a prohlížel si mě svým jedním okem, to druhé měl mrtvé, skleněné. Slušně jsem ho pozdravil a v duchu jsem se strachem modlil:

„Panebože na nebi, nezrad' mě. Pane Oplt, vy mě také nezrad'te. Vždyť náš dědeček Ferdinand k vám chodil na mariáš a nechal u vás spousty peněz. Aspoň to říkala babička Malvína. Amen.“

AFRICKÁ LIDOVÁ VYPRÁVĚNÍ

Dva lovci

Byli jednou dva lovci a ti si moc dobře rozuměli. Lovili vždycky spolu. Jednou se zase vydali na lov. Uběhlo několik dní, ale oni nezabili žádné zvíře. Jednoho rána si připravili jídlo z jamů a snědli ho. Pak se zase vydali na lov. Šli dlouho, až objevili hnízdo a v něm dvě vejce – každý si vzal jedno. Když se vrátili domů, první své vejce uvařil a snědl. Druhý si ho schoval a po devíti měsících se mu z něj vylíhly dvě děti, děvče a chlapec. Čas ubíhal a ti dva přátelé se už nevidali.

Jednoho dne ten, který si vejce schoval, navštívil druhého a zeptal se ho: „Kde máš vejce? Copak jsi s ním udělal?“ Přítel odpověděl: „Snědl jsem ho – bylo moc dobré.“ První na to řekl: „Já jsem si to své schoval a vylíhly se mi z něj dvě děti.“ Přítel mu to nechtěl uvěřit. A host se vrátil k sobě domů. Za několik dní mu druhý lovec oplatil návštěvu a uviděl v jeho domě dívku a chlapce. Vůbec se mu to nelíbilo a na svého přítele se pěkně dopálil. Oba dva se tedy vypravili k Bohu, aby je rozsoudil.

Bůh dal za pravdu tomu, jenž si své vejce schoval. Oba přátelé se rozešli ve zlém.

Ti dva lovci, to jsou Nebe a Země. Nebe si ponechalo vejce, Země je snědla. Děti vylíhnuté z vejce jsou Slunce a Luna. Slunce je chlapec, Luna zas dívka. Slunce a Luna se vzaly a měly děti – Hvězdy. Protože Země na Nebe žárlí, od táhla se daleko od něj; a tak se nemůžou hádat. A protože se Země proti Nebi postavila, mstí se jí jeho dítě Slunce tak, že ji spaluje svými paprsky. A Luna svou krásou Zemi připomíná, že kdyby si byla své vejce schovala, mohla by mít taky tak hezké děti.

A když v noci Luna s Hvězdami vyjde na Nebe a osvítí Zemi, jejich zářivá nádhera jako by se Zemi posmívala.

jamy škrobnaté kořenné hlízy některých tropických rostlin, požívané v tropech jako brambory

Leopardí žena

Kdysi putovali buší muž a žena. Byla to těžká cesta. Žena se musela s dítětem na zádech prodírat stezičkou zarostlou křovím a šlahouny. Neměli nic k jídlu a cestou je začal trápit hlad.

Když konečně vyšli z vysokého lesa na travnatou pláň, spatřili stádo klidně se pasoucích divokých krav.

Muž promluvil k ženě: „Dokážeš se proměnit v cokoli, proměň se tedy v leoparda a ulov jednu krávu, ať máme co jíst a nezahyneme.“ Žena se na něj vážně zadívala a zeptala se: „To myslíš vážně, nebo žertuješ?“ „Myslím to vážně,“ odpověděl muž, protože měl hlad.

Žena si odvázala dítě ze zad a položila ho na zem. Na krku a na těle jí začala narůstat srst. Spadla z ní bederní rouška a začala se jí měnit tvář. Ruce a nohy se proměnily v drápy. A za pár chvil stála před mužem leopardice a divoce se mu

dívala do očí. Vyděsilo ho to chudáka k smrti a vyšplhal na strom, aby se zachránil. Když byl skoro na vrcholku, uviděl své dítě málem ve chřtánu zvířete, ale bál se tolik, že nedokázal slézt, aby ho zachránil.

Když leopardice viděla, že je muž vyděšený až dost, odběhla ke stádu, aby udělala, co po ní předtím žádal. Ulovila velkou jalovici a dotáhla ji ke stromu. Muž byl stále ve větvích, až skoro na vrcholu, a křičel a úpěnlivě prosil leopardici, aby se proměnila zpátky v ženu.

Srst se pomalu ztrácela, drápy zmizely, až před mužem opět stála žena. Byl však tak vyděšený, že neslezl dolů dřív, než se znovu oblékla a vzala dítě na záda. Potom mu řekla: „Nikdy nechtěj po ženě, aby dělala práci, kterou dělají muži.“

Ženy se starají o hospodářství, pěstují chleboviny, chytají ryby a tak dál, zatímco muži loví a přinášejí domů maso.

O želvách, lidech a kamenech

Na počátku stvořil nejvyšší bůh želvy, lidstvo a kameny, to vše mužského i ženského pohlaví. Lidem a želvám vdechl život, ale kamenům ne. Nikdo z nich neuměl plodit děti, avšak ti, kteří zestárli, nezemřeli, ale byli omlazeni.

Ani želva původně nemohla plodit děti, a byla proto velmi smutná. Navštívila tedy nejvyššího boha a přednesla mu své přání mít potomky. Ale bůh odpověděl: „Vdechl jsem ti život, ale možnost plodit potomky jsem ti nedal.“

Příloha III: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

První otázka: Jaký je rozdíl mezi rozumem a štěstím?

Druhá otázka: Je lepší rozum nebo štěstí?

Třetí otázka: Mohli bychom žít bez štěstí?

Zvolená otázka: Je lepší rozum nebo štěstí?

P1: Štěstí.

F: Myslíš, že lepší je štěstí? Proč?

P1: Protože štěstí nám může v mnoha situacích pomoci a rozum nám štěstí nenahradí.

F: Kdybyste si měli vybrat, jestli budete mít celý život jenom štěstí, nebo jenom rozum, co by to bylo?

P2: Tak když máš jenom štěstí a ne rozum, tak to štěstí ti může hodně jako udělat. Ale rozum ti může taky hodně udělat, jako může ti pomoci.

P3: Já si myslím, že nejlepší je mít jak rozum, tak štěstí. Jako mít v životě obojí.

F: A kdyby taková možnost neexistovala?

P3: Ale ono je obojí stejně dobrý. Podle toho, co chce člověk dělat. U něčeho je lepší štěstí, třeba když jde člověk do války, ale pokud chce jít člověk do školy, tak je lepší rozum.

F: Zeptám se ještě na jednu věc. Co je štěstí? O čem mluvíme, když mluvíme o štěstí? Co je podle vás štěstí?

P2: Štěstí je takový, že... třeba jako když najdeš něco na ulici. Třeba peníze.

P3: Podle mě je štěstí to, že se na něco třeba vůbec nepřipravuješ, ale hned ti to dojde.

P4: Já si myslím, že štěstí je náhodné, že si nemůžeš vybrat, kdy to bude.

F: Co ještě je štěstí? Jak byste vysvětlili někomu, kdo třeba nikdy v životě neměl štěstí, co to je?

P5: Třeba když si koupím los a vyhraju.

P6: Pro člověka je štěstí být s rodinou.

P4: Štěstí je třeba i to, když by měl někdo třeba vážnou nemoc a potom by se z toho prostě zázračně vyléčil.

F: Myslíš, že by se vyléčil nějak nevysvětlitelně? Když jsi říkala zázračně?

P4: No...

F: Když se vyléčil pomocí léků, bude to štěstí?

P3: To bude tak napůl. Protože tam se to u těch léků předpokládá, ale nemusí se to taky podařit. I tak ten člověk může zemřít.

F: Myslíte tedy, že u štěstí musí zafungovat nějaký prvek náhody?

P5: V jistých případech ano. Třeba v případech, jak se tady říkalo, když se sejde rodina, tak to se může domluvit. Ale moc případů, kdy se to domluví, není. Jakože když ti třeba doma koupí domácího mazlíčka, tak to je potom takový štěstí.

F: A tedy i to, co se domluvilo, je štěstí?

P5: Jo, protože i když se to domluví, tak třeba nemusí ten mazlíček být zrovna k dostání. Ale když ho mají a koupíme si ho, tak je to štěstí. Protože ono se člověk sice domluví, ale to štěstí potřebuje k tomu, aby to dopadlo.

F: A co je rozum?

P5: No, to je, jak jsem tady říkal, že když si koupím los a vyhraju peníze, tak si můžu říct, že budu podnikatel. A to štěstí je, že začnu podnikat, ale pak už musím začít používat ten rozum. Protože chci, aby to podnikání šlapalo.

F: A co to tedy je, ten rozum?

P3: Je to něco správného, co víš, že máš dělat, aby nevznikl problém.

F: S čím myslíte, že člověk dokáže víc? Se štěstím, nebo s rozumem?

P3: Já myslím, s rozumem.

F: Proč?

P3: No, protože třeba když máš... třeba že se chceš dostat na nějakou univerzitu, tak vlastně se tam dostaneš, že toho hodně víš. Máš ten rozum na to, aby ses tam dostala.

P5: Já si myslím, že když třeba takhle chci někam nastoupit, udělám nějaký zkoušky, tak za mě to štěstí je potřeba víc, protože třeba mi to úplně nešlo, ale oni mě přesto přijmou, protože tam zrovna nepříjde tolik dobrých lidí. Tak přesto mě přijmou.

P2: Já si myslím, že ať je to štěstí nebo rozum, tak pořád potřebujeme vědět, co s tím jako chceme udělat. Třeba když chceme dostat vyznamenání nějakýho válečníka, tak musíme mít štěstí, abychom ve válce nezemřeli. Ale když chceme chodit na ty univerzity a být chytrí jako třeba Albert Einstein, tak potřebujeme mít spíš ten rozum, protože štěstí nám tolik nepomůže ve vymýšlení nějaký rovnice.

F: Myslíte, že ta situace, která byla v té pohádce, by byla nějakým způsobem řešitelná, kdyby do toho to štěstí nezasáhlo? Mohl on to zvládnout jenom s rozumem tak, že by ho nepopravili?

P4: Podle mě ne.

P3: Já si myslím, že kdyby ten král měl rozum, tak ano.

F: Aha, to je velmi dobrá připomínka. Dalo by se to řešit pomocí rozumu tak, že rozum by vstoupil do krále.

P6: Mohla by do toho zasáhnout smrt.

P2: Nebo právo.

F: Právo? V jakém smyslu?

P2: No, aby to mělo nějaká pravidla. Že si to nemůžou dělat jen tak, že to bude spravedlivý.

F: Takže spravedlnost by byla ještě další? Vedle práva?

P2: No, to je to samý.

F: Myslíš právo a spravedlnost?

P2: Jo.

F: A kdyby zasáhla spravedlnost, jak by to dopadlo oproti tomu, když zasáhlo štěstí?

P3: No, to by musela ta spravedlnost zasáhnout mnohem dřív než štěstí. Už když byli u toho u toho krále. A ne až na tom popravišti.

F: A v čem by byl rozdíl, kdyby spravedlnost zasáhla až na tom popravišti?

P3: Kdyby ta spravedlnost zasáhla na popravišti, tak by vlastně toho zahradníka nepopravili, ale neměl by tu princeznu. Že by ten kat ucítil kapku spravedlnosti a poslal by ho domů.

F: Ale myslíš, že by nedošlo k tomu sňatku?

P3: Nedošlo, ale byl by to dobřej konec.

F: A to by bylo spravedlivé, kdyby nakonec princeznu nedostal?

P3: No, tohle zrovna úplně ne, ale nejspravedlivější by na tom bylo to, že by nakonec neumřel.

F: A myslíte, že je spravedlivé, že si ho princezna měla vzít jen proto, že díky němu začala mluvit?

F: Holky vrtí hlavou, proč myslíte, že ne?

P6: Protože to vlastně přikázal ten král a nikdo se tý princezny neptal, co by chtěla ona.

F: Je pro ni štěstí, že to nakonec dopadlo takhle?

P6: Tohle si myslím, že bylo. Mohla dopadnout hůř. A ona se do něj pak zamilovala, tak určitě.

P3: Taky si myslím. Protože kdyby ho nechtěla, tak by to nedělala. Nezachránila by ho.

P5: Podle mě by ani nepromluvila, kdyby ho nechtěla. Mohla přece pořád mlčet. A pak by se ho ani nezastávala.

F: Takže myslíte, že to štěstí tam fungovalo i směrem k ní?

P5: Rozhodně.

F: Protože čas nám letí, zeptám se, zda k tomu někdo má nějakou poslední připomínku... nikdo nic? Tak vás poprosím, abychom zkusili tu proběhlou diskusi shrnout pod několik pojmů, pod několik slov, o kterých to podle vás bylo. O čem všem myslíte, že jsme dnes hovořili?

Štěstí, rozum, vztahy, spravedlnost.

**Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 1/ přepis diskuse s kódováním
klíčových pojmů identifikovaných žáky**

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: štěstí, rozum, vztahy, spravedlnost

Zvolená otázka: Je lepší rozum nebo štěstí?

P1: Štěstí.

F: Myslíš, že lepší je štěstí? Proč?

P1: Protože štěstí nám může v mnoha situacích pomoci a rozum nám štěstí nenahradí.

F: Kdybyste si měli vybrat, jestli budete mít celý život jenom štěstí, nebo jenom rozum, co by to bylo?

P2: Tak když máš jenom štěstí a ne rozum, tak to štěstí ti může hodně jako udělat. Ale rozum ti může taky hodně udělat, jako může ti pomoci.

P3: Já si myslím, že nejlepší je mít jak rozum, tak štěstí. Jako mít v životě obojí.

F: A kdyby taková možnost neexistovala?

P3: Ale ono je obojí stejně dobrý. Podle toho, co chce člověk dělat. U něčeho je lepší štěstí, třeba když jde člověk do války, ale pokud chce jít člověk do školy, tak je lepší rozum.

F: Zeptám se ještě na jednu věc. Co je štěstí? O čem mluvíme, když mluvíme o štěstí? Co je podle vás štěstí?

P2: Štěstí je takový, že... třeba jako když najdeš něco na ulici. Třeba peníze.

P3: Podle mě je štěstí to, že se na něco třeba vůbec nepřipravuješ, ale hned ti to dojde.

P4: Já si myslím, že štěstí je náhodné, že si nemůžeš vybrat, kdy to bude.

F: Co ještě je štěstí? Jak byste vysvětlili někomu, kdo třeba nikdy v životě neměl štěstí, co to je?

P5: Třeba když si koupím los a vyhraju.

P6: Pro člověka je štěstí být s rodinou.

P4: Štěstí je třeba i to, když by měl někdo třeba vážnou nemoc a potom by se z toho prostě zázračně vyléčil.

F: Myslíš, že by se vyléčil nějak nevysvětlitelně? Když jsi říkala zázračně?

P4: No...

F: Kdyby se vyléčil pomocí léků, bude to štěstí?

P3: To bude tak napůl. Protože tam se to u těch léků předpokládá, ale nemusí se to taky podařit. I tak ten člověk může zemřít.

F: Myslíte tedy, že u štěstí musí zafungovat nějaký prvek náhody?

P5: V jistých případech ano. Třeba v případech, jak se tady říkalo, když se sejde rodina, tak to se může domluvit. Ale moc případů, kdy se to domluví, není. Jakože když ti třeba doma koupí domácího mazlíčka, tak to je potom takový štěstí.

F: A tedy i to, co se domluví, je štěstí?

P5: Jo, protože i když se to domluví, tak třeba nemusí ten mazlíček být zrovna k dostání. Ale když ho mají a koupíme si ho, tak je to štěstí. Protože ono se člověk sice domluví, ale to štěstí potřebuje k tomu, aby to dopadlo.

F: A co je rozum?

P5: No, to je, jak jsem tady říkal, že když si koupím los a vyhraju peníze, tak si můžu říct, že budu podnikatel. A to štěstí je, že začnu podnikat, ale pak už musím začít používat ten rozum. Protože chci, aby to podnikání šlapalo.

F: A co to tedy je, ten rozum?

P3: Je to něco správného, co víš, že máš dělat, aby nevznikl problém.

F: S čím myslíte, že člověk dokáže víc? Se štěstím, nebo s rozumem?

P3: Já myslím, s rozumem.

F: Proč?

P3: No, protože třeba když máš... třeba že se chceš dostat na nějakou univerzitu, tak vlastně se tam dostaneš, že toho hodně víš. Máš ten rozum na to, aby ses tam dostala.

P5: Já si myslím, že když třeba takhle chci někam nastoupit, udělám nějaký zkoušky, tak za mě to štěstí je potřeba víc, protože třeba mi to úplně nešlo, ale oni mě přesto přijmou, protože tam zrovna neprijde tolik dobrých lidí. Tak přesto mě přijmou.

P2: Já si myslím, že ať je to štěstí nebo rozum, tak pořád potřebujeme vědět, co s tím jako chceme udělat. Třeba když chceme dostat vyznamenání nějakýho válečníka, tak musíme mít štěstí, abychom ve válce nezemřeli. Ale když chceme chodit na ty univerzity a být chytrí jako třeba Albert Einstein, tak potřebujeme mít spíš ten rozum, protože štěstí nám tolik nepomůže ve vymýšlení nějaký rovnice.

F: Myslíte, že ta situace, která byla v té pohádce, by byla nějakým způsobem řešitelná, kdyby do toho to štěstí nezasáhlo? Mohl on to zvládnout jenom s rozumem tak, že by ho nepopravili?

P4: Podle mě ne.

P3: Já si myslím, že kdyby ten král měl rozum, tak ano.

F: Aha, to je velmi dobrá připomínka. Dalo by se to řešit pomocí rozumu tak, že rozum by vstoupil do krále.

P6: Mohla by do toho zasáhnout smrt.

P2: Nebo právo.

F: Právo? V jakém smyslu?

P2: No, aby to mělo nějaká pravidla. Že si to nemůžou dělat jen tak, že to bude spravedlivý.

F: Takže spravedlnost by byla ještě další? Vedle práva?

P2: No, to je to samý.

F: Myslíš právo a spravedlnost?

P2: Jo.

F: A kdyby zasáhla spravedlnost, jak by to dopadlo oproti tomu, když zasáhlo štěstí?

P3: No, to by musela ta spravedlnost zasáhnout mnohem dřív než štěstí. Už když byli u toho u toho krále. A ne až na tom popravišti.

F: A v čem by byl rozdíl, kdyby spravedlnost zasáhla až na tom popravišti?

P3: Kdyby ta spravedlnost zasáhla na popravišti, tak by vlastně toho zahradníka nepopravili, ale neměl by tu princeznu. Že by ten kat ucítil kapku spravedlnosti a poslal by ho domů.

F: Ale myslíš, že by nedošlo k tomu sňatku?

P3: Nedošlo, ale byl by to dobrý konec.

F: A to by bylo spravedlivé, kdyby nakonec princeznu nedostal?

P3: No, tohle zrovna úplně ne, ale nejspravedlivější by na tom bylo to, že by nakonec neumřel.

F: A myslíte, že je spravedlivé, že si ho princezna měla vzít jen proto, že díky němu začala mluvit?

F: Holky vrtí hlavou, proč myslíte, že ne?

P6: Protože to vlastně přikázal ten král a nikdo se tý princezny neptal, co by chtěla ona.

F: Je pro ni štěstí, že to nakonec dopadlo takhle?

P6: Tohle si myslím, že bylo. Mohla dopadnout hůř. A ona se do něj pak zamilovala, tak určitě.

P3: Taky si myslím. Protože kdyby ho nechtěla, tak by to nedělala. Nezachránila by ho.

P5: Podle mě by ani nepromluvila, kdyby ho nechtěla. Mohla přece pořád mlčet. A pak by se ho ani nezastávala.

F: Takže myslíte, že to štěstí tam fungovalo i směrem k ní?

P5: Rozhodně.

F: Protože čas nám letí, zeptám se, zda k tomu někdo má nějakou poslední připomínku... nikdo nic? Tak vás poprosím, abychom zkusili tu proběhlou diskusi shrnout pod několik

pojmu, pod několik slov, o kterých to podle vás bylo. O čem všem myslíte, že jsme dnes hovořili?

Štěstí, rozum, vztahy, spravedlnost.

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / přepis diskuse skupina č. 1 / kódování klíčových témat určených facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: dokončení, náhoda, jistota

Zvolená otázka: Je lepší rozum nebo štěstí?

P1: Štěstí.

F: Myslíš, že lepší je štěstí? Proč?

P1: Protože štěstí nám může v mnoha situacích pomoci a rozum nám štěstí nenahradí.

F: Kdybyste si měli vybrat, jestli budete mít celý život jenom štěstí, nebo jenom rozum, co by to bylo?

P2: Tak když máš jenom štěstí a ne rozum, tak to štěstí ti může hodně jako udělat. Ale rozum ti může taky hodně udělat, jako může ti pomoci.

P3: Já si myslím, že nejlepší je mít jak rozum, tak štěstí. Jako mít v životě obojí.

F: A kdyby taková možnost neexistovala?

P3: Ale ono je obojí stejně dobrý. Podle toho, co chce člověk dělat. U něčeho je lepší štěstí, třeba když jde člověk do války, ale pokud chce jít člověk do školy, tak je lepší rozum.

F: Zeptám se ještě na jednu věc. Co je štěstí? O čem mluvíme, když mluvíme o štěstí? Co je podle vás štěstí?

P2: Štěstí je takový, že... třeba jako když najdeš něco na ulici. Třeba peníze.

P3: Podle mě je štěstí to, že se na něco třeba vůbec nepřipravuješ, ale hned ti to dojde.

P4: Já si myslím, že štěstí je náhodné, že si nemůžeš vybrat, kdy to bude.

F: Co ještě je štěstí? Jak byste vysvětlili někomu, kdo třeba nikdy v životě neměl štěstí, co to je?

P5: Třeba když si koupím los a vyhraju.

P6: Pro člověka je štěstí být s rodinou.

P4: Štěstí je třeba i to, když by měl někdo třeba vážnou nemoc a potom by se z toho prostě zázračně vyléčil.

F: Myslíš, že by se vyléčil nějak nevysvětlitelně? Když jsi říkala zázračně?

P4: No...

F: Kdyby se vyléčil pomocí léků, bude to štěstí?

P3: To bude tak napůl. Protože tam se to u těch léků předpokládá, ale nemusí se to taky podařit. I tak ten člověk může zemřít.

F: Myslíte tedy, že u štěstí musí zafungovat nějaký prvek náhody?

P5: V jistých případech ano. Třeba v případech, jak se tady říkalo, když se sejde rodina, tak to se může domluvit. Ale moc případů, kdy se to domluví, není. Jakože když ti třeba doma koupí domácího mazlíčka, tak to je potom takový štěstí.

F: A tedy i to, co se domluví, je štěstí?

P5: Jo, protože i když se to domluví, tak třeba nemusí ten mazlíček být zrovna k dostání. Ale když ho mají a koupíme si ho, tak je to štěstí. Protože ono se člověk sice domluví, ale to štěstí potřebuje k tomu, aby to dopadlo.

F: A co je rozum?

P5: No, to je, jak jsem tady říkal, že když si koupím los a vyhraju peníze, tak si můžu říct, že budu podnikatel. A to štěstí je, že začnu podnikat, ale pak už musím začít používat ten rozum. Protože chci, aby to podnikání šlapalo.

F: A co to tedy je, ten rozum?

P3: Je to něco správného, co víš, že máš dělat, aby nevznikl problém.

F: S čím myslíte, že člověk dokáže víc? Se štěstím, nebo s rozumem?

P3: Já myslím, s rozumem.

F: Proč?

P3: No, protože třeba když máš... třeba že se chceš dostat na nějakou univerzitu, tak vlastně se tam dostaneš, že toho hodně víš. Máš ten rozum na to, aby ses tam dostala.

P5: Já si myslím, že když třeba takhle chci někam nastoupit, udělám nějaký zkoušky, tak za mě to štěstí je potřeba víc, protože třeba mi to úplně nešlo, ale oni mě přesto přijmou, protože tam zrovna neprijde tolik dobrých lidí. Tak přesto mě přijmou.

P2: Já si myslím, že ať je to štěstí nebo rozum, tak pořád potřebujeme vědět, co s tím jako chceme udělat. Třeba když chceme dostat vyznamenání nějakýho válečníka, tak musíme mít štěstí, abychom ve válce nezemřeli. Ale když chceme chodit na ty univerzity a být chytrí jako třeba Albert Einstein, tak potřebujeme mít spíš ten rozum, protože štěstí nám tolik nepomůže ve vymýšlení nějaký rovnice.

F: Myslíte, že ta situace, která byla v té pohádce, by byla nějakým způsobem řešitelná, kdyby do toho to štěstí nezasáhlo? Mohl on to zvládnout jenom s rozumem tak, že by ho nepopravili?

P4: Podle mě ne.

P3: Já si myslím, že kdyby ten král měl rozum, tak ano.

F: Aha, to je velmi dobrá připomínka. Dalo by se to řešit pomocí rozumu tak, že rozum by vstoupil do krále.

P6: Mohla by do toho zasáhnout smrt.

P2: Nebo právo.

F: Právo? V jakém smyslu?

P2: No, aby to mělo nějaká pravidla. Že si to nemůžou dělat jen tak, že to bude spravedlivý.

F: Takže spravedlnost by byla ještě další? Vedle práva?

P2: No, to je to samý.

F: Myslíš právo a spravedlnost?

P2: Jo.

F: A kdyby zasáhla spravedlnost, jak by to dopadlo oproti tomu, když zasáhlo štěstí?

P3: No, to by musela ta spravedlnost zasáhnout mnohem dřív než štěstí. Už když byli u toho u toho krále. A ne až na tom popravišti.

F: A v čem by byl rozdíl, kdyby spravedlnost zasáhla až na tom popravišti?

P3: Kdyby ta spravedlnost zasáhla na popravišti, tak by vlastně toho zahradníka nepopravili, ale neměl by tu princeznu. Že by ten kat ucítil kapku spravedlnosti a poslal by ho domů.

F: Ale myslíš, že by nedošlo k tomu sňatku?

P3: Nedošlo, ale byl by to dobrý konec.

F: A to by bylo spravedlivé, kdyby nakonec princeznu nedostal?

P3: No, tohle zrovna úplně ne, ale nejspravedlivější by na tom bylo to, že by nakonec neumřel.

F: A myslíte, že je spravedlivé, že si ho princezna měla vzít jen proto, že díky němu začala mluvit?

F: Holky vrtí hlavou, proč myslíte, že ne?

P6: Protože to vlastně přikázal ten král a nikdo se tý princezny neptal, co by chtěla ona.

F: Je pro ni štěstí, že to nakonec dopadlo takhle?

P6: Tohle si myslím, že bylo. Mohla dopadnout hůř. A ona se do něj pak zamilovala, tak určitě.

P3: Taky si myslím. Protože kdyby ho nechtěla, tak by to nedělala. Nezachránila by ho.

P5: Podle mě by ani nepromluvila, kdyby ho nechtěla. Mohla přece pořád mlčet. A pak by se ho ani nezastávala.

F: Takže myslíte, že to štěstí tam fungovalo i směrem k ní?

P5: Rozhodně.

F: Protože čas nám letí, zeptám se, zda k tomu někdo má nějakou poslední připomínku... nikdo nic? Tak vás poprosím, abychom zkusili tu proběhlou diskusi shrnout pod několik

pojmu, pod několik slov, o kterých to podle vás bylo. O čem všem myslíte, že jsme dnes hovořili?

Štěstí, rozum, vztahy, spravedlnost.

Příloha IV: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Otázka první: Dalo by se žít pouze se štěstím nebo pouze s rozumem?

Otázka druhá: K čemu slouží poradci?

Otázka třetí: Měl by se rozum skutečně vyhýbat štěstí?

Zvolená otázka: Dalo by se žít pouze se štěstím nebo pouze s rozumem?

P1: Já to nevím, nejsem si dost jistej. Ale tipl bych, že se štěstím je to o dost lepší.

F: Myslíš, že kdybychom žili pouze se štěstím, i když bychom neměli rozum, tak to bude lepší?

P1: Asi jo. Protože když mám štěstí, tak mi to krásně jede pod ruce ty věci, ty okamžiky. A dokážete se správně rozhodnout. Jakože když máte to štěstí, tak se stejně správně rozhodnete, i když nemáte rozum.

F: Co ostatní? Bylo by to jenom se štěstím lepší?

P2: Jo.

F: Proč?

P2: Protože když má člověk štěstí, tak má ty věci, který si přeje.

F: Takže když mám štěstí, tak mám věci, které si přeju?

P2: Většinou...

F: Většinou? Někdy ne? Kdy ne? Kdy to štěstí nemusí fungovat?

P2: No, třeba u nějakých hazardů, nebo tak něco.

F: Myslíš, že u hazardu to úplně fungovat nemusí?

P2: Tak všeobecně je štěstí to, že když člověk něco dělá a potom na něco najednou narazí a ono mu to přinese dobrou věc, tak potom se tomu říká štěstí.

F: Je tady někdo, kdo si myslí, že by bylo lepší mít ten rozum?

P3: No, mně přijde, že s rozumem jdou věci dobře, ale se štěstím toho jde mnohem víc.

P4: Ale s rozumem jsme zas chytřejší, ne? A tím pádem se umím líp rozhodovat. Než spoléhat na to štěstí. Takhle to vím.

P5: Já si myslím, že jak kdy, protože když to štěstí přestane vycházet, tak pak člověk spíš může použít rozum a ví, že to udělá dobře.

P2: S rozumem se sice dokážeš rozhodnout, ale se štěstím se vždycky rozhodneš správně. Protože prostě máte to štěstí a s tím se nemůžete rozhodnout špatně, protože si to vždycky vylosujete tak, že máte štěstí.

F: Myslíš, že díky štěstí bude moje rozhodnutí vždycky správné?

P2: Jo.

F: A potřebujeme tedy ten rozum?

P2: No právě že ne.

P1: Ale jo. Protože když máte dostatek rozumu, tak i s tím štěstím budete líp vycházet.

F: Když připustíme, že bychom měli nepřeborné množství štěstí, k čemu nám pak bude rozum? Budeme ho potřebovat?

P5: Jo, protože jinak nebudu umět něco, třeba ve škole. Tam je lepší ten rozum si myslím.

P3: Ale zase ve škole to je docela o štěstí, protože ty matematické příklady, když máte to štěstí, tak si to tipnete a máte to dobře.

P1: Tak když se to řekne takhle, tak jo, ale ten rozum značí jistotu. A když máte štěstí, tak prakticky máte pak pravdu, ale spíš z nejistoty, že to nemusí vždycky tak být.

F: Myslíš, že štěstí by nikdy nemohlo být úplně stoprocentní? Stoprocentně spolehlivé?

P1: Přesně.

P6: Nikdo nemá štěstí furt.

F: Co je vlastně štěstí?

P2: Náhoda.

P6: Něco pozitivního.

P1: Tak štěstí je taky otázka času, že jo. Protože někdo má to štěstí větší, delší a někdo kratší a míň toho štěstí.

P3: Je to nejistota.

F: A co je rozum?

P1: Tady je to pravej opak toho štěstí.

P3: Ale furt to nepřináší nic negativního.

P1: Když má člověk rozum, tak se dokáže zachovat líp, než třeba s tím štěstím. Třeba ve škole, když se člověk chová normálně, tak určitě nedostane žádnéj kázeňskej postih. Se štěstím třeba taky ne, ale to není tak jistý.

P3: A máte jistotu v úsudku.

F: Co je cennější?

Většina: Štěstí.

P1: Spíš asi rozum.

P2: Štěstí.

P3: Mít obojího trochu. Každý to má pozitiva i negativa, takže když je od každého trochu, tak se to krásně doplňuje.

F: Co bylo cennější v té pohádce?

P3: Určitě štěstí. Rozum ho zachránil od chudoby, ale štěstí mu zachránilo život.

P7: Já myslím, že vždycky záleží na té situaci. Někdy víc potřebujeme štěstí a někdy víc rozum.

P1: To štěstí hlavně není věčný.

P3: Rozum taky ne. A je takový to přísloví, že každý svého štěstí strůjcem. I v tom by ale mohl být rozum.

F: Jak?

P3: No, že když ty věci děláte s rozumem, tak máte i štěstí.

F: Měl by se lépe člověk, který má více štěstí, nebo ten, který má více rozumu?

P3: Štěstí.

P5: To spíš rozum, kvůli chybám.

P3: Když máš štěstí, tak nikdy neuděláš chybu.

F: I kdyby platilo to, co jste říkali, že štěstí není stálé a je to náhoda?

P3: Tak to se nedá určit.

F: Čím se dá víc získat?

P3: Asi štěstím. Když se třeba dostanu na dobrou školu.

F: Bude se nějak lišit, když se na to školu dostanu díky rozumu a když díky štěstí?

P1: To jasně, protože tam mají jen určitý počet lidí, který se tam můžou dostat. A když máte dobrej rozum, tak ale tam může být víc lidí, který mají taky dobrej rozum. A to vás můžou předběhnout. Takže pak je pro vás důležitý spíš to štěstí.

P3: Ale stejně se tam dá dostat i díky štěstí. Třeba tam bude nějakej příklad, kterej tipnete a dostanete se, takže není pak důležitý, jestli to bylo štěstím nebo rozumem. Prostě se na tu školu dostanete. I když svým rozumem ten příklad nezvládnete.

P1: Jenže to ti nezaručuje, že tam vydržíš. To pak musíš začít makat na tom rozumu, protože jen tím štěstím to nedáš.

F: Když bychom teď měli to, o čem jsme se bavili, shrnout pod několik pojmů, pod několik slov. Jaká slova by to byla? O čem jsme mluvili?

Schopnosti, rovnováha, štěstí, rozum.

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / přepis diskuse skupina č. 2 / kódování klíčových témat určených žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: schopnosti, rovnováha, štěstí, rozum

Zvolená otázka: Dalo by se žít pouze se štěstím nebo pouze s rozumem?

P1: Já to nevím, nejsem si dost jistej. Ale tipl bych, že se štěstím je to o dost lepší.

F: Myslíš, že kdybychom žili pouze se štěstím, i když bychom neměli rozum, tak to bude lepší?

P1: Asi jo. Protože když mám štěstí, tak mi to krásně jede pod ruce ty věci, ty okamžiky. A dokážete se správně rozhodnout. Jakože když máte to štěstí, tak se stejně správně rozhodnete, i když nemáte rozum.

F: Co ostatní? Bylo by to jenom se štěstím lepší?

P2: Jo.

F: Proč?

P2: Protože když má člověk štěstí, tak má ty věci, který si přeje.

F: Takže když mám štěstí, tak mám věci, které si přeju?

P2: Většinou...

F: Většinou? Někdy ne? Kdy ne? Kdy to štěstí nemusí fungovat?

P2: No, třeba u nějakých hazardů, nebo tak něco.

F: Myslíš, že u hazardu to úplně fungovat nemusí?

P2: Tak všeobecně je štěstí to, že když člověk něco dělá a potom na něco najednou narazí a ono mu to přinese dobrou věc, tak potom se tomu říká štěstí.

F: Je tady někdo, kdo si myslí, že by bylo lepší mít ten rozum?

P3: No, mně přijde, že s rozumem jdou věci dobře, ale se štěstím toho jde mnohem víc.

P4: Ale s rozumem jsme zas chytřejší, ne? A tím pádem se umím líp rozhodovat. Než spoléhat na to štěstí. Takhle to vím.

P5: Já si myslím, že jak kdy, protože když to štěstí přestane vycházet, tak pak člověk spíš může použít rozum a ví, že to udělá dobře.

P2: S rozumem se sice dokážeš rozhodnout, ale se štěstím se vždycky rozhodneš správně. Protože prostě máte to štěstí a s tím se nemůžete rozhodnout špatně, protože si to vždycky vylosujete tak, že máte štěstí.

F: Myslíš, že díky štěstí bude moje rozhodnutí vždycky správné?

P2: Jo.

F: A potřebujeme tedy ten rozum?

P2: No právě že ne.

P1: Ale jo. Protože když máte dostatek rozumu, tak i s tím štěstím budete líp vycházet.

F: Když připustíme, že bychom měli nepřeborné množství štěstí, k čemu nám pak bude rozum? Budeme ho potřebovat?

P5: Jo, protože jinak nebudu umět něco, třeba ve škole. Tam je lepší ten rozum si myslím.

P3: Ale zase ve škole to je docela o štěstí, protože ty matematické příklady, když máte to štěstí, tak si to tipnete a máte to dobře.

P1: Tak když se to řekne takhle, tak jo, ale ten rozum značí jistotu. A když máte štěstí, tak prakticky máte pak pravdu, ale spíš z nejistoty, že to nemusí vždycky tak být.

F: Myslíš, že štěstí by nikdy nemohlo být úplně stoprocentní? Stoprocentně spolehlivé?

P1: Přesně.

P6: Nikdo nemá štěstí furt.

F: Co je vlastně štěstí?

P2: Náhoda.

P6: Něco pozitivního.

P1: Tak štěstí je taky otázka času, že jo. Protože někdo má to štěstí větší, delší a někdo kratší a míň toho štěstí.

P3: Je to nejistota.

F: A co je rozum?

P1: Tady je to pravej opak toho štěstí.

P3: Ale furt to nepřináší nic negativního.

P1: Když má člověk rozum, tak se dokáže zachovat líp, než třeba s tím štěstím. Třeba ve škole, když se člověk chová normálně, tak určitě nedostane žádněj kázeňskej postih. Se štěstím třeba taky ne, ale to není tak jistý.

P3: A máte jistotu v úsudku.

F: Co je cennější?

Většina: Štěstí.

P1: Spíš asi rozum.

P2: Štěstí.

P3: Mít obojího trochu. Každý to má pozitiva i negativa, takže když je od každého trochu, tak se to krásně doplňuje.

F: Co bylo cennější v té pohádce?

P3: Určitě štěstí. Rozum ho zachránil od chudoby, ale štěstí mu zachránilo život.

P7: Já myslím, že vždycky záleží na té situaci. Někdy víc potřebujeme štěstí a někdy víc rozum.

P1: To štěstí hlavně není věčný.

P3: Rozum taky ne. A je takový to přísloví, že každý svého štěstí strůjcem. I v tom by ale mohl být rozum.

F: Jak?

P3: No, že když ty věci děláte s rozumem, tak máte i štěstí.

F: Měl by se lépe člověk, který má více štěstí, nebo ten, který má více rozumu?

P3: Štěstí.

P5: To spíš rozum, kvůli chybám.

P3: Když máš štěstí, tak nikdy neuděláš chybu.

F: I kdyby platilo to, co jste říkali, že štěstí není stálé a je to náhoda?

P3: Tak to se nedá určit.

F: Čím se dá víc získat?

P3: Asi štěstím. Když se třeba dostanu na dobrou školu.

F: Bude se nějak lišit, když se na to školu dostanu díky rozumu a když díky štěstí?

P1: To jasně, protože tam mají jen určitý počet lidí, který se tam můžou dostat. A když máte dobrou rozum, tak ale tam může být víc lidí, který mají taky dobrou rozum. A to vás můžou předběhnout. Takže pak je pro vás důležitý spíš to štěstí.

P3: Ale stejně se tam dá dostat i díky štěstí. Třeba tam bude nějaký příklad, kterej tipnete a dostanete se, takže není pak důležitý, jestli to bylo štěstím nebo rozumem. Prostě se na tu školu dostanete. I když svým rozumem ten příklad nezvládnete.

P1: Jenže to ti nezaručuje, že tam vydržíš. To pak musíš začít makat na tom rozumu, protože jen tím štěstím to nedáš.

F: Když bychom teď měli to, o čem jsme se bavili, shrnout pod několik pojmů, pod několik slov. Jaká slova by to byla? O čem jsme mluvili?

Schopnosti, rovnováha, štěstí, rozum.

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / přepis diskuse skupina č. 2 / kódování klíčových témat určených facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: pravidla, morálka, nejistota, risk, život, harmonie, opojení

Zvolená otázka: Dalo by se žít pouze se štěstím nebo pouze s rozumem?

P1: Já to nevím, nejsem si dost jistej. Ale tipl bych, že se štěstím je to o dost lepší.

F: Myslíš, že kdybychom žili pouze se štěstím, i když bychom neměli rozum, tak to bude lepší?

P1: Asi jo. Protože když mám štěstí, tak mi to krásně jede pod ruce ty věci, ty okamžiky. A dokážete se správně rozhodnout. Jakože když máte to štěstí, tak se stejně správně rozhodnete, i když nemáte rozum.

F: Co ostatní? Bylo by to jenom se štěstím lepší?

P2: Jo.

F: Proč?

P2: Protože když má člověk štěstí, tak má ty věci, který si přeje.

F: Takže když mám štěstí, tak mám věci, které si přeju?

P2: Většinou...

F: Většinou? Někdy ne? Kdy ne? Kdy to štěstí nemusí fungovat?

P2: No, třeba u nějakých hazardů, nebo tak něco.

F: Myslíš, že u hazardu to úplně fungovat nemusí?

P2: Tak všeobecně je štěstí to, že když člověk něco dělá a potom na něco najednou narazí a ono mu to přinese dobrou věc, tak potom se tomu říká štěstí.

F: Je tady někdo, kdo si myslí, že by bylo lepší mít ten rozum?

P3: No, mně přijde, že s rozumem jdou věci dobře, ale se štěstím toho jde mnohem víc.

P4: Ale s rozumem jsme zas chytřejší, ne? A tím pádem se umím líp rozhodovat. Než spoléhat na to štěstí. Takhle to vím.

P5: Já si myslím, že jak kdy, protože když to štěstí přestane vycházet, tak pak člověk spíš může použít rozum a ví, že to udělá dobře.

P2: S rozumem se sice dokážeš rozhodnout, ale se štěstím se vždycky rozhodneš správně. Protože prostě máte to štěstí a s tím se nemůžete rozhodnout špatně, protože si to vždycky vylosujete tak, že máte štěstí.

F: Myslíš, že díky štěstí bude moje rozhodnutí vždycky správné?

P2: Jo.

F: A potřebujeme tedy ten rozum?

P2: No právě že ne.

P1: Ale jo. Protože když máte dostatek rozumu, tak i s tím štěstím budete líp vycházet.

F: Když připustíme, že bychom měli nepřeborné množství štěstí, k čemu nám pak bude rozum? Budeme ho potřebovat?

P5: Jo, protože jinak nebudu umět něco, třeba ve škole. Tam je lepší ten rozum si myslím.

P3: Ale zase ve škole to je docela o štěstí, protože ty matematický příklady, když máte to štěstí, tak si to tipnete a máte to dobře.

P1: Tak když se to řekne takhle, tak jo, ale ten rozum značí jistotu. A když máte štěstí, tak prakticky máte pak pravdu, ale spíš z nejistoty, že to nemusí vždycky tak být.

F: Myslíš, že štěstí by nikdy nemohlo být úplně stoprocentní? Stoprocentně spolehlivé?

P1: Přesně.

P6: Nikdo nemá štěstí furt.

F: Co je vlastně štěstí?

P2: Náhoda.

P6: Něco pozitivního.

P1: Tak štěstí je taky otázka času, že jo. Protože někdo má to štěstí větší, delší a někdo kratší a míň toho štěstí.

P3: Je to nejistota.

F: A co je rozum?

P1: Tady je to pravej opak toho štěstí.

P3: Ale furt to nepřináší nic negativního.

P1: Když má člověk rozum, tak se dokáže zachovat líp, než třeba s tím štěstím. Třeba ve škole, když se člověk chová normálně, tak určitě nedostane žádnéj kázeňskej postih. Se štěstím třeba taky ne, ale to není tak jistý.

P3: A máte jistotu v úsudku.

F: Co je cennější?

Většina: Štěstí.

P1: Spíš asi rozum.

P2: Štěstí.

P3: Mít obojího trochu. Každý to má pozitiva i negativa, takže když je od každého trochu, tak se to krásně doplňuje.

F: Co bylo cennější v té pohádce?

P3: Určitě štěstí. Rozum ho zachránil od chudoby, ale štěstí mu zachránilo život.

P7: Já myslím, že vždycky záleží na té situaci. Někdy víc potřebujeme štěstí a někdy víc rozum.

P1: To štěstí hlavně není věčný.

P3: Rozum taky ne. A je takový to přísloví, že každý svého štěstí strůjcem. I v tom by ale mohl být rozum.

F: Jak?

P3: No, že když ty věci děláte s rozumem, tak máte i štěstí.

F: Měl by se lépe člověk, který má více štěstí, nebo ten, který má více rozumu?

P3: Štěstí.

P5: To spíš rozum, kvůli chybám.

P3: Když máš štěstí, tak nikdy neuděláš chybu.

F: I kdyby platilo to, co jste říkali, že štěstí není stálé a je to náhoda?

P3: Tak to se nedá určit.

F: Čím se dá víc získat?

P3: Asi štěstím. Když se třeba dostanu na dobrou školu.

F: Bude se nějak lišit, když se na to školu dostanu díky rozumu a když díky štěstí?

P1: To jasně, protože tam mají jen určitý počet lidí, který se tam můžou dostat. A když máte dobrou rozum, tak ale tam může být víc lidí, který mají taky dobrou rozum. A to vás můžou předběhnout. Takže pak je pro vás důležitý spíš to štěstí.

P3: Ale stejně se tam dá dostat i díky štěstí. Třeba tam bude nějaký příklad, kterej tipnete a dostanete se, takže není pak důležitý, jestli to bylo štěstím nebo rozumem. Prostě se na tu školu dostanete. I když svým rozumem ten příklad nezvládnete.

P1: Jenže to ti nezaručuje, že tam vydržíš. To pak musíš začít makat na tom rozumu, protože jen tím štěstím to nedáš.

F: Když bychom teď měli to, o čem jsme se bavili, shrnout pod několik pojmů, pod několik slov. Jaká slova by to byla? O čem jsme mluvili?

Schopnosti, rovnováha, štěstí, rozum.

Příloha V: Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P10, facilitátor jako F.

Otázka první: Proč by nemohlo být štěstí dohromady s rozumem?

Otázka druhá: Co je pointa příběhu?

Otázka třetí: Je možné, aby někdo někomu patřil?

Zvolená otázka: Je možné, aby někdo někomu patřil?

P1: Ne.

F: Myslíš, že ne... proč?

P1: Protože my nejsme věc, nebo prostě... nejsme věc.

P2: Já si myslím, že taky ne, protože vlastně souhlasím s tím, jak M. říkala, ale i že prostě nikdy asi nebude nikdo ničí majetek. Maximálně máme sami sebe. A myslím si, že maximálně mají za nás rodiče zodpovědnost, ale ani jako takhle nejsme.

F: To znamená, že za nás mají rodiče maximálně zodpovědnost...

P3: Ale jen do osmnácti.

P2: Jen do určitého věku.

F: Ale to, že za nás mají zodpovědnost chápeš tak, že ale...

P2: Nejsme jejich majetek.

P4: Já si myslím, že podle základních lidských práv to bude, že nikomu nepatříme, ale čistě teoreticky kdysi přece šlo, aby měl člověk otroka. S otrokem si mohl dělat cokoli. Mohl ho zavraždit, takže teoreticky byl jeho majetek.

F: Aha, takže dříve to šlo, že měl člověk otroka a on ho podle tebe vlastnil?

P4: Jo. Protože když je přece třeba váš hrneček, taky ho můžete rozbít. A to bylo totéž.

P5: Čistě teoreticky jsme ale všichni poskládaní z věcí. Treba srdce je věc.

P4: Není.

P5: No, je to věc. A koupit orgány jde taky. Anebo taky je jde darovat, ale i koupit. V dnešní době to jde, to je černej trh.

P1: Vždyť jsi nikoho neviděl.

P5: Ale vím, že to existuje.

F: Co pánové tady? Máte k tomu něco? Co myslíte, je možné, aby někdo někomu patřil?

P6: Já myslím, že by to jako šlo. Třeba když se jako dva lidi jakože zasnoubí a mají svatbu, tak navzájem si patří. A mohou jako říkat, že je moje a já ji nikomu dát nemůžu.

F: Takže lidé po svatbě jsou podle tebe úplně svoji?

P6: Ano.

P4: No ale ten manžel ji třeba nemůže jen tak zabít.

P6: Ale to přece neznamená, že když někoho vlastníš, tak že ho chceš zabít. Nemůžeš si s ním dělat co chceš.

P7: To by bylo domácí násilí.

P4: Ale ani tak ho nemůžeš vlastnit. To přece není normální život. To by se všechno vymklo kontrole.

F: Myslíte, že pokud v tom bude figurovat to slovo vlastnit, že to předpokládá nějaké špatné úmysly?

P4: Já prostě nesouhlasím s jejím názorem v tom, že oni sice říkají, že jsou svoji, ale doopravdy to tak není. Každý vlastní jenom sám sebe. Nemůžeme vlastnit nikoho jiného, žádného jiného člověka. V téhle době ne. A v našem státě už vůbec. A já si teda myslím, že to lidi říkají, protože si jenom...

P5: Vzali se.

P4: ...protože se jenom mají rádi. A jsou svoji, to bych řekla, že v tomhle případě znamená, že se nevlastní, ale že se mají natolik rádi, že se berou jako součást života toho druhého.

P6: Já ale taky nesouhlasím s tímhle nápadem.

F: To je v pořádku, jsem ráda, že jsi to řekla.

P6: Protože to, že jsou svoji, neznamená, že třeba ten její manžel ji vlastní, ale svoji jsou. Ona ho třeba nemusí poslouchat.

P5: V dnešní době, jak říkala A., tak jsou takový stránky, kde si vlastně můžete koupit různé věci. Já to třeba přirovnám k počítači, jako lidský tělo, a na těch stránkách si můžete koupit srdce, což je jako když si kupujete třeba grafickou kartu. Procesor jsou třeba plíce, ale můžete si koupit celý počítač, a to je celé tělo. A to pak vlastníte.

P2: Ale ty takhle nevlastníš toho člověka celého, ty vlastníš jenom nějakou jeho zbytek.

P5: Když si to koupíš celý, tak máš celého člověka.

P2: Nene, když si to koupíš, tak máš jenom tělo, nemáš celého člověka, nemáš jeho duši. To bys ho musel nějak oživit.

P8: Já nevim, já asi souhlasím s tím, že jako se to říká, že jsou svoji, ale naopak zase ne. Takže zčásti ano, zčásti ne. Protože ten člověk rozhoduje sám za sebe, takže má svoje práva. A v budoucnu se může rozhodnout, jestli bude někoho poslouchat nebo ne. Takže jediný, co vlastně ta ženská může vlastnit, je jeho příjmení, nic víc ne. Protože to jinak nejde. Nikdo mi přece nemůže říct, že jsem jeho majetek a nikam nejdu.

P4: Přesně. Bavíme se o živé bytosti, která myslí, mluví, dělá věci, měla by se řídit zákonem.

F: Pokud se vrátíme k tomu textu, tak on přece říkal tý králově dceři, že podle toho, co vyhlásil král, tak ona mu patří.

P4: Nepatří. Patří sama sobě.

P3: Nepatří. Akorát si ho vezme.

P5: V dnešní době si můžu koupit třeba psa.

P8: To jsem taky chtěla říct.

P5: To jsou přece taky živý bytosti. Taky s tebou umí komunikovat. Když jsou dva psi, tak je to něco jako já a můj kamarád. My spolu taky komunikujeme.

P8: No, a nevím, proč bych toho psa nemohla vlastnit.

P3: Ale on se může rozhodnout ti utéct.

P4: Ne, prostě ne. Navíc ten král neměl právo, tu svoji dceru, když to tak hnusně řeknu, prodat. Neměl právo ji prodat. Ona si může rozhodovat, koho si vezme a jestli ho vůbec bude chtít. On jí může pouze doporučit, koho by si mohla vzít.

F: Ono to tak dřív ale bylo.

P4: Dřív to bylo, ale když si to vezmete, porušovalo se lidské právo.

F: Takže myslí, že se porušovala lidská práva?

P4: Jsem si tím jistá.

P3: Reálně je to i v týhle době.

P4: Je to i v týhle době.

P3: Když si vezmeš, tak vlastně otec, a i ta matka ti taky mohou někoho najít a poručit ti.

P5: V tuhle chvíli můžeš udělat jedinou věc. Jít na policii a udat to.

F: Myslíš tím, že ti rodiče přímo domluví nějaký sňatek? Že za tebou přijdou...

P9: Takhle to dneska funguje ještě třeba v Indii.

P4: To sice funguje, ale já bych řekla, že jestli se pohybujeme v Evropské unii, tak platí nějaké zákony a myslím si, že zrovna ty zákony jsou od toho, aby se tohle nestávalo. Protože je to porušování těch základních lidských práv.

P10: Ale Británie není v Evropské unii a taky je to tam zakázaný.

P4: Nojo, ale Británie dřív byla. To až teď není.

P10: Tak co třeba Švýcarsko? To nikdy nebylo...

P4: Dobrá, budeme brát, že i když nejsi v Evropské unii, můžeš bez problémů dodržovat lidská práva, protože záleží na tom, v které zemi žiješ, v které vyrůstáš a jestli se v ní rozhodneš žít. Ale vždycky musíš dodržovat ty místní zákony, nebo když mají třeba dlouholetou tradici.

F: To jsem se teď právě chtěla zeptat, pokud někde tohle platí, ty domluvené sňatky, mělo by se to respektovat, protože je třeba tradice té země.

P6: Já si myslím, že když se rodina rozhodne, tak nemusí. Kvůli tradici bych neměla jít do vězení. Myslím si, že tradice jsou dobrovolné. Kdo chce, tak je splní. A záleží na rodičích, jestli budou v té tradici pokračovat a budou třeba děti nutit do sňatku. Ale pokud jsou rodiče, který tu tradici nepodporují, tak si děti najdou k sobě někoho podle sebe.

P4: Já si myslím, že to... souhlasím s T., že to záleží určitě na rodině. Ale tradice... vezměte si dnešní Vánoce. Taky všichni nedělají kapra. Někdo dělá obyčejnej řízek, a přitom tomu říkají Vánoce. Záleží, jak to má ta rodina. Já si stejně myslím, že člověk, který vyrůstal v Indii, tak to bude mít v sobě víc zakořeněný než člověk, který vyrůstal třeba u nás, protože tady se tradice tolik nedodržují. Můžeš si dělat co chceš, můžeš si najít koho chceš. A už jsme docela pokroková země, že dokonce už jsou nějakým způsobem dovolené i sňatky homosexuálů.

F: Takže jde o to, kdo spolu může být a za jakých podmínek?

P4: Ano.

F: Myslíte, že bychom se my měli snažit těm, kteří žijí v těch tradicích, ukazovat, že to třeba není podle nás dobře? Nebo bychom je měli respektovat?

P5: Respektovat.

P6: Jako můžeme to respektovat, ale mohli bysme jim zkusit ukázat, že když člověk řídí sám sebou, tak že se nic nestane. Asi bych jim to aspoň trochu ukázala a oni se rozhodnou, že třeba skončí zase u těch tradic.

P4: Určitě bych jim dala svůj úhel pohledu. Řekla bych, jak tu situaci vnímám. Snažila bych se jim říct, proč mi to nepřijde dobrý. Nemůžu jim to přikázat nebo rozhodnout, protože to je přece taky porušování lidských práv.

P9: No asi bych jim chtěl říct, že mi třeba nějaká tradice připadá špatná, ale kdyby mi řekli, že ne, tak bych je nechal. Není dobrý zase všude chodit a říkat svůj názor, kdyby nechtěli, prostě bych je nechal.

F: Ptala jsem se hlavně z toho důvodu, protože tady několikrát padlo to, že může docházet k porušování lidských práv. Zajímá mě, jestli je dobré, abychom vyžadovali, aby byla lidská práva dodržována?

P4: Určitě.

F: A měli bychom po ostatních chtít, aby svá lidská práva vyžadovali?

P4: Ano. Podle mě... já bych mu řekla, co si o tom myslím, že já sama to vím, že mám lidská práva, ale nechala bych ho, ať si to sám přebere, jestli to fakt bude chtít udělat, nebo ne.

F: Takže myslíš, že je na místě na to upozornit...

P4: Ano. Vždycky existuje víc variant a je dobrý o tom vědět.

F: Když se ještě vrátím k tomu, že jsme se bavili například i o vlastnictví zvířete. Je v pořádku mluvit o vlastnictví, pokud se to týká kohokoli živého?

P4: Asi ne.

P8: Myslím, že to asi není normální. Například, narodí se vám dítě a vy ho budete považovat za svůj majetek. Vy nemůžete říkat, že vám přibyl nějaký majetek. A ne jenom říkat, nemůžete si to ani myslet. Protože vlastnit, pod tím si představíte třeba barák, zahradu, ale lidi tím často myslí třeba i psa nebo kočku.

P1: No, to je divný, říkat o kočce, že to je váš majetek. To tak není. Vy to zvíře nebo toho člověka, nebo spíš dítě, akorát živíte, chráníte, dáváte mu věci, který potřebuje k životu a oni se ale rozhodnou, jestli s vámi chtějí být. Takže nikoho nevlastníte, akorát se o něj staráte. "

P4: Dobrovolně.

P1: Jo.

P4: Já si taky nemyslím, že je v pořádku říct, že vlastním psa. Pes se vlastní sám. Tohle by se nemělo říkat o nikom živém.

P6: Já teď v tom mám trochu menší guláš. Takže když říkáte, že třeba někdo má doma kočku a že ji jako nevlastní, tak co mám dělat, když jsem tu kočku dostala, ale nemůžu říct, že je moje. To mám říct, že není ničí? Prostě, když tu kočku dostanu, je to můj mazlíček, o kterýho se starám.

P8: Ale může ti utéct.

P6: Proč by měla utíkat, když se o ni starám. Zdrhla by, kdybych po ní třeba házela věci. Ale když se o ni starám, tak ne, je to můj mazlíček.

P8: Ale nemůžeš o ní říct, že je tvůj majetek.

P6: Ale můžu říct, že je můj mazlíček.

P4: Můj mazlíček a můj majetek, to je velký rozdíl.

P6: Ale ty jsi teď říkala, že nemůžeme vlastnit kočku.

P4: Vlastnit ji nemůžeš, protože kočka se vlastní sama.

P5: Nemůžeš ji vlastnit, ale můžeš ji mít.

F: Přátelé, upozorňuji, že budeme muset končit, takže poprosím o poslední příspěvky do diskuse.

P10: Podle mě je to se zvířatama stejně jako s lidma. Nikomu nepatří. Žijou si vlastní život.

P6: Jenže třeba když se mi ztratí dítě a někdo ho najde, tak si ho přece nemůže nechat, protože je to moje dítě.

P5: Ale je není tvůj majetek. Ty ho máš, ale nevlastníš.

P4: Vždyť moje dítě je rozdíl od můj majetek.

F: Co to znamená, když o něčem řekneme, že to je naše? Že to je moje?

P5: Že to vlastním.

P4: Je to moje, ale nevlastním to.

P6: Takže moje máma není moje máma?

P4: Je to tvoje máma, ale ne tvůj majetek. To „moje“ může mít různé významy. A myslím, že je docela špatný používat to slovo jenom pro majetek. Moje znamená, že to patří ke mně. Je to součást mojí rodiny třeba nebo přátel. Vlastně mého života. Může to být i ten majetek, ale nejsou to lidé.

F: Protože čas nám letí a budeme muset končit, poprosím vás, abyste teď zkusili dát dohromady co nejvíce pojmů, o kterých si myslíte, že jste dnes mluvili? O čem jste mluvili? Kdybyste to měli shrnout do pár slov, o čem to bylo?

Rozum, štěstí, lidská práva, práva zvířat, vlastnictví, různé kultury a tradice, vlastnit x mít

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / přepis diskuse skupina č. 3 / kódování klíčových témat určených žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P10, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: rozum, štěstí, lidská práva, práva zvířat, vlastnictví, různé kultury a tradice, vlastnit x mít

Zvolená otázka: Je možné, aby někdo někomu patřil?

P1: Ne.

F: Myslíš, že ne... proč?

P1: Protože my nejsme věc, nebo prostě... nejsme věc.

P2: Já si myslím, že taky ne, protože vlastně souhlasím s tím, jak M. říkala, ale i že prostě nikdy asi nebude nikdo ničím majetek. Maximálně máme sami sebe. A myslím si, že maximálně mají za nás rodiče zodpovědnost, ale ani jako takhle nejsme.

F: To znamená, že za nás mají rodiče maximálně zodpovědnost...

P3: Ale jen do osmnácti.

P2: Jen do určitého věku.

F: Ale to, že za nás mají zodpovědnost chápeš tak, že ale...

P2: Nejsme jejich majetek.

P4: Já si myslím, že podle základních lidských práv to bude, že nikomu nepatříme, ale čistě teoreticky kdysi přece šlo, aby měl člověk otroka. S otrokem si mohl dělat cokoli. Mohl ho zavraždit, takže teoreticky byl jeho majetek.

F: Aha, takže dříve to šlo, že měl člověk otroka a on ho podle tebe vlastnil?

P4: Jo. Protože když je přece třeba váš hrneček, taky ho můžete rozbít. A to bylo totéž.

P5: Čistě teoreticky jsme ale všichni poskládaní z věcí. Treba srdce je věc.

P4: Není.

P5: No, je to věc. A koupit orgány jde taky. Anebo taky je jde darovat, ale i koupit. V dnešní době to jde, to je černej trh.

P1: Vždyť jsi nikoho neviděl.

P5: Ale vím, že to existuje.

F: Co pánové tady? Máte k tomu něco? Co myslíte, je možné, aby někdo někomu patřil?

P6: Já myslím, že by to jako šlo. Treba když se jako dva lidi jakože zasnoubí a mají svatbu, tak navzájem si patří. A mohou jako říkat, že je moje a já ji nikomu dát nemůžu.

F: Takže lidé po svatbě jsou podle tebe úplně svoji?

P6: Ano.

P4: No ale ten manžel ji třeba nemůže jen tak zabít.

P6: Ale to přece neznamená, že když někoho vlastníš, tak že ho chceš zabít. Nemůžeš si s ním dělat co chceš.

P7: To by bylo domácí násilí.

P4: Ale ani tak ho nemůžeš vlastnit. To přece není normální život. To by se všechno vymklo kontrole.

F: Myslíte, že pokud v tom bude figurovat to slovo vlastnit, že to předpokládá nějaké špatné úmysly?

P4: Já prostě nesouhlasím s jejím názorem v tom, že oni sice říkají, že jsou svoji, ale doopravdy to tak není. Každý vlastní jenom sám sebe. Nemůžeme vlastnit nikoho jiného, žádného jiného člověka. V téhle době ne. A v našem státě už vůbec. A já si teda myslím, že to lidi říkají, protože si jenom...

P5: Vzali se.

P4: ...protože se jenom mají rádi. A jsou svoji, to bych řekla, že v tomhle případě znamená, že se nevlastní, ale že se mají natolik rádi, že se berou jako součást života toho druhého.

P6: Já ale taky nesouhlasím s tímhle nápadem.

F: To je v pořádku, jsem ráda, že jsi to řekla.

P6: Protože to, že jsou svoji, neznamená, že třeba ten její manžel ji vlastní, ale svoji jsou. Ona ho třeba nemusí poslouchat.

P5: V dnešní době, jak říkala A., tak jsou takový stránky, kde si vlastně můžete koupit různé věci. Já to třeba přirovnám k počítači, jako lidský tělo, a na těch stránkách si můžete koupit srdce, což je jako když si kupujete třeba grafickou kartu. Procesor jsou třeba plíce, ale můžete si koupit celý počítač, a to je celý tělo. A to pak vlastníte.

P2: Ale ty takhle nevlastníš toho člověka celého, ty vlastníš jenom nějaký jeho zbytek.

P5: Když si to koupíš celý, tak máš celého člověka.

P2: Nene, když si to koupíš, tak máš jenom tělo, nemáš celého člověka, nemáš jeho duši. To bys ho musel nějak oživit.

P8: Já nevim, já asi souhlasím s tím, že jako se to říká, že jsou svoji, ale naopak zase ne. Takže zčásti ano, zčásti ne. Protože ten člověk rozhoduje sám za sebe, takže má svoje práva. A v budoucnu se může rozhodnout, jestli bude někoho poslouchat nebo ne. Takže jediný, co vlastně ta ženská může vlastnit, je jeho příjmení, nic víc ne. Protože to jinak nejde. Nikdo mi přece nemůže říct, že jsem jeho majetek a nikam nejdu.

P4: Přesně. Bavíme se o živé bytosti, která myslí, mluví, dělá věci, měla by se řídit zákonem.

F: Pokud se vrátíme k tomu textu, tak on přece říkal tý králově dceři, že podle toho, co vyhlásil král, tak ona mu patří.

P4: Nepatří. Patří sama sobě.

P3: Nepatří. Akorát si ho vezme.

P5: V dnešní době si můžu koupit třeba psa.

P8: To jsem taky chtěla říct.

P5: To jsou přece taky živý bytosti. Taky s tebou umí komunikovat. Když jsou dva psi, tak je to něco jako já a můj kamarád. My spolu taky komunikujeme.

P8: No, a nevím, proč bych toho psa nemohla vlastnit.

P3: Ale on se může rozhodnout ti utéct.

P4: Ne, prostě ne. Navíc ten král neměl právo, tu svoji dceru, když to tak hnusně řeknu, prodat. Neměl právo ji prodat. Ona si může rozhodovat, koho si vezme a jestli ho vůbec bude chtít. On jí může pouze doporučit, koho by si mohla vzít.

F: Ono to tak dřív ale bylo.

P4: Dřív to bylo, ale když si to vezmete, porušovalo se lidské právo.

F: Takže myslí, že se porušovala lidská práva?

P4: Jsem si tím jistá.

P3: Reálně je to i v týchle době.

P4: Je to i v týchle době.

P3: Když si vezmeš, tak vlastně otec, a i ta matka ti taky mohou někoho najít a poručit ti.

P5: V tuhle chvíli můžeš udělat jedinou věc. Jít na policii a udat to.

F: Myslíš tím, že ti rodiče přímo domluví nějaký sňatek? Že za tebou přijdou...

P9: Takhle to dneska funguje ještě třeba v Indii.

P4: To sice funguje, ale já bych řekla, že jestli se pohybujeme v Evropské unii, tak platí nějaké zákony a myslím si, že zrovna ty zákony jsou od toho, aby se tohle nestávalo. Protože je to porušování těch základních lidských práv.

P10: Ale Británie není v Evropské unii a taky je to tam zakázaný.

P4: Nojo, ale Británie dřív byla. To až teď není.

P10: Tak co třeba Švýcarsko? To nikdy nebylo...

P4: Dobrá, budeme brát, že i když nejsi v Evropské unii, můžeš bez problémů dodržovat lidská práva, protože záleží na tom, v který zemi žiješ, v který vyrůstáš a jestli se v ní rozhodneš žít. Ale vždycky musíš dodržovat ty místní zákony, nebo když mají třeba dlouholetý tradice.

F: To jsem se teď právě chtěla zeptat, pokud někde tohle platí, ty domluvené sňatky, mělo by se to respektovat, protože je třeba tradice té země.

P6: Já si myslím, že **když se rodina rozhodne, tak nemusí**. **Kvůli tradici bych neměla jít do vězení**. **Myslím si, že tradice jsou dobrovolné**. **Kdo chce, tak je splní**. **A záleží na rodičích, jestli budou v té tradici pokračovat a budou třeba děti nutit do sňatku. Ale pokud jsou rodiče, který tu tradici nepodporují, tak si děti najdou k sobě někoho podle sebe.**

P4: Já si myslím, že to... souhlasím s T., **že to záleží určitě na rodině**. Ale tradice... **vezměte si dnešní Vánoce. Taky všichni nedělají kapra. Někdo dělá obyčejnej řízek, a přitom tomu říkají Vánoce. Záleží, jak to má ta rodina. Já si stejně myslím, že člověk, který vyrůstal v Indii, tak to bude mít v sobě víc zakořeněný než člověk, který vyrůstal třeba u nás, protože tady se tradice tolik nedodržují**. **Můžeš si dělat co chceš, můžeš si najít koho chceš. A už jsme docela pokroková země, že dokonce už jsou nějakým způsobem dovolené i sňatky homosexuálů.**

F: Takže jde o to, kdo spolu může být a za jakých podmínek?

P4: Ano.

F: Myslíte, že bychom se my měli snažit těm, kteří žijí v těch tradicích, ukazovat, že to třeba není podle nás dobře? Nebo bychom je měli respektovat?

P5: **Respektovat.**

P6: **Jako můžeme to respektovat, ale mohli bysme jim zkusit ukázat, že když člověk řídí sám sebou, tak že se nic nestane**. Asi bych jim to aspoň trochu ukázala a **oni se rozhodnou, že třeba skončí zase u těch tradic.**

P4: Určitě bych jim dala svůj úhel pohledu. Řekla bych, jak tu situaci vnímám. Snažila bych se jim říct, **proč mi to nepříjde dobrý**. **Nemůžu jim to přikázat nebo rozhodnout, protože to je přece taky porušování lidských práv.**

P9: **No asi bych jim chtěl říct, že mi třeba nějaká tradice připadá špatná, ale kdyby mi řekli, že ne, tak bych je nechal**. **Není dobrý zase všude chodit a říkat svůj názor**, kdyby nechtěli, prostě bych je nechal.

F: Ptala jsem se hlavně z toho důvodu, protože tady několikrát padlo to, že může docházet k porušování lidských práv. Zajímá mě, jestli je dobré, abychom vyžadovali, aby byla lidská práva dodržována?

P4: Určitě.

F: A měli bychom po ostatních chtít, aby svá lidská práva vyžadovali?

P4: Ano. Podle mě... **já bych mu řekla, co si o tom myslím**, **že já sama to vím, že mám lidská práva, ale nechala bych ho, ať si to sám přebere**, jestli to fakt bude chtít udělat, nebo ne.

F: Takže myslíš, že je na místě na to upozornit...

P4: **Ano. Vždycky existuje víc variant a je dobrý o tom vědět.**

F: Když se ještě vrátím k tomu, že jsme se bavili například i o vlastnictví zvířete. Je v pořádku mluvit o vlastnictví, pokud se to týká kohokoli živého?

P4: Asi ne.

P8: Myslím, že to asi není normální. Například, narodí se vám dítě a vy ho budete považovat za svůj majetek. Vy nemůžete říkat, že vám přibyl nějaký majetek. A ne jenom říkat, nemůžete si to ani myslet. Protože vlastnit, pod tím si představíte třeba barák, zahradu, ale lidi tím často myslí třeba i psa nebo kočku.

P1: No, to je divný, říkat o kočce, že to je váš majetek. To tak není. Vy to zvíře nebo toho člověka, nebo spíš dítě, akorát živíte, chráníte, dáváte mu věci, který potřebuje k životu a oni se ale rozhodnou, jestli s vámi chtějí být. Takže nikoho nevlastníte, akorát se o něj staráte.

P4: Dobrovolně.

P1: Jo.

P4: Já si taky nemyslím, že je v pořádku říct, že vlastním psa. Pes se vlastní sám. Tohle by se nemělo říkat o nikom živém.

P6: Já teď v tom mám trochu menší guláš. Takže když říkáte, že třeba někdo má doma kočku a že ji jako nevlastní, tak co mám dělat, když jsem tu kočku dostala, ale nemůžu říct, že je moje. To mám říct, že není ničím? Prostě, když tu kočku dostanu, je to můj mazlíček, o kterého se starám.

P8: Ale může ti utéct.

P6: Proč by měla utíkat, když se o ni starám. Zdrhla by, kdybych po ní třeba házela věci. Ale když se o ni starám, tak ne, je to můj mazlíček.

P8: Ale nemůžeš o ní říct, že je tvůj majetek.

P6: Ale můžu říct, že je můj mazlíček.

P4: Můj mazlíček a můj majetek, to je velký rozdíl.

P6: Ale ty jsi teď říkala, že nemůžeme vlastnit kočku.

P4: Vlastnit ji nemůžeš, protože kočka se vlastní sama.

P5: Nemůžeš ji vlastnit, ale můžeš ji mít.

F: Přátelé, upozorňuji, že budeme muset končit, takže poprosím o poslední příspěvky do diskuse.

P10: Podle mě je to se zvířatama stejně jako s lidma. Nikomu nepatří. Žijou si vlastní život.

P6: Jenže třeba když se mi ztratí dítě a někdo ho najde, tak si ho přece nemůže nechat, protože je to moje dítě.

P5: Ale je není tvůj majetek. Ty ho máš, ale nevlastníš.

P4: Vždyť moje dítě je rozdíl od můj majetek.

F: Co to znamená, když o něčem řekneme, že to je naše? Že to je moje?

P5: Že to vlastním.

P4: Je to moje, ale nevlastním to.

P6: Takže moje máma není moje máma?

P4: Je to tvoje máma, ale ne tvůj majetek. To „moje“ může mít různé významy. A myslím, že je docela špatný používat to slovo jenom pro majetek. Moje znamená, že to patří ke mně. Je to součást mojí rodiny třeba nebo přátel. Vlastně mého života. Může to být i ten majetek, ale nejsou to lidé.

F: Protože čas nám letí a budeme muset končit, poprosím vás, abyste teď zkusili dát dohromady co nejvíce pojmů, o kterých si myslíte, že jste dnes mluvili? O čem jste mluvili? Kdybyste to měli shrnout do pár slov, o čem to bylo?

Rozum, štěstí, lidská práva, práva zvířat, vlastnictví, různé kultury a tradice, vlastnit x mít

Karel Jaromír Erben – Rozum a štěstí / přepis diskuse skupina č. 3 / kódování klíčových témat určených facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P10, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: člověk, živý tvor, věc, rodina, svoboda, integrita, odpovědnost

Zvolená otázka: Je možné, aby někdo někomu patřil?

P1: Ne.

F: Myslíš, že ne... proč?

P1: Protože my nejsme věc, nebo prostě... nejsme věc.

P2: Já si myslím, že taky ne, protože vlastně souhlasím s tím, jak M. říkala, ale i že prostě nikdy asi nebude nikdo ničím majetek. Maximálně máme sami sebe. A myslím si, že maximálně mají za nás rodiče zodpovědnost, ale ani jako takhle nejsme.

F: To znamená, že za nás mají rodiče maximálně zodpovědnost...

P3: Ale jen do osmnácti.

P2: Jen do určitého věku.

F: Ale to, že za nás mají zodpovědnost chápeš tak, že ale...

P2: Nejsme jejich majetek.

P4: Já si myslím, že podle základních lidských práv to bude, že nikomu nepatříme, ale čistě teoreticky kdysi přece šlo, aby měl člověk otroka. S otrokem si mohl dělat cokoli. Mohl ho zavraždit, takže teoreticky byl jeho majetek.

F: Aha, takže dříve to šlo, že měl člověk otroka a on ho podle tebe vlastnil?

P4: Jo. Protože když je přece třeba váš hrneček, taky ho můžete rozbít. A to bylo totéž.

P5: Čistě teoreticky jsme ale všichni poskládaní z věcí. Treba srdce je věc.

P4: Není.

P5: No, je to věc. A koupit orgány jde taky. Anebo taky je jde darovat, ale i koupit. V dnešní době to jde, to je černej trh.

P1: Vždyť jsi nikoho neviděl.

P5: Ale vím, že to existuje.

F: Co pánové tady? Máte k tomu něco? Co myslíte, je možné, aby někdo někomu patřil?

P6: Já myslím, že by to jako šlo. Treba když se jako dva lidi jakože zasnoubí a mají svatbu, tak navzájem si patří. A mohou jako říkat, že je moje a já ji nikomu dát nemůžu.

F: Takže lidé po svatbě jsou podle tebe úplně svoji?

P6: Ano.

P4: No ale ten manžel ji třeba nemůže jen tak zabít.

P6: Ale to přece neznamená, že když někoho vlastníš, tak že ho chceš zabít. Nemůžeš si s ním dělat co chceš.

P7: To by bylo domácí násilí.

P4: Ale ani tak ho nemůžeš vlastnit. To přece není normální život. To by se všechno vymklo kontrole.

F: Myslíte, že pokud v tom bude figurovat to slovo vlastnit, že to předpokládá nějaké špatné úmysly?

P4: Já prostě nesouhlasím s jejím názorem v tom, že oni sice říkají, že jsou svoji, ale doopravdy to tak není. Každý vlastní jenom sám sebe. Nemůžeme vlastnit nikoho jiného, žádného jiného člověka. V téhle době ne. A v našem státě už vůbec. A já si teda myslím, že to lidi říkají, protože si jenom...

P5: Vzali se.

P4: ...protože se jenom mají rádi. A jsou svoji, to bych řekla, že v tomhle případě znamená, že se nevlastní, ale že se mají natolik rádi, že se berou jako součást života toho druhého.

P6: Já ale taky nesouhlasím s tímhle nápadem.

F: To je v pořádku, jsem ráda, že jsi to řekla.

P6: Protože to, že jsou svoji, neznamená, že třeba ten její manžel ji vlastní, ale svoji jsou. Ona ho třeba nemusí poslouchat.

P5: V dnešní době, jak říkala A., tak jsou takový stránky, kde si vlastně můžete koupit různé věci. Já to třeba přirovnám k počítači, jako lidský tělo, a na těch stránkách si můžete koupit srdce, což je jako když si kupujete třeba grafickou kartu. Procesor jsou třeba plíce, ale můžete si koupit celej počítač, a to je celý tělo. A to pak vlastníte.

P2: Ale ty takhle nevlastníš toho člověka celého, ty vlastníš jenom nějaký jeho zbytek.

P5: Když si to koupíš celý, tak máš celýho člověka.

P2: Nene, když si to koupíš, tak máš jenom tělo, nemáš celýho člověka, nemáš jeho duši. To bys ho musel nějak oživit.

P8: Já nevim, já asi souhlasím s tím, že jako se to říká, že jsou svoji, ale naopak zase ne. Takže zčásti ano, zčásti ne. Protože ten člověk rozhoduje sám za sebe, takže má svoje práva. A v budoucnu se může rozhodnout, jestli bude někoho poslouchat nebo ne. Takže jediný, co vlastně ta ženská může vlastnit, je jeho příjmení, nic víc ne. Protože to jinak nejde. Nikdo mi přece nemůže říct, že jsem jeho majetek a nikam nejdu.

P4: Přesně. Bavíme se o živé bytosti, která myslí, mluví, dělá věci, měla by se řídit zákonem.

F: Pokud se vrátíme k tomu textu, tak on přece říkal tý králově dceři, že podle toho, co vyhlásil král, tak ona mu patří.

P4: Nepatří. Patří sama sobě.

P3: Nepatří. Akorát si ho vezme.

P5: V dnešní době si můžu koupit třeba psa.

P8: To jsem taky chtěla říct.

P5: To jsou přece taky živý bytosti. Taky s tebou umí komunikovat. Když jsou dva psi, tak je to něco jako já a můj kamarád. My spolu taky komunikujeme.

P8: No, a nevím, proč bych toho psa nemohla vlastnit.

P3: Ale on se může rozhodnout ti utéct.

P4: Ne, prostě ne. Navíc ten král neměl právo, tu svoji dceru, když to tak hnusně řeknu, prodat. Neměl právo ji prodat. Ona si může rozhodovat, koho si vezme a jestli ho vůbec bude chtít. On jí může pouze doporučit, koho by si mohla vzít.

F: Ono to tak dřív ale bylo.

P4: Dřív to bylo, ale když si to vezmete, porušovalo se lidské právo.

F: Takže myslí, že se porušovala lidská práva?

P4: Jsem si tím jistá.

P3: Reálně je to i v týchle době.

P4: Je to i v týchle době.

P3: Když si vezmeš, tak vlastně otec, a i ta matka ti taky mohou někoho najít a poručit ti.

P5: V tuhle chvíli můžeš udělat jedinou věc. Jít na policii a udat to.

F: Myslíš tím, že ti rodiče přímo domluví nějaký sňatek? Že za tebou přijdou...

P9: Takhle to dneska funguje ještě třeba v Indii.

P4: To sice funguje, ale já bych řekla, že jestli se pohybujeme v Evropské unii, tak platí nějaké zákony a myslím si, že zrovna ty zákony jsou od toho, aby se tohle nestávalo. Protože je to porušování těch základních lidských práv.

P10: Ale Británie není v Evropské unii a taky je to tam zakázaný.

P4: Nojo, ale Británie dřív byla. To až teď není.

P10: Tak co třeba Švýcarsko? To nikdy nebylo...

P4: Dobrá, budeme brát, že i když nejsi v Evropské unii, můžeš bez problémů dodržovat lidská práva, protože záleží na tom, v který zemi žiješ, v který vyrůstáš a jestli se v ní rozhodneš žít. Ale vždycky musíš dodržovat ty místní zákony, nebo když mají třeba dlouholetý tradice.

F: To jsem se teď právě chtěla zeptat, pokud někde tohle platí, ty domluvené sňatky, mělo by se to respektovat, protože je třeba tradice té země.

P6: Já si myslím, že když se rodina rozhodne, tak nemusí. Kvůli tradici bych neměla jít do vězení. Myslím si, že tradice jsou dobrovolné. Kdo chce, tak je splní. A záleží na rodičích, jestli budou v té tradici pokračovat a budou třeba děti nutit do sňatku. Ale pokud jsou rodiče, který tu tradici nepodporují, tak si děti najdou k sobě někoho podle sebe.

P4: Já si myslím, že to... souhlasím s T., že to záleží určitě na rodině. Ale tradice... vezměte si dnešní Vánoce. Taky všichni nedělají kapra. Někdo dělá obyčejnej řízek, a přitom tomu říkají Vánoce. Záleží, jak to má ta rodina. Já si stejně myslím, že člověk, který vyrůstal v Indii, tak to bude mít v sobě víc zakořeněný než člověk, který vyrůstal třeba u nás, protože tady se tradice tolik nedodržují. Můžeš si dělat co chceš, můžeš si najít koho chceš. A už jsme docela pokroková země, že dokonce už jsou nějakým způsobem dovolené i sňatky homosexuálů.

F: Takže jde o to, kdo spolu může být a za jakých podmínek?

P4: Ano.

F: Myslíte, že bychom se my měli snažit těm, kteří žijí v těch tradicích, ukazovat, že to třeba není podle nás dobře? Nebo bychom je měli respektovat?

P5: Respektovat.

P6: Jako můžeme to respektovat, ale mohli bysme jim zkusit ukázat, že když člověk řídí sám sebou, tak že se nic nestane. Asi bych jim to aspoň trochu ukázala a oni se rozhodnou, že třeba skončí zase u těch tradic.

P4: Určitě bych jim dala svůj úhel pohledu. Řekla bych, jak tu situaci vnímám. Snažila bych se jim říct, proč mi to nepřijde dobrý. Nemůžu jim to přikázat nebo rozhodnout, protože to je přece taky porušování lidských práv.

P9: No asi bych jim chtěl říct, že mi třeba nějaká tradice připadá špatná, ale kdyby mi řekli, že ne, tak bych je nechal. Není dobrý zase všude chodit a říkat svůj názor, kdyby nechtěli, prostě bych je nechal.

F: Ptala jsem se hlavně z toho důvodu, protože tady několikrát padlo to, že může docházet k porušování lidských práv. Zajímá mě, jestli je dobré, abychom vyžadovali, aby byla lidská práva dodržována?

P4: Určitě.

F: A měli bychom po ostatních chtít, aby svá lidská práva vyžadovali?

P4: Ano. Podle mě... já bych mu řekla, co si o tom myslím, že já sama to vím, že mám lidská práva, ale nechala bych ho, ať si to sám přebere, jestli to fakt bude chtít udělat, nebo ne.

F: Takže myslíš, že je na místě na to upozornit...

P4: Ano. Vždycky existuje víc variant a je dobrý o tom vědět.

F: Když se ještě vrátím k tomu, že jsme se bavili například i o vlastnictví zvířete. Je v pořádku mluvit o vlastnictví, pokud se to týká kohokoli živého?

P4: Asi ne.

P8: Myslím, že to asi není normální. Například, narodí se vám dítě a vy ho budete považovat za svůj majetek. Vy nemůžete říkat, že vám přibyl nějaký majetek. A ne jenom říkat, nemůžete si to ani myslet. Protože vlastnit, pod tím si představíte třeba barák, zahradu, ale lidi tím často myslí třeba i psa nebo kočku.

P1: No, to je divný, říkat o kočce, že to je váš majetek. To tak není. Vy to zvíře nebo toho člověka, nebo spíš dítě, akorát živíte, chráníte, dáváte mu věci, který potřebuje k životu a oni se ale rozhodnou, jestli s vámi chtějí být. Takže nikoho nevlastníte, akorát se o něj staráte.

P4: Dobrovolně.

P1: Jo.

P4: Já si taky nemyslím, že je v pořádku říct, že vlastním psa. Pes se vlastní sám. Tohle by se nemělo říkat o nikom živém.

P6: Já teď v tom mám trochu menší guláš. Takže když říkáte, že třeba někdo má doma kočku a že ji jako nevlastní, tak co mám dělat, když jsem tu kočku dostala, ale nemůžu říct, že je moje. To mám říct, že není ničím? Prostě, když tu kočku dostanu, je to můj mazlíček, o kterýho se starám.

P8: Ale může ti utéct.

P6: Proč by měla utíkat, když se o ni starám. Zdrhla by, kdybych po ní třeba házela věci. Ale když se o ni starám, tak ne, je to můj mazlíček.

P8: Ale nemůžeš o ní říct, že je tvůj majetek.

P6: Ale můžu říct, že je můj mazlíček.

P4: Můj mazlíček a můj majetek, to je velký rozdíl.

P6: Ale ty jsi teď říkala, že nemůžeme vlastnit kočku.

P4: Vlastnit ji nemůžeš, protože kočka se vlastní sama.

P5: Nemůžeš ji vlastnit, ale můžeš ji mít.

F: Přátelé, upozorňuji, že budeme muset končit, takže poprosím o poslední příspěvky do diskuse.

P10: Podle mě je to se zvířatama stejně jako s lidma. Nikomu nepatří. Žijou si vlastní život.

P6: Jenže třeba když se mi ztratí dítě a někdo ho najde, tak si ho přece nemůže nechat, protože je to moje dítě.

P5: Ale je není tvůj majetek. Ty ho máš, ale nevlastníš.

P4: Vždyť moje dítě je rozdíl od můj majetek.

F: Co to znamená, když o něčem řekneme, že to je naše? Že to je moje?

P5: Že to vlastním.

P4: Je to moje, ale nevlastním to.

P6: Takže moje máma není moje máma?

P4: **Je to tvoje máma, ale ne tvůj majetek.** To „moje“ může mít různé významy. A myslím, že je docela špatný používat to slovo jenom pro majetek. Moje znamená, že to patří ke mně. Je to součást mojí rodiny třeba nebo přátel. Vlastně mého života. Může to být i ten majetek, ale nejsou to lidé.

F: Protože čas nám letí a budeme muset končit, poprosím vás, abyste teď zkusili dát dohromady co nejvíce pojmů, o kterých si myslíte, že jste dnes mluvili? O čem jste mluvili? Kdybyste to měli shrnout do pár slov, o čem to bylo?

Rozum, štěstí, lidská práva, práva zvířat, vlastnictví, různé kultury a tradice, vlastnit x mít

**Příloha VI: Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování /
přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse
s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem**

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P8, facilitátor jako F.

Otázka první: Proč měl strýc raději Jirku, který byl víc neposedný?

Otázka druhá: Proč považoval obyčejný prut za nejcennější a proč si to uvědomil až v dospělosti?

Otázka třetí: Proč potřeboval, aby kůže z ryby visela na plotě?

Vybraná otázka: Proč měl strýc raději Jirku, který byl víc neposedný?

P1: No, já si myslím, že to bylo takové víc jeho. Že prostě ten strejda, že mu byl takovej podobnej.

P2: Že v něm viděl jako víc sebe, právě.

F: Proč má někdo raději dítě, které je, dejme tomu, zlobivější?

P2: Je to jeho idol.

F: Myslíš, že by idolem toho dospělého bylo to dítě?

P2: Ano. Že jako to bylo vzájemný, že prostě on si bral z něho příklad a zároveň ten strejda už to viděl do budoucna, že jako dopadne jako on. Že bude jako on.

F: Jaké vlastnosti má podle vás dítě, které má někdo rád?

P3: No, to každému člověku vyhovuje jinak.

P1: Jako, ono je to od každýho jinak, takže na to není odpověď.

P4: Mělo by být víc jako já, když to mám říct za sebe. Abysme si rozuměli.

P5: Hodný.

P4: Občas zlobivý. A vtipný.

P5: Slušný.

P4: Musí umět reagovat a mít poslední slovo.

P5: Tichý.

P2: Spíš mají lidi rádi extrovertní děti, aby byly veselý.

P3: A někdy i hloupý.

P6: Mělo by bejt kamarádský. Nebo společenský prostě.

P4: Sportovní.

P4: Vychovaný. A ještě nesmí bej líný.

P3: Pilný.

F: Když to otočíme – jaké by bylo dítě, které by neměl nikdo rád? Vlastně, mohlo by takové dítě být, které by neměl vůbec nikdo rád?

P4: Já myslím, že jo. Třeba když se narodí hodně postižený.

P7: No tak ale i takový dítě mají rádi aspoň rodiče.

P4: Ale taky nemusí. Stává se to, že rodiče nemají svoje dítě rádi.

P4: A nebo třeba kdyby to byl nějaký vandal.

P3: Zas ale jako když si někdo třeba adoptuje dítě, tak ho nemusí mít úplně rád jako...

P4: Jako svoje, to jo.

P3: Ale to nevím, jestli je to o tom, jaký to dítě je. Prostě je adoptovaný.

P4: No, vlastně by šlo vždycky otočit ty slova, co jste napsala. Jakože slušný – neslušný. Pilný – lenivý.

P3: Ale třeba u toho extrovertního, tak to mi nepřijde, že by introverty neměl mít nikdo rád. To není špatný, když je někdo introvert. Takže všude to jen otočit nejde.

P4: No, ale když je introvertní, tak se o něm moc ostatní nedozví třeba dobrý věci, tak je menší možnost, že bude tak oblíbenej.

F: Jakou z těch vlastností, které jsme tu vypsalí, byste chtěli mít? U které by se vám líbilo, kdybyste ji měli? Co z toho byste chtěli pro sebe?

P4: Tak já bych chtěl být pilný.

P7: Chtěla bych bejt chytrá.

P8: A já extrovertka.

P7: A ještě kamarádká.

P3: Určitě bejt chytrej.

P4: To jo, bejt chytrej.

F: Dá se udělat něco pro to, abyste to měli?

P4: Jo, ale to by člověk musel mít silnou vůli, žejo...

F: A když vyjdeme z té původní otázky, proč měl strejda raději toho zlobivějšího, mohl hlavní hrdina z té ukázky udělat něco pro to, aby ho strejda měl taky tak rád?

P1: No, mohl by se začít chovat podobně.

P3: Ale tam hodně záleží na tom základním charakteru. Jakože jeho by třeba nebavilo dělat nějaký špatný věci.

P4: Podle mě tenhle byl takovej dospělejší a nezlobil, tak může být rád, že dopadne jinak než třeba ten zlobivej.

F: Kdyby vy jste byli na jeho místě, bylo by pro vás důležité, aby vás měl strejda rád stejně jako toho druhého?

P3: Já myslím, že to tak důležitý není. Protože karma. Všechno se každému vrátí.

P4: A tak se mnou to nic neudělá. Tohle mě nezmění, budu stejnej.

P1: Ale tak v nějakých situacích to důležitý bejt může. Protože když třeba je na vás zasedlej učitel, tak je to blbý. To je o ničem.

P3: Je to o důvěře. A když mě někdo nemá rád, prostě obecně, kdokoli, tak když mě nebude mít rád, tak já ho nebudu brát jako kamaráda. Taky mu nebudu důvěřovat.

F: Jak moc je podle vás důležité, aby nás měl někdo rád?

P4: Jak u koho. Záleží, jestli je člověk extrovert nebo introvert. Když je extrovert, tak by mu mohla chybět společnost a ty lidi, aby je měl kolem sebe. Tak kdyby to neměl, tak ho to bude trápit a bude smutnej. Ale někdo je rád sám.

P7: Tak ono jde i o to, jestli toho člověka máme rádi i my. Jako jestli ho máme rádi, tak chceme, aby nás měl taky rád.

F: Co by s námi udělalo, kdyby nás neměl rád vůbec nikdo?

P3: Byli bysme smutný.

P1: Deprese.

P4: Zas jako mně by to tak nevadilo. Třeba bych se sebou něco udělal, to by mě motivovalo.

P8: No, to by mohl být podnět ke změně.

P1: Pořád ale záleží na tom charakteru, co člověk má. Někdo i ty změny hůř dělá.

P3: Třeba ani nechce.

P4: Podle mě se to spíš vyvine až v dospělosti, že až ty děti jako vyrostou, tak teprve potom toho člověka třeba nemá nikdo rád. Protože dítě pořád někdo hlídá a usměřňuje. Ale většinou hodnej člověk dopadne jinak než ten zlobivej, žejo.

P3: Ještě jak jsme říkali, že jestli nás musí mít rád jako stejně, že aby někdo neměl rád jedno dítě víc než druhý... tak ale ono by bylo dobrý, abysme si byli všichni rovný.

F: Co přesně tím myslíš?

P3: Že třeba když opíšu test od kamaráda a ten dostane dvojku a já dostanu třeba čtyřku, tak to je jasný, že tam je u toho učitele něco, kvůli čemu mě hodnotí hůř. Jako může to být kvůli tomu, že jsem opisoval, ale to bych dostal rovnou pětku. Ale když je to prostě horší známka, než má ten kámoš, tak to je prostě jasný.

F: Dá se s tímhle něco dělat?

P4: To těžko, protože to je většinou už tak daný, že dostáváte jenom určitý známky. Nebo že jste jako ten, kdo vyrušuje. A vlastně vy se můžete v hodině chovat blbě, ale taky se klidně můžete chovat slušně, ale i když se chováte slušně, tak pro učitele jste tak, že vyrušujete.

P1: No, přesně. Když mě bude mít za grázla, tak já můžu bejt slušnej, ale spíš se na mě bude dívat jako na grázla.

P4: Jo, to měl tady J., že dřív prostě vyrušoval v hodině a teď už nic. Ale tak pořád ho maj jako za toho zlobivýho. Že i když se prostě snažíte změnit, tak okolí vás přiměje k tomu, ať se neměníte, protože pořád vás budou vidět tak, že děláte ty problémy.

F: Protože čas nám rychle utíká, musím se zeptat, jestli k tomu ještě někdo máte poslední poznámku?

P1: No, ještě mě napadá, že ale když je člověk tichej a hodnej, tak se vlastně moc neprojevuje a ostatní ho nemůžou poznat. Ale když se nějak projevujete, tak dáte prostě i možnost si s váma povídat a tak. A můžou vás mít pak lidi rádi i když třeba zlobíte, protože víc komunikujete.

F: Děkuji. Musím vás teď poprosit, abychom zkusili shrnout všechno, o čem jsme dnes mluvili, do několika pojmů. O čem jsme si podle vás dnes povídali?

Chování, nadřzování, vztahy, spravedlnost, sebehodnocení, motivace.

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 1 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P8, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: chování, nadřování, vztahy, spravedlnost, sebehodnocení, motivace

Vybraná otázka: Proč měl strýc raději Jirku, který byl víc neposedný?

P1: No, já si myslím, že to bylo takové víc jeho. Že prostě ten strejda, že mu byl takovej podobnej.

P2: Že v něm viděl jako víc sebe, právě.

F: Proč má někdo raději dítě, které je, dejme tomu, zlobivější?

P2: Je to jeho idol.

F: Myslíš, že by idolem toho dospělého bylo to dítě?

P2: Ano. Že jako to bylo vzájemný, že prostě on si bral z něho příklad a zároveň ten strejda už to viděl do budoucna, že jako dopadne jako on. Že bude jako on.

F: Jaké vlastnosti má podle vás dítě, které má někdo rád?

P3: No, to každému člověku vyhovuje jinak.

P1: Jako, ono je to od každého jinak, takže na to není odpověď.

P4: Mělo by být víc jako já, když to mám říct za sebe. Abysme si rozuměli.

P5: Hodný.

P4: Občas zlobivý. A vtipný.

P5: Slušný.

P4: Musí umět reagovat a mít poslední slovo.

P5: Tichý.

P2: Spíš mají lidi rádi extrovertní děti, aby byly veselý.

P3: A někdy i hloupý.

P6: Mělo by bejt kamarádský. Nebo společenský prostě.

P4: Sportovní.

P4: Vychovaný. A ještě nesmí bej líný.

P3: Pilný.

F: Když to otočíme – jaké by bylo dítě, které by neměl nikdo rád? Vlastně, mohlo by takové dítě být, které by neměl vůbec nikdo rád?

P4: Já myslím, že jo. Třeba když se narodí hodně postižený.

P7: No tak ale i takový dítě mají rádi aspoň rodiče.

P4: Ale taky nemusí. Stává se to, že rodiče nemají svoje dítě rádi.

P4: A nebo třeba kdyby to byl nějaký vandal.

P3: Zas ale jako když si někdo třeba adoptuje dítě, tak ho nemusí mít úplně rád jako...

P4: Jako svoje, to jo.

P3: Ale to nevím, jestli je to o tom, jaký to dítě je. Prostě je adoptovaný.

P4: No, vlastně by šlo vždycky otočit ty slova, co jste napsala. Jakože slušný – neslušný. Pilný – lenivý.

P3: Ale třeba u toho extrovertního, tak to mi nepřijde, že by introverty neměl mít nikdo rád. To není špatný, když je někdo introvert. Takže všude to jen otočit nejde.

P4: No, ale když je introvertní, tak se o něm moc ostatní nedozví třeba dobrý věci, tak je menší možnost, že bude tak oblíbený.

F: Jakou z těch vlastností, které jsme tu vypsalí, byste chtěli mít? U které by se vám líbilo, kdybyste ji měli? Co z toho byste chtěli pro sebe?

P4: Tak já bych chtěl být pilný.

P7: Chtěla bych být chytrá.

P8: A já extrovertka.

P7: A ještě kamarádká.

P3: Určitě být chytrý.

P4: To jo, být chytrý.

F: Dá se udělat něco pro to, abyste to měli?

P4: Jo, ale to by člověk musel mít silnou vůli, žejo...

F: A když vyjdeme z té původní otázky, proč měl strejda raději toho zlobivějšího, mohl hlavní hrdina z té ukázky udělat něco pro to, aby ho strejda měl taky tak rád?

P1: No, mohl by se začít chovat podobně.

P3: Ale tam hodně záleží na tom základním charakteru. Jakože jeho by třeba nebavilo dělat nějaký špatný věci.

P4: Podle mě tenhle byl takovej dospělejší a nezlobil, tak může být rád, že dopadne jinak než třeba ten zlobivej.

F: Kdyby vy jste byli na jeho místě, bylo by pro vás důležité, aby vás měl strejda rád stejně jako toho druhého?

P3: Já myslím, že to tak důležité není. Protože karma. Všechno se každému vrátí.

P4: A tak se mnou to nic neudělá. Tohle mě nezmění, budu stejně.

P1: Ale tak v nějakých situacích to důležitý bejt může. Protože když třeba je na vás zasedlej učitel, tak je to blbý. To je o ničem.

P3: Je to o důvěře. A když mě někdo nemá rád, prostě obecně, kdokoli, tak když mě nebude mít rád, tak já ho nebudu brát jako kamaráda. Taky mu nebudu důvěřovat.

F: Jak moc je podle vás důležité, aby nás měl někdo rád?

P4: Jak u koho. Záleží, jestli je člověk extrovert nebo introvert. Když je extrovert, tak by mu mohla chybět společnost a ty lidi, aby je měl kolem sebe. Tak kdyby to neměl, tak ho to bude trápit a bude smutnej. Ale někdo je rád sám.

P7: Tak ono jde i o to, jestli toho člověka máme rádi i my. Jako jestli ho máme rádi, tak chceme, aby nás měl taky rád.

F: Co by s námi udělalo, kdyby nás neměl rád vůbec nikdo?

P3: Byli bysme smutný.

P1: Deprese.

P4: Zas jako mně by to tak nevadilo. Třeba bych se sebou něco udělal, to by mě motivovalo.

P8: No, to by mohl být podnět ke změně.

P1: Pořád ale záleží na tom charakteru, co člověk má. Někdo i ty změny hůř dělá.

P3: Třeba ani nechce.

P4: Podle mě se to spíš vyvine až v dospělosti, že až ty děti jako vyrostou, tak teprve potom toho člověka třeba nemá nikdo rád. Protože dítě pořád někdo hlídá a usměňuje. Ale většinou hodnej člověk dopadne jinak než ten zlobivej, žejo.

P3: Ještě jak jsme říkali, že jestli nás musí mít rád jako stejně, že aby někdo neměl rád jedno dítě víc než druhý... tak ale ono by bylo dobrý, abysme si byli všichni rovný.

F: Co přesně tím myslíš?

P3: Že třeba když opišu test od kamaráda a ten dostane dvojku a já dostanu třeba čtyřku, tak to je jasný, že tam je u toho učitele něco, kvůli čemu mě hodnotí hůř. Jako může to být kvůli tomu, že jsem opisoval, ale to bych dostal rovnou pětku. Ale když je to prostě horší známka, než má ten kámoš, tak to je prostě jasný.

F: Dá se s tímhle něco dělat?

P4: To těžko, protože to je většinou už tak daný, že dostáváte jenom určitý známky. Nebo že jste jako ten, kdo vyrušuje. A vlastně vy se můžete v hodině chovat blbě, ale taky se klidně můžete chovat slušně, ale i když se chováte slušně, tak pro učitele jste tak, že vyrušujete.

P1: No, přesně. Když mě bude mít za grázla, tak já můžu bejt slušnej, ale spíš se na mě bude dívat jako na grázla.

P4: Jo, to měl tady J., že dřív prostě vyrušoval v hodině a teď už nic. Ale tak pořád ho mají jako za toho zlobivýho. Že i když se prostě snažíte změnit, tak okolí vás přiměje k tomu, ať se neměníte, protože pořád vás budou vidět tak, že děláte ty problémy.

F: Protože čas nám rychle utíká, musím se zeptat, jestli k tomu ještě někdo máte poslední poznámku?

P1: No, ještě mě napadá, že ale když je člověk tichej a hodnej, tak se vlastně moc neprojevuje a ostatní ho nemůžou poznat. Ale když se nějak projevujete, tak dáte prostě i možnost si s váma povídat a tak. A můžou vás mít pak lidi rádi i když třeba zlobíte, protože víc komunikujete.

F: Děkuji. Musím vás teď poprosit, abychom zkusili shrnout všechno, o čem jsme dnes mluvili, do několika pojmů. O čem jsme si podle vás dnes povídali?

Chování, nadržování, vztahy, spravedlnost, sebehodnocení, motivace.

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 1 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P8, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: podobnost, sounáležitost, rovnost, vyváženost, vzor

Vybraná otázka: Proč měl strýc raději Jirku, který byl víc neposedný?

P1: No, já si myslím, že to bylo takové víc jeho. Že prostě ten strejda, že mu byl takovej podobnej.

P2: Že v něm viděl jako víc sebe, právě.

F: Proč má někdo raději dítě, které je, dejme tomu, zlobivější?

P2: Je to jeho idol.

F: Myslíš, že by idolem toho dospělého bylo to dítě?

P2: Ano. Že jako to bylo vzájemný, že prostě on si bral z něho příklad a zároveň ten strejda už to viděl do budoucna, že jako dopadne jako on. Že bude jako on.

F: Jaké vlastnosti má podle vás dítě, které má někdo rád?

P3: No, to každému člověku vyhovuje jinak.

P1: Jako, ono je to od každého jinak, takže na to není odpověď.

P4: Mělo by být víc jako já, když to mám říct za sebe. Abysme si rozuměli.

P5: Hodný.

P4: Občas zlobivý. A vtipný.

P5: Slušný.

P4: Musí umět reagovat a mít poslední slovo.

P5: Tichý.

P2: Spíš mají lidi rádi extrovertní děti, aby byly veselý.

P3: A někdy i hloupý.

P6: Mělo by bejt kamarádský. Nebo společenský prostě.

P4: Sportovní.

P4: Vychovaný. A ještě nesmí bej líný.

P3: Pilný.

F: Když to otočíme – jaké by bylo dítě, které by neměl nikdo rád? Vlastně, mohlo by takové dítě být, které by neměl vůbec nikdo rád?

P4: Já myslím, že jo. Třeba když se narodí hodně postižený.

P7: No tak ale i takový dítě mají rádi aspoň rodiče.

P4: Ale taky nemusí. Stává se to, že rodiče nemají svoje dítě rádi.

P4: A nebo třeba kdyby to byl nějaký vandal.

P3: Zás ale jako když si někdo třeba adoptuje dítě, tak ho nemusí mít úplně rád jako...

P4: Jako svoje, to jo.

P3: Ale to nevím, jestli je to o tom, jaký to dítě je. Prostě je adoptovaný.

P4: No, vlastně by šlo vždycky otočit ty slova, co jste napsala. Jakože slušný – neslušný. Pilný – lenivý.

P3: Ale třeba u toho extrovertního, tak to mi nepřijde, že by introvert neměl mít nikdo rád. To není špatný, když je někdo introvert. Takže všude to jen otočit nejde.

P4: No, ale když je introvertní, tak se o něm moc ostatní nedozví třeba dobrý věci, tak je menší možnost, že bude tak oblíbenej.

F: Jakou z těch vlastností, které jsme tu vypsalí, byste chtěli mít? U které by se vám líbilo, kdybyste ji měli? Co z toho byste chtěli pro sebe?

P4: Tak já bych chtěl být pilný.

P7: Chtěla bych být chytrá.

P8: A já extrovertka.

P7: A ještě kamarádká.

P3: Určitě být chytrá.

P4: To jo, být chytrá.

F: Dá se udělat něco pro to, abyste to měli?

P4: Jo, ale to by člověk musel mít silnou vůli, žejo...

F: A když vyjdeme z té původní otázky, proč měl strejda raději toho zlobivějšího, mohl hlavní hrdina z té ukázky udělat něco pro to, aby ho strejda měl taky tak rád?

P1: No, mohl by se začít chovat podobně.

P3: Ale tam hodně záleží na tom základním charakteru. Jakože jeho by třeba nebavilo dělat nějaký špatný věci.

P4: Podle mě tenhle byl takovej dospělejší a nezlobil, tak může být rád, že dopadne jinak než třeba ten zlobivej.

F: Kdyby vy jste byli na jeho místě, bylo by pro vás důležité, aby vás měl strejda rád stejně jako toho druhého?

P3: Já myslím, že to tak důležitý není. Protože karma. Všechno se každému vrátí.

P4: A tak se mnou to nic neudělá. Tohle mě nezmění, budu stejně.

P1: Ale tak v nějakých situacích to důležitý bejt může. Protože když třeba je na vás zasedlej učitel, tak je to blbý. To je o ničem.

P3: Je to o důvěře. A když mě někdo nemá rád, prostě obecně, kdokoli, tak když mě nebude mít rád, tak já ho nebudu brát jako kamaráda. Taky mu nebudu důvěřovat.

F: Jak moc je podle vás důležité, aby nás měl někdo rád?

P4: Jak u koho. Záleží, jestli je člověk extrovert nebo introvert. Když je extrovert, tak by mu mohla chybět společnost a ty lidi, aby je měl kolem sebe. Tak kdyby to neměl, tak ho to bude trápit a bude smutnej. Ale někdo je rád sám.

P7: Tak ono jde i o to, jestli toho člověka máme rádi i my. Jako jestli ho máme rádi, tak chceme, aby nás měl taky rád.

F: Co by s námi udělalo, kdyby nás neměl rád vůbec nikdo?

P3: Byli bysme smutný.

P1: Deprese.

P4: Zas jako mně by to tak nevadilo. Třeba bych se sebou něco udělal, to by mě motivovalo.

P8: No, to by mohl být podnět ke změně.

P1: Pořád ale záleží na tom charakteru, co člověk má. Někdo i ty změny hůř dělá.

P3: Třeba ani nechce.

P4: Podle mě se to spíš vyvine až v dospělosti, že až ty děti jako vyrostou, tak teprve potom toho člověka třeba nemá nikdo rád. Protože dítě pořád někdo hlídá a usměrňuje. Ale většinou hodnej člověk dopadne jinak než ten zlobivej, žejo.

P3: Ještě jak jsme říkali, že jestli nás musí mít rád jako stejně, že aby někdo neměl rád jedno dítě víc než druhý... tak ale ono by bylo dobrý, abysme si byli všichni rovný.

F: Co přesně tím myslíš?

P3: Že třeba když opíšu test od kamaráda a ten dostane dvojku a já dostanu třeba čtyřku, tak to je jasný, že tam je u toho učitele něco, kvůli čemu mě hodnotí hůř. Jako může to být kvůli tomu, že jsem opisoval, ale to bych dostal rovnou pětku. Ale když je to prostě horší známka, než má ten kámoš, tak to je prostě jasný.

F: Dá se s tímhle něco dělat?

P4: To těžko, protože to je většinou už tak daný, že dostáváte jenom určitý známky. Nebo že jste jako ten, kdo vyrušuje. A vlastně vy se můžete v hodině chovat blbě, ale taky se klidně můžete chovat slušně, ale i když se chováte slušně, tak pro učitele jste tak, že vyrušujete.

P1: No, přesně. Když mě bude mít za grázla, tak já můžu bejt slušnej, ale spíš se na mě bude dívat jako na grázla.

P4: Jo, to měl tady J., že dřív prostě vyrušoval v hodině a teď už nic. Ale tak pořád ho mají jako za toho zlobivýho. Že i když se prostě snažíte změnit, tak okolí vás přiměje k tomu, ať se neměníte, protože pořád vás budou vidět tak, že děláte ty problémy.

F: Protože čas nám rychle utíká, musím se zeptat, jestli k tomu ještě někdo máte poslední poznámku?

P1: No, ještě mě napadá, že ale když je člověk tichej a hodnej, tak se vlastně moc neprojevuje a ostatní ho nemůžou poznat. Ale když se nějak projevujete, tak dáte prostě i možnost si s váma povídat a tak. A můžou vás mít pak lidi rádi i když třeba zlobíte, protože víc komunikujete.

F: Děkuji. Musím vás teď poprosit, abychom zkusili shrnout všechno, o čem jsme dnes mluvili, do několika pojmů. O čem jsme si podle vás dnes povídali?

Chování, nadržování, vztahy, spravedlnost, sebehodnocení, motivace.

**Příloha VII: Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování /
přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse
s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem**

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P5, facilitátor jako F.

Otázka první: Proč být uličníkem, aby nás lidi měli rádi?

Otázka druhá: Jaký byl motiv toho, kdo sundal kůži?

Otázka třetí: Proč chceme být oblíbení?

Vybraná otázka: Jaký byl motiv toho, kdo sundal kůži?

P1: Tak já bych to v první řadě rozdělil, udělal bych z toho dvě otázky. Udělal bych k tomu takovou tabulku, nejdřív bych udělal tabulku na motiv a pak udělal tabulku kdo to byl.

F: Je to důležité? Poznat nejen ten motiv, ale i kdo to sundal?

P1: To rozhodně je.

P2: Mě třeba napadlo, že kdyby to sundal ten strejda, tak je to proto, že nechtěl, aby ten kluk byl tak slavnej. Chtěl, aby byl slavnější ten Jirka.

P3: Podle mě to sundal ten jeho brácha, ten Jirka. Podle mě chtěl zůstat sám takovej oblíbenej.

P1: Ale zas na druhou stranu, kdyby to udělal opravdu ten Jirka, a ne ten strejda, tak kdyby na to ten strejda přišel, tak ten Jirka by ale u něj mohl hodně klesnout.

P4: No jo, ale on ten strejda přece věděl, že je uličník. To by mu prominul.

P3: Jo, měl by ho pak ještě radši.

F: A bylo by to pořád to uličnictví, kvůli kterému ho měl tak rád? Nebo už by to bylo něco jiného?

P1: To už je jiný, to by mu strejda neprominul.

P2: Přesně. Vždyť i mu vyráběl ten prut, tak úplně nerad ho neměl a kdyby se k němu ten Jirka tak zachoval, tak by to třeba ještě zlepšilo ten jejich vztah.

P4: Ale poslouchal jsi ten konec? Tam to říkali, že strejdovi vadilo jeho chování.

P5: Mě napadlo, že to určitě musel být někdo, kdo na něj žárlil.

P3: Nebo mu záviděl.

F: Proč myslíte, že by to sundal strejda?

P2: Že jako už mu to lezlo na nervy. Měl toho plný zuby a vlastně ho ten kluk štvál.

P1: Ještě je tam ta holka, že jo. Mohla to udělat ta holka, protože on se jí jako zalíbil a ona chtěla, aby si toho nevšimla žádná další. Tak to sundala a odnesla si to domů. Měla takhle nějakou jeho věc.

P2: Tak to ale mohl klidně udělat i ten Jirka, aby si ta holka ho nevšímala. A aby si všímala Jirky.

P1: Tak to už by asi bylo jedno, ne? Když už to viděla... ona to věděla, že tu rybu chytil. Tak asi by mu nepomohlo, že by to najednou sundal. Ona už do něj byla zakoukaná.

P4: Nebo to mohl sundat strejda, aby tu holku dostal ten Jirka. Aby se ujistil, že se jí nebude líbit ten malej kluk.

F: Bylo by správné něco takového udělat? Kdyby v tom hrála roli přízeň té holčiny?

P5: No, ono je to takový různý. Jako někdo by se mohl zamilovat do někoho, kdo je úplně tupej. Že třeba je tam nebezpečí, že bude chtít bejt s někým, kdo by ho třeba zkazil.

P2: Mně to nepříjde moc správný, jakože morálně. Takhle s někým manipulovat kvůli žárlivosti.

F: A když vezmeme v úvahu, že tu máme tři osoby, které mohly tu kůži sundat, dalo by se u některé z nich tolerovat, že to udělala?

P1: Tak tolerovat by se to asi dalo... asi... asi od nikoho. Protože je to jeho trofej. Takže to není správný to sundat. Buď by to musel sundat on sám, nebo na to nemá nikdo jinej sahat.

P2: Mně by to přišlo trošku správný do toho strejdy. Protože on to dal na svoji stodolu.

P1: Ale ta trofej je jeho. Měl mu teda říct, že si to má dát třeba jinam, ale ne mu to sebrat.

P3: Ta trofej to právě všechno zničila.

P1: Co zničila?

P3: No všechno. Mohl bejt v klidu a mohlo všechno bejt stejný. Ale chvíli si myslel, že s tím strejdou to bude lepší a pak se to zase zkazilo. Kdyby tu trofej neměl, tak by bylo všechno stejný. Takže to zničila.

F: Jak byste na sundání trofeje reagovali vy, kdybyste byli na místě toho kluka?

P4: Šel bych si chytit jinou.

P5: No, kdyby si chytil jinou trofej, tak by všem dokázal, že je úplně nejlepší. Že je nepotřebuje, že si dokáže poradit.

F: Potřebujeme trofeje k tomu, aby nás měl někdo rád? Aby nás někdo uznával?

P3: V týhle době ano. Třeba diplom z vysoký školy, nebo ze střední. Všechno musí bejt doložený, aby ti to někdo věřil.

F: Takže když chytinu rybu a nebudu mít trofej, nebudu mít třeba tu kůži, bude to mít vliv na fakt, že jsem tu rybu chytila?

P3: Jo, nikdo tomu nebude věřit. Nemáš důkaz, takže si lidi budou myslet, že se to nemuselo stát.

P2: Budou ti to věřit blízky.

P3: No, budou ti to věřit jenom blízky lidi, nebo třeba kamarádi, se kterými se kamarádíš. Ale nikdo další ti to věřit nebude.

P1: Jo, to tak je. Je to stejný, jako když řeknu, že jsem vyhrál turnaj v Rakousku, ale že nemám fotky ani medaili. Nikdo mi to takhle neuvěří.

P4: Možná by někdo uvěřil, kdyby to byl nějaký malej úspěch, ale když je to velkej úspěch, tak bez důkazů to nemá cenu.

P1: No a nedostaneš se pak nikam dál. Nemůžeš už hrát žádný další turnaje, když se to vítězství nepočítá.

P5: Když ta trofej pro něj měl takovou cenu, tak si ji měl bránit.

F: Když vedle sebe dám tyhle úspěchy – vyhraný zápas, titul z vysoké školy, chycená ryba – co z toho si myslíte, že by měli lidé kolem nás vědět, že jsme zvládli?

P3: Ten titul, to je v dnešní době důležitý.

P4: To je podle toho, co dělám. Když hraju třeba hokej, tak vyhranej zápas je víc než titul ze školy.

P2: Kdyby byla ta škola nějaká sportovní, tak se to vyrovná.

F: U čeho by pro vás bylo horší, kdyby vám někdo nevěřil, že jste to zvládli?

P5: Ten zápas.

P3: Ten titul, jako ten list z toho, tím to můžu dokázat. Ale kdybych ho neměl, ale tu vysokou bych udělal, tak to by mě štvalo, že mi to nevěří.

P1: To si můžeš dojet do té školy a oni ti to dají znovu.

P5: Ale tak asi když budu bydlet tady a budu mít vejšku z Prahy, tak asi nepojedu hned do Prahy, jakmile mi někdo řekne, že mi nevěří.

F: Mohli bychom to teď všechno zase shrnout? Musíme už končit, takže potřebuji, abyste opět tu dnešní diskusi shrnuli do několika pojmů. O čem jste mluvili?

Důkazy, pravda, důvěra, vztahy, oblíbenost.

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 2 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P5, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: důkazy, pravda, důvěra, vztahy, oblíbenost

Vybraná otázka: Jaký byl motiv toho, kdo sundal kůži?

P1: Tak já bych to v první řadě rozdělil, udělal bych z toho dvě otázky. Udělal bych k tomu takovou tabulku, nejdřív bych udělal tabulku na motiv a pak udělal tabulku kdo to byl.

F: Je to důležité? Poznat nejen ten motiv, ale i kdo to sundal?

P1: To rozhodně je.

P2: Mě třeba napadlo, že kdyby to sundal ten strejda, tak je to proto, že nechtěl, aby ten kluk byl tak slavnej. Chtěl, aby byl slavnější ten Jirka.

P3: Podle mě to sundal ten jeho brácha, ten Jirka. Podle mě chtěl zůstat sám takovej oblíbenej.

P1: Ale zas na druhou stranu, kdyby to udělal opravdu ten Jirka, a ne ten strejda, tak kdyby na to ten strejda přišel, tak ten Jirka by ale u něj mohl hodně klesnout.

P4: No jo, ale on ten strejda přece věděl, že je uličník. To by mu prominul.

P3: Jo, měl by ho pak ještě radši.

F: A bylo by to pořád to uličnictví, kvůli kterému ho měl tak rád? Nebo už by to bylo něco jiného?

P1: To už je jiný, to by mu strejda neprominul.

P2: Přesně. Vždyť i mu vyráběl ten prut, tak úplně nerad ho neměl a kdyby se k němu ten Jirka tak zachoval, tak by to třeba ještě zlepšilo ten jejich vztah.

P4: Ale poslouchal jsi ten konec? Tam to říkali, že strejdovi vadilo jeho chování.

P5: Mě napadlo, že to určitě musel být někdo, kdo na něj žárlil.

P3: Nebo mu záviděl.

F: Proč myslíte, že by to sundal strejda?

P2: Že jako už mu to lezlo na nervy. Měl toho plný zuby a vlastně ho ten kluk šval.

P1: Ještě je tam ta holka, že jo. Mohla to udělat ta holka, protože on se jí jako zalíbil a ona chtěla, aby si toho nevšimla žádná další. Tak to sundala a odnesla si to domů. Měla takhle nějakou jeho věc.

P2: Tak to ale mohl klidně udělat i ten Jirka, aby si ta holka ho nevšimla. A aby si všimla Jirky.

P1: Tak to už by asi bylo jedno, ne? Když už to viděla... ona to věděla, že tu rybu chytil. Tak asi by mu nepomohlo, že by to najednou sundal. Ona už do něj byla zakoukaná.

P4: Nebo to mohl sundat strejda, aby tu holku dostal ten Jirka. Aby se ujistil, že se jí nebude líbit ten malej kluk.

F: Bylo by správné něco takového udělat? Kdyby v tom hrála roli přízeň té holčiny?

P5: No, ono je to takový různý. Jako někdo by se mohl zamilovat do někoho, kdo je úplně tupej. Že třeba je tam nebezpečí, že bude chtít bejt s někým, kdo by ho třeba zkazil.

P2: Mně to nepříjde moc správný, jakože morálně. Takhle s někým manipulovat kvůli žárlivosti.

F: A když vezmeme v úvahu, že tu máme tři osoby, které mohly tu kůži sundat, dalo by se u některé z nich tolerovat, že to udělala?

P1: Tak tolerovat by se to asi dalo... asi... asi od nikoho. Protože je to jeho trofej. Takže to není správný to sundat. Buď by to musel sundat on sám, nebo na to nemá nikdo jinej sahat.

P2: Mně by to přišlo trošku správný do toho strejdy. Protože on to dal na svoji stodolu.

P1: Ale ta trofej je jeho. Měl mu teda říct, že si to má dát třeba jinam, ale ne mu to sebrat.

P3: Ta trofej to právě všechno zničila.

P1: Co zničila?

P3: No všechno. Mohl bejt v klidu a mohlo všechno bejt stejný. Ale chvíli si myslel, že s tím strejdou to bude lepší a pak se to zase zkazilo. Kdyby tu trofej neměl, tak by bylo všechno stejný. Takže to zničila.

F: Jak byste na sundání trofeje reagovali vy, kdybyste byli na místě toho kluka?

P4: Šel bych si chytit jinou.

P5: No, kdyby si chytil jinou trofej, tak by všem dokázal, že je úplně nejlepší. Že je nepotřebuje, že si dokáže poradit.

F: Potřebujeme trofeje k tomu, aby nás měl někdo rád? Aby nás někdo uznával?

P3: V týhle době ano. Třeba diplom z vysoký školy, nebo ze střední. Všechno musí bejt doložený, aby ti to někdo věřil.

F: Takže když chytnu rybu a nebudu mít trofej, nebudu mít třeba tu kůži, bude to mít vliv na fakt, že jsem tu rybu chytila?

P3: Jo, nikdo tomu nebude věřit. Nemáš důkaz, takže si lidi budou myslet, že se to nemuselo stát.

P2: Budou ti to věřit blízky.

P3: No, budou ti to věřit jenom blízky lidi, nebo třeba kamarádi, se kterýma se kamarádíš. Ale nikdo další ti to věřit nebude.

P1: Jo, to tak je. Je to stejný, jako když řeknu, že jsem vyhrál turnaj v Rakousku, ale že nemám fotky ani medaili. Nikdo mi to takhle neuvěří.

P4: Možná by někdo uvěřil, kdyby to byl nějaký malej úspěch, ale když je to velkej úspěch, tak bez důkazů to nemá cenu.

P1: No a nedostaneš se pak nikam dál. Nemůžeš už hrát žádný další turnaje, když se to vítězství nepočítá.

P5: Když ta trofej pro něj měl takovou cenu, tak si ji měl bránit.

F: Když vedle sebe dám tyhle úspěchy – vyhraný zápas, titul z vysoké školy, chycená ryba – co z toho si myslíte, že by měli lidé kolem nás vědět, že jsme zvládli?

P3: Ten titul, to je v dnešní době důležitý.

P4: To je podle toho, co dělám. Když hraju třeba hokej, tak vyhranej zápas je víc než titul ze školy.

P2: Kdyby byla ta škola nějaká sportovní, tak se to vyrovná.

F: U čeho by pro vás bylo horší, kdyby vám někdo nevěřil, že jste to zvládli?

P5: Ten zápas.

P3: Ten titul, jako ten list z toho, tím to můžu dokázat. Ale kdybych ho neměl, ale tu vysokou bych udělal, tak to by mě štvalo, že mi to nevěří.

P1: To si můžeš dojet do té školy a oni ti to dají znovu.

P5: Ale tak asi když budu bydlet tady a budu mít vejšku z Prahy, tak asi nepojedu hned do Prahy, jakmile mi někdo řekne, že mi nevěří.

F: Mohli bychom to teď všechno zase shrnout? Musíme už končit, takže potřebuji, abyste opět tu dnešní diskusi shrnuli do několika pojmů. O čem jste mluvili?

Důkazy, pravda, důvěra, vztahy, oblíbenost.

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 2 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P5, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: úspěch, vlastní hodnota, nárok

Vybraná otázka: Jaký byl motiv toho, kdo sundal kůži?

P1: Tak já bych to v první řadě rozdělil, udělal bych z toho dvě otázky. Udělal bych k tomu takovou tabulku, nejdřív bych udělal tabulku na motiv a pak udělal tabulku kdo to byl.

F: Je to důležité? Poznat nejen ten motiv, ale i kdo to sundal?

P1: To rozhodně je.

P2: Mě třeba napadlo, že kdyby to sundal ten strejda, tak je to proto, že nechtěl, aby ten kluk byl tak slavnej. Chtěl, aby byl slavnější ten Jirka.

P3: Podle mě to sundal ten jeho brácha, ten Jirka. Podle mě chtěl zůstat sám takovej oblíbenej.

P1: Ale zas na druhou stranu, kdyby to udělal opravdu ten Jirka, a ne ten strejda, tak kdyby na to ten strejda přišel, tak ten Jirka by ale u něj mohl hodně klesnout.

P4: No jo, ale on ten strejda přece věděl, že je uličník. To by mu prominul.

P3: Jo, měl by ho pak ještě radši.

F: A bylo by to pořád to uličnictví, kvůli kterému ho měl tak rád? Nebo už by to bylo něco jiného?

P1: To už je jiný, to by mu strejda neprominul.

P2: Přesně. Vždyť i mu vyráběl ten prut, tak úplně nerad ho neměl a kdyby se k němu ten Jirka tak zachoval, tak by to třeba ještě zlepšilo ten jejich vztah.

P4: Ale poslouchal jsi ten konec? Tam to říkali, že strejdovi vadilo jeho chování.

P5: Mě napadlo, že to určitě musel být někdo, kdo na něj žárlil.

P3: Nebo mu záviděl.

F: Proč myslíte, že by to sundal strejda?

P2: Že jako už mu to lezlo na nervy. Měl toho plný zuby a vlastně ho ten kluk štval.

P1: Ještě je tam ta holka, že jo. Mohla to udělat ta holka, protože on se jí jako zalíbil a ona chtěla, aby si toho nevšimla žádná další. Tak to sundala a odnesla si to domů. Měla takhle nějakou jeho věc.

P2: Tak to ale mohl klidně udělat i ten Jirka, aby si ta holka ho nevšimala. A aby si všimala Jirky.

P1: Tak to už by asi bylo jedno, ne? Když už to viděla... ona to věděla, že tu rybu chytil. Tak asi by mu nepomohlo, že by to najednou sundal. Ona už do něj byla zakoukaná.

P4: Nebo to mohl sundat strejda, aby tu holku dostal ten Jirka. Aby se ujistil, že se jí nebude líbit ten malej kluk.

F: Bylo by správné něco takového udělat? Kdyby v tom hrála roli přízeň té holčiny?

P5: No, ono je to takový různý. Jako někdo by se mohl zamilovat do někoho, kdo je úplně tupej. Že třeba je tam nebezpečí, že bude chtít bejt s někým, kdo by ho třeba zkazil.

P2: Mně to nepříjde moc správný, jakože morálně. Takhle s někým manipulovat kvůli žárlivosti.

F: A když vezmeme v úvahu, že tu máme tři osoby, které mohly tu kůži sundat, dalo by se u některé z nich tolerovat, že to udělala?

P1: Tak tolerovat by se to asi dalo... asi... asi od nikoho. Protože je to jeho trofej. Takže to není správný to sundat. Buď by to musel sundat on sám, nebo na to nemá nikdo jinej sahat.

P2: Mně by to přišlo trošku správný do toho strejdy. Protože on to dal na svoji stodolu.

P1: Ale ta trofej je jeho. Měl mu teda říct, že si to má dát třeba jinam, ale ne mu to sebrat.

P3: Ta trofej to právě všechno zničila.

P1: Co zničila?

P3: No všechno. Mohl bejt v klidu a mohlo všechno bejt stejný. Ale chvíli si myslel, že s tím strejdou to bude lepší a pak se to zase zkazilo. Kdyby tu trofej neměl, tak by bylo všechno stejný. Takže to zničila.

F: Jak byste na sundání trofeje reagovali vy, kdybyste byli na místě toho kluka?

P4: Šel bych si chytit jinou.

P5: No, kdyby si chytil jinou trofej, tak by všem dokázal, že je úplně nejlepší. Že je nepotřebuje, že si dokáže poradit.

F: Potřebujeme trofeje k tomu, aby nás měl někdo rád? Aby nás někdo uznával?

P3: V týhle době ano. Třeba diplom z vysoký školy, nebo ze střední. Všechno musí bejt doložený, aby ti to někdo věřil.

F: Takže když chytinu rybu a nebudu mít trofej, nebudu mít třeba tu kůži, bude to mít vliv na fakt, že jsem tu rybu chytila?

P3: Jo, nikdo tomu nebude věřit. Nemáš důkaz, takže si lidi budou myslet, že se to nemuselo stát.

P2: Budou ti to věřit blízky.

P3: No, budou ti to věřit jenom blízky lidi, nebo třeba kamarádi, se kterýma se kamarádíš. Ale nikdo další ti to věřit nebude.

P1: Jo, to tak je. Je to stejný, jako když řeknu, že jsem vyhrál turnaj v Rakousku, ale že nemám fotky ani medaili. Nikdo mi to takhle neuvěří.

P4: Možná by někdo uvěřil, kdyby to byl nějaký malej úspěch, ale když je to velkej úspěch, tak bez důkazů to nemá cenu.

P1: No a nedostaneš se pak nikam dál. Nemůžeš už hrát žádný další turnaje, když se to vítězství nepočítá.

P5: Když ta trofej pro něj měl takovou cenu, tak si ji měl bránit.

F: Když vedle sebe dám tyhle úspěchy – vyhraný zápas, titul z vysoké školy, chycená ryba – co z toho si myslíte, že by měli lidé kolem nás vědět, že jsme zvládli?

P3: Ten titul, to je v dnešní době důležitý.

P4: To je podle toho, co dělám. Když hraju třeba hokej, tak vyhranej zápas je víc než titul ze školy.

P2: Kdyby byla ta škola nějaká sportovní, tak se to vyrovná.

F: U čeho by pro vás bylo horší, kdyby vám někdo nevěřil, že jste to zvládli?

P5: Ten zápas.

P3: Ten titul, jako ten list z toho, tím to můžu dokázat. Ale kdybych ho neměl, ale tu vysokou bych udělal, tak to by mě štvalo, že mi to nevěří.

P1: To si můžeš dojet do té školy a oni ti to dají znovu.

P5: Ale tak asi když budu bydlet tady a budu mít vejšku z Prahy, tak asi nepojedu hned do Prahy, jakmile mi někdo řekne, že mi nevěří.

F: Mohli bychom to teď všechno zase shrnout? Musíme už končit, takže potřebuji, abyste opět tu dnešní diskusi shrnuli do několika pojmů. O čem jste mluvili?

Důkazy, pravda, důvěra, vztahy, oblíbenost.

**Příloha VIII: Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování /
přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse
s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem**

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Otázka první: Proč má někdo někoho rád/nerad na základě zásluh?

Otázka druhá: Změnilo se něco na situaci hlavní hrdiny tím, že kůže zmizela?

Otázka třetí: Proč jsou starší děti upřednostňovány před mladšími?

Vybraná otázka: Změnilo se něco na situaci hlavní hrdiny tím, že kůže zmizela?

P1: Nemá se čím chlubit.

P2: Jeho hodnota pro toho strýčka se snížila.

P3: Ale tak ona stejně nebyla moc vysoká.

P4: Změnilo se to určitě, protože fakt už nemá, čím by se pochlubil.

P5: Oproti začátku se to změnilo, protože na začátku on byl ta Prdelka, ale pak jak chytil tu rybu, tak se z něj stal frajer a pak ale byl zas už jen Prdelka.

F: Souhlasíte s tím, že se snížila jeho hodnota pro strýčka?

P2: To jsem říkal já a ano, protože ten strýček hodně dbal na ty hmatatelný důkazy.

P1: Jo, u všeho chtěl ten výsledek vidět. Aby právě to bylo hmatatelný.

P3: Pak teprve byl pro něj nějak užitečnej.

P5: Nebyl, byl furt na stejný hranici. Jenom on mu řekl: „Jo, seš super.“ Ale za mě to tak ve skutečnosti nemyslel. Nemůžete přece člověka nejdřív nemít rád, jakože hnušiš se mi, nenávidím tě, nebo nemám tě rád, i když seš moje rodina. Pak prostě najednou ho brát tak, že něco dokázal a je strašně důležitěj, a pak zase nic. Tohle nejde doopravdy.

P2: Jde.

P6: Nejde.

P4: Jde.

P5: Řekněte mi fakt jednu reálnou situaci, kde to jde. To prostě není vůbec upřímný. Není to upřímný. Jako ano, jde to předstírat, ale upřímný to nikdy nebude.

P6: Během pár sekund nemůžete na jednu osobu najednou změnit názor, že pro vás najednou bude někým jiným, když do teď to bylo nějak.

P7: No, ono ten strýček, tak ten ze začátku jako by si ho nikdy nevšímal a tak, ale jak on ulovil tu rybu, tak to byl pro něj ten úspěch, že se měl čím vychloubat. Ale pak když ji zase neměl, tu rybu, tak vlastně neměl nic a ten strejda se na něj pak úplně vykašlal.

F: Takže si myslíte, že se ta situace nijak nezměnila? I když mu strýček říkal, že je super, tak vlastně si o něm pořád myslel...

P5: ...že je to Prdelka.

P7: Já si myslím, že on ho za tu rybu pochválil jenom proto, aby mu dodal sebevědomí celkově. Jenže když on se pořád jen vychloubal, tak to se mu nelíbilo.

P2: Takovej příklad ze skutečného života by byl takovej, že nějaký pán má třeba syna a ten syn napíše úspěšnou knihu. Tak i ten pán se tím bude vychloubat, bude na něj hrdej. Ale kdyby to s tou knížkou třeba nevyšlo, tak se s ním nikde chlubit nebude, že o něm třeba nebude mluvit vůbec.

P5: Ale to přece není o vychloubání. Protože jak jsi řekl, tak má syna, kterýho ale tím pádem nemá rád. Jako když napíše knihu a vydělá tím peníze a on ho najednou bude mít rád a bude se chlubit tím, že toho syna má, tak to mi přijde jakože: ahoj synku, mám tě rád, ale jen když z toho mám i já něco. Ale kdyby se ta knížka třeba zakázala, tak od něj ten táta třeba odejde a takhle to není mít rád.

P6: To není pravá láska. To je, že se se chceš jenom vychloubat, ale láska to není.

P3: Hm, jo, to jo, protože to on by mu dával tu otcovskou lásku jenom když bude mít prachy.

P5: No hlavně, my jsme tady řešili situaci, kdy teda byl ten Prdelka, pak se z něj najednou stal frajer a pak zase Prdelka, a to bysme brali jako: neměl ho rád, ale ten chudák něco dokáže, tak ho najednou má rád a všechno super a je pro něj cennej, ale pak to najednou neměl a už pro něj ztratil tu cenu, najednou ho zase neměl rád, protože nebyl vidět ten výsledek. To je ale špatně, to není láska. Podle mě ho neměl rád ani když mu říkal, že je frajer.

P7: No on mu to štěstí vůbec nepřál. Kdyby jo, tak mu tam tu rybu nechá.

F: Co kdybychom se na základě toho, co bylo dosud řečeno, zeptali, co vlastně ta ryba pro toho kluka znamenala...? Čím pro něj byla?

P3: Všechno, co měl.

P5: Sláva, úspěch, ale to je špatně.

P7: Mně přijde, že to byla věc, která zajistila, aby ho měli rádi.

F: No a když pak kůže z ryby visela přibitá, tak pro něj to bylo uznání za to, že ji chytil. Existuje pořád to dosavadní uznání, že je frajer?

Všichni: Ne.

P7: Protože už to nikdo neví.

P5: Ne, bylo to jenom na základě té ryby.

P3: Byl to důkaz.

P5: Jo, přesně, že máte důkaz, že se to fakt stalo.

P7: Nikdo nemůže říct, že si to vymýšlí. Aby třeba někam zapadl a ostatní, aby ho brali. Takže ta kůže byla fakt hodně.

P7: Je to vlastně, jako kdybych já vylezla na Eiffelovu věž a neměla fotky.

F: Jo, to přesně ono, co jsem myslela! Takže ty když vylezeš nahoru a neuděláš selfie, mizí nějak ten fakt toho, žes tam byla?

P5: Jo, nemáte důkaz.

P7: No, pokud mě u toho nikdo nevidí, tak to není prostě nic. To se pak nedá nic dělat. Myslím, že to je hlavně na tom důkazu.

P5: Prostě nikoho nezajímá, že řeknu, že jsem byla támhle a támhle, ale nemám žádné důkaz. To je jako kdybych tam nebyla. Nemůžu pak o tom nikomu vykládat, když to nemám jak dokázat.

P6: Já si myslím, že on ten fakt mizí pro ty ostatní, ale ne pro mě. Že já vím, že jsem tam byla, ale to je jako všechno.

P2: Řekněme tedy, že ten postoj toho strejdy se nijak nezměnil, ten byl pořád stejnej. Ale dost ta ryba změnila to jeho chování. To, jak se k němu choval. Tam změna byla.

P7: No a ten kluk se očividně snažil, aby ho měl strejda rád.

P5: Já si myslím, že jsme došli k tomu, že hodnota toho kluka se v očích strejdy nijak nezměnila.

F: Mě teď zajímá jedna věc. Proč je pro nás tak důležité, aby někdo další ocenil to, co jsme dokázali. Proč nestačí, když o svém úspěchu víme sami?

P5: Protože když se o tom třeba jenom zmíním a někdo mi řekne, že to nemám jak dokázat, tak mi úplně zkazí všechnu radost. A člověk je od přírody společenský tvor a každé chce bejt uznávanéj.

P2: No, někomu to třeba nevadí. Někdo je samotář. A není pak tolik závislej na druhých lidech a nepotřebuje jejich uznání.

P4: Ale i introvert by možná někdy chtěl být středem pozornosti. Aby ho ostatní chválili.

P5: Prosim vás, tohle je dítě a dítě prostě potřebuje tu lásku a pozornost. Vždycky. Do jistý míry ji každé dítě může potřebovat různě, ale nějaký množství určitě. Hlavně když je to v rodině.

P2: Teď mě ještě napadlo, že ten strejda mohl tu kůži vlastně sundat kvůli němu, pro jeho dobro. Protože když se někdo pořád jen chlubí, nebo je pořád středem pozornosti, tak je pak z něj sobec. Jakože už pak nemá důvod se zase snažit a takhle by měl.

P7: Nojo, ale to pro něj nebylo dobrý.

P2: Třeba to pro něj není dobrý teď, ale bude to dobrý v budoucnu. To my nemůžeme vědět.

P5: On mu tím sundáním úplně zkazil pověst, takže to dobrý nebylo.

P6: To jako fakt nechápu, v čem by mu to mohlo být v budoucnu dobrý. To mi jako vysvětlí.

P2: No, dobrý to bude v tom, že když má někdo úspěch a slávu a má to pořád, tak už je to automatický a on se přestává snažit. Ale když mu to sebereš, tak se musí zase začít snažit si to nějak najít. A to ho může posunout dál.

P6: Ale ty třeba máš rád přírodopis a tak, a kdyby ti to někdo sebral, tak bys nechtěl chodit do školy.

P2: Mojí mamce třeba dala učitelka horší známku, protože mamka hodně polevila v učení, tak jí dala špatnou známku, aby se začala učit.

P5: Ale to tě může i demotivovat. Nemusí tě to jenom motivovat.

F: Poprosím vás teď už o poslední příspěvek, protože budeme muset končit.

P3: Tebe přece taky demotivovalo, když ti paní učitelka dala horší známku. Tu dvojku.

P2: Byl jsem naštvanej, ale vzal jsem si z toho, co mám potom udělat jinak.

P3: Ale mluvil jsi o tom celý den.

F: Teď, stejně jako minule, zkusíme všechno, o čem jsme dnes mluvili, shrnout do několika pojmů. O čem byla podle vás dneska řeč?

Uznání, sláva, přetvářka, motivace x demotivace.

Ota Pavel – Moje první ryba / skupina č. 3 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: uznání, sláva, přetvářka, motivace x demotivace

Vybraná otázka: Změnilo se něco na situaci hlavní hrdiny tím, že kůže zmizela?

P1: Nemá se čím chlubit.

P2: Jeho hodnota pro toho strýčka se snížila.

P3: Ale tak ona stejně nebyla moc vysoká.

P4: Změnilo se to určitě, protože fakt už nemá, čím by se pochlubil.

P5: Oproti začátku se to změnilo, protože na začátku on byl ta Prdelka, ale pak jak chytil tu rybu, tak se z něj stal frajer a pak ale byl zas už jen Prdelka.

F: Souhlasíte s tím, že se snížila jeho hodnota pro strýčka?

P2: To jsem říkal já a ano, protože ten strýček hodně dbal na ty hmatatelný důkazy.

P1: Jo, u všeho chtěl ten výsledek vidět. Aby právě to bylo hmatatelný.

P3: Pak teprve byl pro něj nějak užitečný.

P5: Nebyl, byl furt na stejný hranici. Jenom on mu řekl: „Jo, seš super.“ Ale za mě to tak ve skutečnosti nemyslel. Nemůžete přece člověka nejdřív nemít rád, jakože hnusíš se mi, nenávidím tě, nebo nemám tě rád, i když seš moje rodina. Pak prostě najednou ho brát tak, že něco dokázal a je strašně důležitý, a pak zase nic. Tohle nejde doopravdy.

P2: Jde.

P6: Nejde.

P4: Jde.

P5: Řekněte mi fakt jednu reálnou situaci, kde to jde. To prostě není vůbec upřímný. Není to upřímný. Jako ano, jde to předstírat, ale upřímný to nikdy nebude.

P6: Během pár sekund nemůžete na jednu osobu najednou změnit názor, že pro vás najednou bude někým jiným, když do teď to bylo nějak.

P7: No, ono ten strýček, tak ten ze začátku jako by si ho nikdy nevšímal a tak, ale jak on ulovil tu rybu, tak to byl pro něj ten úspěch, že se měl čím vychloubat. Ale pak když ji zase neměl, tu rybu, tak vlastně neměl nic a ten strejda se na něj pak úplně vykašlal.

F: Takže si myslíte, že se ta situace nijak nezměnila? I když mu strýček říkal, že je super, tak vlastně si o něm pořád myslel...

P5: ...že je to Prdelka.

P7: Já si myslím, že on ho za tu rybu pochválil jenom proto, aby mu dodal sebevědomí celkově. Jenže když on se pořád jen vychloubal, tak to se mu nelíbilo.

P2: Takovej příklad ze skutečného života by byl takovej, že nějaký pán má třeba syna a ten syn napíše úspěšnou knihu. Tak i ten pán se tím bude vychloubat, bude na něj hrdej. Ale kdyby to s tou knížkou třeba nevyšlo, tak se s ním nikde chlubit nebude, že o něm třeba nebude mluvit vůbec.

P5: Ale to přece není o vychloubání. Protože jak jsi řekl, tak má syna, kterýho ale tím pádem nemá rád. Jako když napíše knihu a vydělá tím peníze a on ho najednou bude mít rád a bude se chlubit tím, že toho syna má, tak to mi přijde jakože: ahoj synku, mám tě rád, ale jen když z toho mám i já něco. Ale kdyby se ta knížka třeba zakázala, tak od něj ten táta třeba odejde a takhle to není mít rád.

P6: To není pravá láska. To je, že se se chceš jenom vychloubat, ale láska to není.

P3: Hm, jo, to jo, protože to on by mu dával tu otcovskou lásku jenom když bude mít prachy.

P5: No hlavně, my jsme tady řešili situaci, kdy teda byl ten Prdelka, pak se z něj najednou stal frajer a pak zase Prdelka, a to bysme brali jako: neměl ho rád, ale ten chudák něco dokáže, tak ho najednou má rád a všechno super a je pro něj cennej, ale pak to najednou neměl a už pro něj ztratil tu cenu, najednou ho zase neměl rád, protože nebyl vidět ten výsledek. To je ale špatně, to není láska. Podle mě ho neměl rád ani když mu říkal, že je frajer.

P7: No on mu to štěstí vůbec nepřál. Kdyby jo, tak mu tam tu rybu nechá.

F: Co kdybychom se na základě toho, co bylo dosud řečeno, zeptali, co vlastně ta ryba pro toho kluka znamenala...? Čím pro něj byla?

P3: Všechno, co měl.

P5: Sláva, úspěch, ale to je špatně.

P7: Mně přijde, že to byla věc, která zajistila, aby ho měli rádi.

F: No a když pak kůže z ryby visela přibitá, tak pro něj to bylo uznání za to, že ji chytil. Existuje pořád to dosavadní uznání, že je frajer?

Všichni: Ne.

P7: Protože už to nikdo neví.

P5: Ne, bylo to jenom na základě té ryby.

P3: Byl to důkaz.

P5: Jo, přesně, že máte důkaz, že se to fakt stalo.

P7: Nikdo nemůže říct, že si to vymýšlí. Aby třeba někam zapadl a ostatní, aby ho brali. Takže ta kůže byla fakt hodně.

P7: Je to vlastně, jako kdybych já vylezla na Eiffelovu věž a neměla fotky.

F: Jo, to přesně ono, co jsem myslela! Takže ty když vylezeš nahoru a neuděláš selfie, mizí nějak ten fakt toho, žes tam byla?

P5: Jo, nemáte důkaz.

P7: No, pokud mě u toho nikdo nevidí, tak to není prostě nic. To se pak nedá nic dělat. Myslím, že to je hlavně na tom důkazu.

P5: Prostě nikoho nezajímá, že řeknu, že jsem byla támhle a támhle, ale nemám žádné důkaz. To je jako kdybych tam nebyla. Nemůžu pak o tom nikomu vykládat, když to nemám jak dokázat.

P6: Já si myslím, že on ten fakt mizí pro ty ostatní, ale ne pro mě. Že já vím, že jsem tam byla, ale to je jako všechno.

P2: Řekněme tedy, že ten postoj toho strejdy se nijak nezměnil, ten byl pořád stejnej. Ale dost ta ryba změnila to jeho chování. To, jak se k němu choval. Tam změna byla.

P7: No a ten kluk se očividně snažil, aby ho měl strejda rád.

P5: Já si myslím, že jsme došli k tomu, že hodnota toho kluka se v očích strejdy nijak nezměnila.

F: Mě teď zajímá jedna věc. Proč je pro nás tak důležité, aby někdo další ocenil to, co jsme dokázali. Proč nestačí, když o svém úspěchu víme sami?

P5: Protože když se o tom třeba jenom zmíním a někdo mi řekne, že to nemám jak dokázat, tak mi úplně zkazí všechnu radost. A člověk je od přírody společenský tvor a každé chce bejt uznávanej.

P2: No, někomu to třeba nevadí. Někdo je samotář. A není pak tolik závislej na druhých lidech a nepotřebuje jejich uznání.

P4: Ale i introvert by možná někdy chtěl být středem pozornosti. Aby ho ostatní chválili.

P5: Prosim vás, tohle je dítě a dítě prostě potřebuje tu lásku a pozornost. Vždycky. Do jistý míry ji každý dítě může potřebovat různě, ale nějaký množství určitě. Hlavně když je to v rodině.

P2: Teď mě ještě napadlo, že ten strejda mohl tu kůži vlastně sundat kvůli němu, pro jeho dobro. Protože když se někdo pořád jen chlubí, nebo je pořád středem pozornosti, tak je pak z něj sobec. Jakože už pak nemá důvod se zase snažit a takhle by měl.

P7: Nojo, ale to pro něj nebylo dobrý.

P2: Třeba to pro něj není dobrý teď, ale bude to dobrý v budoucnu. To my nemůžeme vědět.

P5: On mu tím sundáním úplně zkazil pověst, takže to dobrý nebylo.

P6: To jako fakt nechápu, v čem by mu to mohlo být v budoucnu dobrý. To mi jako vysvětlí.

P2: No, dobrý to bude v tom, že když má někdo úspěch a slávu a má to pořád, tak už je to automatický a on se přestává snažit. Ale když mu to sebereš, tak se musí zase začít snažit si to nějak najít. A to ho může posunout dál.

P6: Ale ty třeba máš rád přírodopis a tak, a kdyby ti to někdo sebral, tak bys nechtěl chodit do školy.

P2: Mojí mamce třeba dala učitelka horší známku, protože mamka hodně polevila v učení, tak jí dala špatnou známku, aby se začala učit.

P5: Ale to tě může i demotivovat. Nemusí tě to jenom motivovat.

F: Poprosím vás teď už o poslední příspěvek, protože budeme muset končit.

P3: Tebe přece taky demotivovalo, když ti paní učitelka dala horší známku. Tu dvojku.

P2: Byl jsem naštvanej, ale vzal jsem si z toho, co mám potom udělat jinak.

P3: Ale mluvil jsi o tom celý den.

F: Teď, stejně jako minule, zkusíme všechno, o čem jsme dnes mluvili, shrnout do několika pojmů. O čem byla podle vás dneska řeč?

Uznání, sláva, přetvářka, motivace x demotivace.

Příloha IX: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 1 / přepis diskuse bez kódování /
Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Otázka první: Je pro obstarání potravy nejvýhodnější být leopardem?

Otázka druhá: Proč muž nevzal dítě do bezpečí?

Otázka třetí: Proč byla zrovna žena, kdo se mohl proměnit?

Vybraná otázka: Je výhodné být zvířetem? Proč?

P1: Já bych chtěl bejt lenochod.

F: A to by ti při obstarání potravy pomohlo jak?

P1: Kdybych byl lenochod? Tak bych byl na stromě. A nechal bych tu přítelkyni, aby mi to jídlo přinesla.

P2: Co?

P1: Jednou si to lidi musí vyměnit.

P2: Když už, tak zvíře v ZOO.

F: Nejvýhodnější je být zvířetem v ZOO?

P3: Jo, tak oni je tam krmí.

P1: Mají se tam dobře.

P4: Ale nejsi na svobodě.

P3: Tak ale když už se tam narodíš a zvykneš si tam...

P1: Nejlepší je bejt psem, protože tě lidi krmí a můžeš zároveň jít do přírody, můžeš se jít proběhnout.

P2: Jo, je to lepší než bejt kočka. Ta není tak oblíbená.

F: Ještě se vrátím k těm zvířatům v ZOO. Je to opravdu výhodné, být takovým zvířetem?

P1: Jako jo, ale je to nepříjemný.

P3: No ale když tam vyrůstají, jsou tam od narození, tak jim to tak nepříjde.

P1: Jenže když tam všichni chodí a koukají na ty zvířata, tak je to otravný. Když třeba potřebuješ mít pokoj, tak je to otravný.

P2: Já bych byl rád, že za mnou někdo přišel.

P4: Nojo, ale nemůžou si jen vyjít do přírody. Nedostanou se doopravdy nikam ven. A už jsou odsouzený tam žít, protože pak už to v přírodě neumí. To by si je musel někdo vzít, takže...

P5: Že jako z té ZOO nemůžou už jít zpátky do přírody?

P4: Jo, přesně. Jsou naučený, že se jim všechno dá a tam by se o ně nestaral už nikdo. Takže nevím jako...

P1: No, ale jsi pořád zavřená. Je to otravný, jak tam furt choděj ty lidi a koukaj, a třeba klidně na tebe někdo může házet odpadky nebo tak něco. V přírodě je to lepší, tam máš cokoli.

P2: Já bych asi celej život nechtěl bejt na jednom místě.

P3: Je fakt, že ty zvířata takhle třeba nikdy nepoznají svoji krajinu. Že znají jen tu klec, ve který jsou zavřený.

P5: Ale vždyť nejsou jenom v kleci, můžou ven. Mají tam udělanou i tu přírodu. A třeba když jsou to rybičky, tak jako jsou furt ve vodě, a to je jedno, jestli jsou v oceánu, nebo jinde. Je to voda.

P3: Jenže to je malý proti oceánu!

A6: Mně přijde blbý, že to zvíře tam vlastně vydělává peníze, ale nic z nich nemá.

P1: Ale vždyť je to zvíře, kámo, tak k čemu peníze? Ty peníze dostanou lidi a za to mu koupí jídlo.

P4: Oni se o ně za ty peníze starají lidi, takže ty díky tomu mají práci a takhle tam ty zvířata udrží. Kdežto kdyby ne, tak to zvíře bude v přírodě už dávno mrtvý.

A6: Paní učitelko, já si ale myslím, že kdyby zvířata uměla mluvit, tak by si ZOO nikdy nevybrala, protože je to stísněnej prostor. I kdyby se tam to zvíře narodilo, tak prostě nepoznají odkud jsou a nemůžou se tam cítit dobře.

P5: Ale vždyť je to i o zvířeti. Některý by se třeba do přírody chtělo podívat, ale některým to vyhovuje, že se tam o něj staraj.

P3: To je stejný, jako kdyby například tady někdo děti zavřel do vězení a chodil se na ně koukat.

P5: Ale však to není vězení!

P3: To jo, ale taky jsou tam zavřený a musejí být za tím.

P1: Ale jo, je to jako vězení. Je to úplně stejný. Je to každej den to samý furt dokola, jdou ven, pak se najíst, zase dovnitř, spát a další den zase ven.

F: Zkusme se teď drobně vrátit k tomu textu – zajímalo by mě, kdyby se ta žena v příběhu proměnila ne v leoparda z přírody, ale v leoparda ze ZOO, byla by stejným leopardem?

P4: Nebude.

P1: Jo, bude. Ani ten ze ZOO, ani ten z lesa není nijak zvlášť vyšlechtěnej. Tak asi ne.

P4: Ale nebude zvyklej na to být takhle venku.

P1: Stejně tam budou akorát někde ležet ve stínu. To je stejný a je jedno, kde to zvíře je.

P4: Já myslím, že nemůže být stejný. Ztratí ten svůj instinkt. Když se to zvíře narodí do zajetí, tak se nemůže naučit to, co v přírodě.

P5: Já myslím, že to tak důležité není. Pro něj je doma tam. Když se někde narodíte, tak jste tam doma a neřešíte, jestli je někde něco jinýho.

P4: Nojo, ale ten instinkt je skoro jediný, co to zvíře má.

F: Když se narodím do zajetí a nevím o tom, že to zajetí je, jsem zajatec?

P4: Ano.

P5: Neení.

P4: Ano.

P5: Neení, není zajatec. Jako když se narodí dítě do rodiny doktorů a všichni jsou tam doktoři, tak pro něj bude normální, že bude taky doktor. Nevím, jestli je to úplně dobrej příklad, neumím to jinak vysvětlit.

P4: Ale když se třeba narodíte ve vězení a jste tam celej život, tak vám se to nezdá, že jste v zajetí, ale fyzicky tam jste.

P3: Horší je, když se narodíte jinde, normálně jako, na svobodě a pak teprve vás dají do zajetí. Když jste v tom od narození, tak vám to připadá normální.

P4: Já myslím, že by si to lidi měli s těma zvířata občas vyměnit. Aby věděli, jak to tam mají.

F: Vyměnili byste si to?

Většina: Ne.

F: Má teď ještě někdo k tomu, co jsme dosud řešili, něco, co potřebuje říct?

...

F: Pokud nikdo nic, můžeme teď zase shrnout dnešní diskusi do několika pojmů? O čem jste dnes spolu mluvili?

Práva zvířat, vězení, svoboda, soukromí.

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 1 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: práva zvířat, vězení, svoboda, soukromí.

Vybraná otázka: Je výhodné být zvířetem? Proč?

P1: Já bych chtěl bejt lenochod.

F: A to by ti při obstarání potravy pomohlo jak?

P1: Kdybych byl lenochod? Tak bych byl na stromě. A nechal bych tu přítelkyni, aby mi to jídlo přinesla.

P2: Co?

P1: Jednou si to lidi musí vyměnit.

P2: Když už, tak zvíře v ZOO.

F: Nejvýhodnější je být zvířetem v ZOO?

P3: Jo, tak oni je tam krmí.

P1: Mají se tam dobře.

P4: Ale nejsi na svobodě.

P3: Tak ale když už se tam narodíš a zvykneš si tam...

P1: Nejlepší je bejt psem, protože tě lidi krmí a můžeš zároveň jít do přírody, můžeš se jít proběhnout.

P2: Jo, je to lepší než bejt kočka. Ta není tak oblíbená.

F: Ještě se vrátím k těm zvířatům v ZOO. Je to opravdu výhodné, být takovým zvířetem?

P1: Jako jo, ale je to nepříjemný.

P3: No ale když tam vyrůstají, jsou tam od narození, tak jim to tak nepříjde.

P1: Jenže když tam všichni chodí a koukají na ty zvířata, tak je to otravný. Když třeba potřebuješ mít pokoj, tak je to otravný.

P2: Já bych byl rád, že za mnou někdo přišel.

P4: Nojo, ale nemůžou si jen vyjít do přírody. Nedostanou se doopravdy nikam ven. A už jsou odsouzený tam žít, protože pak už to v přírodě neumí. To by si je musel někdo vzít, takže...

P5: Že jako z té ZOO nemůžou už jít zpátky do přírody?

P4: Jo, přesně. Jsou naučený, že se jim všechno dá a tam by se o ně nestaral už nikdo. Takže nevím jako...

P1: No, ale jsi pořád zavřená. Je to otravný, jak tam furt choděj ty lidi a koukaj, a třeba klidně na tebe někdo může házet odpadky nebo tak něco. V přírodě je to lepší, tam máš cokoli.

P2: Já bych asi celej život nechtěl bejt na jednom místě.

P3: Je fakt, že ty zvířata takhle třeba nikdy nepoznají svoji krajinu. Že znají jen tu klec, ve který jsou zavřený.

P5: Ale vždyť nejsou jenom v kleci, můžou ven. Mají tam udělanou i tu přírodu. A třeba když jsou to rybičky, tak jako jsou furt ve vodě, a to je jedno, jestli jsou v oceánu, nebo jinde. Je to voda.

P3: Jenže to je malý proti oceánu!

A6: Mně přijde blbý, že to zvíře tam vlastně vydělává peníze, ale nic z nich nemá.

P1: Ale vždyť je to zvíře, kámo, tak k čemu peníze? Ty peníze dostanou lidi a za to mu koupí jídlo.

P4: Oni se o ně za ty peníze starají lidi, takže ty díky tomu mají práci a takhle tam ty zvířata udrží. Kdežto kdyby ne, tak to zvíře bude v přírodě už dávno mrtvý.

A6: Paní učitelko, já si ale myslím, že kdyby zvířata uměla mluvit, tak by si ZOO nikdy nevybrala, protože je to stísněnej prostor. I kdyby se tam to zvíře narodilo, tak prostě nepoznají odkud jsou a nemůžou se tam cítit dobře.

P5: Ale vždyť je to i o zvířeti. Některý by se třeba do přírody chtělo podívat, ale některým to vyhovuje, že se tam o něj staraj.

P3: To je stejný, jako kdyby například tady někdo děti zavřel do vězení a chodil se na ně koukat.

P5: Ale však to není vězení!

P3: To jo, ale taky jsou tam zavřený a musejí být za tím.

P1: Ale jo, je to jako vězení. Je to úplně stejný. Je to každej den to samý furt dokola, jdou ven, pak se najíst, zase dovnitř, spát a další den zase ven.

F: Zkusme se teď drobně vrátit k tomu textu – zajímalo by mě, kdyby se ta žena v příběhu proměnila ne v leoparda z přírody, ale v leoparda ze ZOO, byla by stejným leopardem?

P4: Nebude.

P1: Jo, bude. Ani ten ze ZOO, ani ten z lesa není nijak zvlášť vyšlechtěnej. Tak asi ne.

P4: Ale nebude zvyklej na to být takhle venku.

P1: Stejně tam budou akorát někde ležet ve stínu. To je stejný a je jedno, kde to zvíře je.

P4: Já myslím, že nemůže být stejný. Ztratí ten svůj instinkt. Když se to zvíře narodí do zajetí, tak se nemůže naučit to, co v přírodě.

P5: Já myslím, že to tak důležité není. Pro něj je doma tam. Když se někde narodíte, tak jste tam doma a neřešíte, jestli je někde něco jiného.

P4: Nojo, ale ten instinkt je skoro jediný, co to zvíře má.

F: Když se narodím do zajetí a nevím o tom, že to zajetí je, jsem zajatec?

P4: Ano.

P5: Není.

P4: Ano.

P5: **Není, není zajatec.** Jako když se narodí dítě do rodiny doktorů a všichni jsou tam doktoři, tak pro něj bude normální, že bude taky doktor. Nevím, jestli je to úplně dobrý příklad, neumím to jinak vysvětlit.

P4: **Ale když se třeba narodíte ve vězení a jste tam celý život, tak vám se to nezdá, že jste v zajetí, ale fyzicky tam jste.**

P3: **Horší je, když se narodíte jinde, normálně jako, na svobodě a pak teprve vás dají do zajetí. Když jste v tom od narození, tak vám to připadá normální.**

P4: **Já myslím, že by si to lidi měli s těma zvířata občas vyměnit. Aby věděli, jak to tam mají.**

F: Vyměnili byste si to?

Většina: Ne.

F: Má teď ještě někdo k tomu, co jsme dosud řešili, něco, co potřebuje říct?

...

F: Pokud nikdo nic, můžeme teď zase shrnout dnešní diskusi do několika pojmů? O čem jste dnes spolu mluvili?

Práva zvířat, vězení, svoboda, soukromí.

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 1 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: soucit, bezstarostnost, pohodlí, iluze svobody, svoboda volby

Vybraná otázka: Je výhodné být zvířetem? Proč?

P1: Já bych chtěl bejt lenochod.

F: A to by ti při obstarání potravy pomohlo jak?

P1: Kdybych byl lenochod? Tak bych byl na stromě. A nechal bych tu přítelkyni, aby mi to jídlo přinesla.

P2: Co?

P1: Jednou si to lidi musí vyměnit.

P2: Když už, tak zvíře v ZOO.

F: Nejvýhodnější je být zvířetem v ZOO?

P3: Jo, tak oni je tam krmí.

P1: Mají se tam dobře.

P4: Ale nejsi na svobodě.

P3: Tak ale když už se tam narodíš a zvykneš si tam...

P1: Nejlepší je bejt psem, protože tě lidi krmí a můžeš zároveň jít do přírody, můžeš se jít proběhnout.

P2: Jo, je to lepší než bejt kočka. Ta není tak oblíbená.

F: Ještě se vrátím k těm zvířatům v ZOO. Je to opravdu výhodné, být takovým zvířetem?

P1: Jako jo, ale je to nepříjemný.

P3: No ale když tam vyrůstají, jsou tam od narození, tak jim to tak nepříjde.

P1: Jenže když tam všichni chodí a koukají na ty zvířata, tak je to otravný. Když třeba potřebuješ mít pokoj, tak je to otravný.

P2: Já bych byl rád, že za mnou někdo přišel.

P4: Nojo, ale nemůžou si jen vyjít do přírody. Nedostanou se doopravdy nikam ven. A už jsou odsouzený tam žít, protože pak už to v přírodě neumí. To by si je musel někdo vzít, takže...

P5: Že jako z té ZOO nemůžou už jít zpátky do přírody?

P4: Jo, přesně. Jsou naučený, že se jim všechno dá a tam by se o ně nestaral už nikdo. Takže nevím jako...

P1: No, ale jsi pořád zavřená. Je to otravný, jak tam furt choděj ty lidi a koukaj, a třeba klidně na tebe někdo může házet odpadky nebo tak něco. V přírodě je to lepší, tam máš cokoli.

P2: Já bych asi celej život nechtěl bejt na jednom místě.

P3: Je fakt, že ty zvířata takhle třeba nikdy nepoznají svoji krajinu. Že znají jen tu klec, ve který jsou zavřený.

P5: Ale vždyť nejsou jenom v kleci, můžou ven. Mají tam udělanou i tu přírodu. A třeba když jsou to rybičky, tak jako jsou furt ve vodě, a to je jedno, jestli jsou v oceánu, nebo jinde. Je to voda.

P3: Jenže to je malý proti oceánu!

A6: Mně přijde blbý, že to zvíře tam vlastně vydělává peníze, ale nic z nich nemá.

P1: Ale vždyť je to zvíře, kámo, tak k čemu peníze? Ty peníze dostanou lidi a za to mu koupí jídlo.

P4: Oni se o ně za ty peníze starají lidi, takže ty díky tomu mají práci a takhle tam ty zvířata udrží. Kdežto kdyby ne, tak to zvíře bude v přírodě už dávno mrtvý.

A6: Paní učitelko, já si ale myslím, že kdyby zvířata uměla mluvit, tak by si ZOO nikdy nevybrala, protože je to stísněnej prostor. I kdyby se tam to zvíře narodilo, tak prostě nepoznají odkud jsou a nemůžou se tam cítit dobře.

P5: Ale vždyť je to i o zvířeti. Některý by se třeba do přírody chtělo podívat, ale některým to vyhovuje, že se tam o něj staraj.

P3: To je stejný, jako kdyby například tady někdo děti zavřel do vězení a chodil se na ně koukat.

P5: Ale však to není vězení!

P3: To jo, ale taky jsou tam zavřený a musejí být za tím.

P1: Ale jo, je to jako vězení. Je to úplně stejný. Je to každej den to samý furt dokola, jdou ven, pak se najíst, zase dovnitř, spát a další den zase ven.

F: Zkusme se teď drobně vrátit k tomu textu – zajímalo by mě, kdyby se ta žena v příběhu proměnila ne v leoparda z přírody, ale v leoparda ze ZOO, byla by stejným leopardem?

P4: Nebude.

P1: Jo, bude. Ani ten ze ZOO, ani ten z lesa není nijak zvlášť vyšlechtěnej. Tak asi ne.

P4: Ale nebude zvyklej na to být takhle venku.

P1: Stejně tam budou akorát někde ležet ve stínu. To je stejný a je jedno, kde to zvíře je.

P4: Já myslím, že nemůže být stejný. Ztratí ten svůj instinkt. Když se to zvíře narodí do zajetí, tak se nemůže naučit to, co v přírodě.

P5: Já myslím, že to tak důležité není. Pro něj je doma tam. Když se někde narodíte, tak jste tam doma a neřešíte, jestli je někde něco jiného.

P4: Nojo, ale ten instinkt je skoro jediný, co to zvíře má.

F: Když se narodím do zajetí a nevím o tom, že to zajetí je, jsem zajatec?

P4: Ano.

P5: Není.

P4: Ano.

P5: Není, není zajatec. Jako když se narodí dítě do rodiny doktorů a všichni jsou tam doktoři, tak pro něj bude normální, že bude taky doktor. Nevím, jestli je to úplně dobrý příklad, neumím to jinak vysvětlit.

P4: Ale když se třeba narodíte ve vězení a jste tam celý život, tak vám se to nezdá, že jste v zajetí, ale fyzicky tam jste.

P3: Horší je, když se narodíte jinde, normálně jako, na svobodě a pak teprve vás dají do zajetí. Když jste v tom od narození, tak vám to připadá normální.

P4: Já myslím, že by si to lidi měli s těma zvířata občas vyměnit. Aby věděli, jak to tam mají.

F: Vyměnili byste si to?

Většina: Ne.

F: Má teď ještě někdo k tomu, co jsme dosud řešili, něco, co potřebuje říct?

...

F: Pokud nikdo nic, můžeme teď zase shrnout dnešní diskusi do několika pojmů? O čem jste dnes spolu mluvili?

Práva zvířat, vězení, svoboda, soukromí.

Příloha X: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 2 / přepis diskuse bez kódování /
Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

První otázka: Proč muž neuložil potravu sám?

Druhá otázka: Proč by se muž bál ženy?

Třetí otázka: Proč je žena schopna ohrozit své dítě?

Vybraná otázka: Proč je žena schopna ohrozit své dítě?

P3: Tam to bylo řečený tak, že asi chtěla vyděsit toho muže.

P2: Podle mě, když se proměnila ta žena v tu leopardici, tak ztratila nějaký myšlení člověka. A brala všechno podle myšlení toho zvířete, takže útočila jako na nějakou potravu.

F: Aha, takže podle tebe neměla lidské myšlení? A tím myslíš, že se změnil i vztah k tomu dítěti?

P2: Jo.

F: Ještě abychom si to trošku upřesnili, co všechno bychom mohli vnímat jako ohrožení dítěte?

P3: Tady to bylo tak, že ho v podstatě chtěla sníst. Nebo prostě u toho stromu hrozila drápama.

F: Co by znamenalo ve vašem případě, že vás někdo ohrožuje?

P3: Já si myslím, že ohrožení dítěte má jakoby dvě strany. Jako psychický a fyzický ohrožení. Někdo dospělej by se třeba mohl snažit zatáhnout nás do svých problémů.

P5: Nebo když se o něj jako nestará. Nedá mu najíst a tak.

P2: Jo.

P3: Já si myslím, že třeba když dítě dostane špatnou známku ve škole, tak mu nějak vynadat.

P2: No, to je takový psychický ohrožení. Že se pak děti bojí kvůli známkám domů. A ještě mě napadlo, že by tam mohlo být, že ten dospělej to dítě do něčeho nutí.

F: Nutit dítě do něčeho, co nechce. Co myslíte ostatní? Je to tak nebo ne?

P3: Já si myslím, že pokud je to nebezpečný, to, do čeho ta matka je nutí, tak je to tak. Ale pokud je třeba nějaká soutěž ve škole, tak to je zas ale něco jinýho.

P2: Ale tak já nechci, aby mě někdo do něčeho tlačil. I když je to ve škole. To prostě mi nedělá dobře.

P3: Nojo, ale tak do školy se ti třeba taky nechce a máma tě prostě musí nutit. Musíš tam jít.

P1: Co když tě ale v tý škole bude někdo šikanovat? Tam prostě nebudeš chtít jít z toho důvodu a tím, že tě matka nutí...

P3: No tak snad by to ta matka měla řešit, ne? Jako rodič by to měla řešit.

F: Já se teď ještě vrátím k tomu textu a zeptám se, jestli by mohla nastat taková situace, kdy by matka měla v podstatě právo to dítě ohrozit. Nebo myslíte, že ať se děje, co se děje, ohrozit ho nesmí?

P3: Pokud by se na ně z jedny strany třeba snažil zaútočit někdo s nožem a na druhý straně třeba někdo jenom pěstma, tak asi ho poslat jenom za tím s pěstma. Kdyby si měla jakoby vybrat. Jako ohrozí ho, ale s tím nožem by to mohlo dopadnout hůř.

F: A třeba ten důvod, že chtěla vyděsit toho chlápka, je dostatečný?

P1: To ještě záleží na tom, jestli někoho chtěla vysloveně ohrozit, nebo jenom vystrašit. Jestli třeba to jenom hrála, že to dítě třeba sežere, ale nakonec by to neudělala.

P3: Jako žena by neměla takhle ohrožovat dítě jen proto, aby někoho vydělala a potrestala. Tím potrestala i to dítě a ono za nic nemůže.

P2: Jo, to jo. Kdyby ho doopravdy sežrala, tak vlastně nepotrestá jen svého muže, ale i sebe přece. Bylo to i její dítě.

P1: Tak ona asi jak byla naštvaná, tak chtěla ublížit hlavně jemu. Na nic jinýho nemyslela.

P3: Nojo, ale oni si tam vyřizovali nějaký svoje věci a naštvaný by mělo bejt hlavně to dítě, protože vlastně nic neudělalo a ta žena na něj převedla svůj vztek v podstatě.

P5: Jasně a ten táta vlastně se schová na strom. Já ti nepomůžu.

F: Jak myslíte, že měla žena hned na začátku zareagovat? Ona se proměnila v leopardici a šla ulovit potravu. Měla třeba udělat něco jinýho?

P3: Podle mě měla tomu manželovi říct, ať si jde lovit sám. Nebo proč nešli, já nevím, třeba na někde do lesa, třeba na nějaký bobule nebo...

P4: To je pravda.

P2: Třeba ale nelovila takhle poprvý. On to musel vědět, že to dokáže, tak chtěl, aby to zvíře šla chytit. Jen tak by jí to asi neřekl, ne?

P3: Ale chápeš, že on se ani nesnažil něco udělat? Že jí rovnou řekl, ať to jde ulovit a ani se nepostaral o to dítě? A takhle dává vzor vlastně i tomu dítěti.

P4: Vlastně jo, kdyby to byl kluk, no ono vlastně i kdyby to byla holka, tak ona už by vlastně třeba dopředu mohla počítat s tím, že i její manžel jednou jí takhle bude říkat, jdi mi obstarat potravu.

P3: A tady ta žena udělala chybu, že poslouchala toho manžela. Že to má vliv na to, jak se bude chovat to dítě.

F: Když se přeneseme na konec příběhu, tak ona mu řekla, aby ji už nikdy nenutil dělat věci, který má dělat muž. Myslíte, že to tak je? Platí, že jsou věci, které dělají muži a pak jsou věci, které dělají ženy?

P3: Jakoby ono muž klidně může pověsit prádlo nebo uvařit, protože to není čistě ženská práce, stejně jako některé ženy jsou silnější třeba v objemu svalů a můžou třeba taky lovit a chodit třeba do posilovny, takže jakoby není.

F: Takže myslíš, že dneska už to neplatí?

P3: Dneska myslím, že se to už teď neřeší, protože i ženy můžou udělat politiku.

F: Jo, i ženy můžou dělat politiku, to je krásný zdůvodnění toho, že ženy můžou dělat to, muži.

P3: Jenže někde to pořád rozdělený je, že třeba při sportu, tak tam je to pořád rozdělený na holky a kluky.

F: Co ostatní na to? Jsou mužský a ženský práce? Nebo můžou všichni zvládnout všechno?

P1: No je to otázka...

F: Nikdo nic k tomu? Tak já se ještě vrátím k tomu příběhu. Když se zamyslíme nad těmi, kdo v příběhu vystupují a nad tím, co se odehrálo – co by si z toho mohli odnést? Bylo tam nějaké ponaučení?

P3: Že jako co zvládneš udělat ty, nenechávej na ostatních.

P2: Tak.

P3: A ještě, že by neměla ohrožovat své dítě? Jako využívat ho k vyřizování účtů.

P6: Pro toho chlapa, že by si s tou ženou neměl zahrávat, protože ona umí víc věcí. Umí se proměnit, takže má větší schopnosti.

P3: Ještě by ten muž měl počítat s tím, že když ona ulovila tu zvěř, tak by pak po něm klidně mohla chtít, aby nesl třeba to dítě na zádech.

F: Je v tom nějaký ponaučení pro nás, co jsme ten příběh slyšeli?

P3: I když je podle někoho žena slabší pohlaví, tak tak to pořád není hračka a může to taky někomu vrátit.

P5: Já myslím, že ano. Že lidi nemají nikoho jako nutit k tomu, co třeba ten druhý nezvládne.

P3: Že vlastně podle toho, komu se to čte, protože rozumnej člověk to pochopí a vezme si z toho nějaké ponaučení. Ale člověk, který na to nezajímá, asi nevezme a je to vlastně zbytečný.

P2: Ten muž ji mohl aspoň o to požádat a neříct prostě, ať to jde udělat hnedka a prostě ji požádat o to.

F: To je pravda, mohl to udělat jinak už od začátku a třeba by to nebyl problém, že musela zvíře ulovit ona.

P6: Třeba ta žena byla tak hladová, že si to radši ulovila sama.

F: Aha, mohla si říct, já už mám hlad a čekat, než on to uloví, tak radši půjdu a udělám to sama.

P1: Já si myslím, že ten muž po tý ženě chtěl, aby to šla ulovit, protože tam nikde nebylo řečeno, že měli nějaké zbraně k tomu. Tak on to neměl jak ulovit. A když asi se ona uměla proměnit v takový zvíře, co lovit může, tak proč by to po ní nechtěl.

P3: Jako šla udělat něco, co by mohl vlastně udělat ten muž, tak aspoň se měl postarat o dítě, o který se vlastně celou dobu starala ta žena, a ne ho tam prostě nechat na zemi a vyletět nahoru jak kometa.

F: Tak ještě někdo k tomu něco má? Pokud ne, budeme pomalinku končit, protože čas nám letí. Nikdo nic? Dobře, tak si to zase shrneme. Zkuste, stejně jako minule, shrnout dnešní diskusi do několika pojmů. O čem to dnes bylo?

Činy, využívání, sobectví, ohrožování

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 2 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: činy, využívání, sobectví, ohrožování

Vybraná otázka: Proč je žena schopna ohrozit své dítě?

P3: Tam to bylo řečený tak, že asi chtěla vyděsit toho muže.

P2: Podle mě, když se proměnila ta žena v tu leopardici, tak ztratila nějaký myšlení člověka. A brala všechno podle myšlení toho zvířete, takže útočila jako na nějakou potravu.

F: Aha, takže podle tebe neměla lidské myšlení? A tím myslíš, že se změnil i vztah k tomu dítěti?

P2: Jo.

F: Ještě abychom si to trochu upřesnili, co všechno bychom mohli vnímat jako ohrožení dítěte?

P3: Tady to bylo tak, že ho v podstatě chtěla sníst. Nebo prostě u toho stromu hrozila drápama.

F: Co by znamenalo ve vašem případě, že vás někdo ohrožuje?

P3: Já si myslím, že ohrožení dítěte má jakoby dvě strany. Jako psychický a fyzický ohrožení. Někdo dospělej by se třeba mohl snažit zatáhnout nás do svých problémů.

P5: Nebo když se o něj jako nestará. Nedá mu najíst a tak.

P2: Jo.

P3: Já si myslím, že třeba když dítě dostane špatnou známku ve škole, tak mu nějak vynadat.

P2: No, to je takový psychický ohrožení. Že se pak děti bojí kvůli známčám domů. A ještě mě napadlo, že by tam mohlo být, že ten dospělej to dítě do něčeho nutí.

F: Nutit dítě do něčeho, co nechce. Co myslíte ostatní? Je to tak nebo ne?

P3: Já si myslím, že pokud je to nebezpečný, to, do čeho ta matka je nutí, tak je to tak. Ale pokud je třeba nějaká soutěž ve škole, tak to je zas ale něco jinýho.

P2: Ale tak já nechci, aby mě někdo do něčeho tlačil. I když je to ve škole. To prostě mi nedělá dobře.

P3: Nojo, ale tak do školy se ti třeba taky nechce a máma tě prostě musí nutit. Musíš tam jít.

P1: Co když tě ale v tý škole bude někdo šikanovat? Tam prostě nebudeš chtít jít z toho důvodu a tím, že tě matka nutí...

P3: No tak snad by to ta matka měla řešit, ne? Jako rodič by to měla řešit.

F: Já se teď ještě vrátím k tomu textu a zeptám se, jestli by mohla nastat taková situace, kdy by matka měla v podstatě právo to dítě ohrozit. Nebo myslíte, že ať se děje, co se děje, ohrozit ho nesmí?

P3: Pokud by se na ně z jedné strany třeba snažil zaútočit někdo s nožem a na druhé straně třeba někdo jenom pěstma, tak asi ho poslat jenom za tím s pěstma. Kdyby si měla jakoby vybrat. Jako ohrozí ho, ale s tím nožem by to mohlo dopadnout hůř.

F: A třeba ten důvod, že chtěla vyděsit toho chlápka, je dostatečný?

P1: To ještě záleží na tom, jestli někoho chtěla vysloveně ohrozit, nebo jenom vystrašit. Jestli třeba to jenom hrála, že to dítě třeba sežere, ale nakonec by to neudělala.

P3: Jako žena by neměla takhle ohrožovat dítě jen proto, aby někoho vyděsila a potrestala. Tím potrestala i to dítě a ono za nic nemůže.

P2: Jo, to jo. Kdyby ho doopravdy sežrala, tak vlastně nepotrestá jen svého muže, ale i sebe přece. Bylo to i její dítě.

P1: Tak ona asi jak byla naštvaná, tak chtěla ublížit hlavně jemu. Na nic jiného nemyslela.

P3: Nojo, ale oni si tam vyřizovali nějaký svoje věci a naštváný by mělo bejt hlavně to dítě, protože vlastně nic neudělalo a ta žena na něj převedla svůj vztek v podstatě.

P5: Jasně a ten táta vlastně se schová na strom. Já ti nepomůžu.

F: Jak myslíte, že měla žena hned na začátku zareagovat? Ona se proměnila v leopardici a šla ulovit potravu. Měla třeba udělat něco jiného?

P3: Podle mě měla tomu manželovi říct, ať si jde lovit sám. Nebo proč nešli, já nevím, třeba na někde do lesa, třeba na nějaký bobule nebo...

P4: To je pravda.

P2: Třeba ale nelovila takhle poprvý. On to musel vědět, že to dokáže, tak chtěl, aby to zvíře šla chytit. Jen tak by jí to asi neřekl, ne?

P3: Ale chápeš, že on se ani nesnažil něco udělat? Že jí rovnou řekl, ať to jde ulovit a ani se nepostaral o to dítě? A takhle dává vzor vlastně i tomu dítěti.

P4: Vlastně jo, kdyby to byl kluk, no ono vlastně i kdyby to byla holka, tak ona už by vlastně třeba dopředu mohla počítat s tím, že i její manžel jednou jí takhle bude říkat, jdi mi obstarat potravu.

P3: A tady ta žena udělala chybu, že poslouchala toho manžela. Že to má vliv na to, jak se bude chovat to dítě.

F: Když se přeneseme na konec příběhu, tak ona mu řekla, aby jí už nikdy nenutil dělat věci, který má dělat muž. Myslíte, že to tak je? Platí, že jsou věci, které dělají muži a pak jsou věci, které dělají ženy?

P3: Jakoby ono muž klidně může pověsit prádlo nebo uvařit, protože to není čistě ženská práce, stejně jako některé ženy jsou silnější třeba v objemu svalů a můžou třeba taky lovit a chodit třeba do posilovny, takže jakoby není.

F: Takže myslíš, že dneska už to neplatí?

P3: Dneska myslím, že se to už teď neřeší, protože i ženy můžou udělat politiku.

F: Jo, i ženy můžou dělat politiku, to je krásný zdůvodnění toho, že ženy můžou dělat to, muži.

P3: Jenže někde to pořád rozdělený je, že třeba při sportu, tak tam je to pořád rozdělený na holky a kluky.

F: Co ostatní na to? Jsou mužský a ženský práce? Nebo můžou všichni zvládnout všechno?

P1: No je to otázka...

F: Nikdo nic k tomu? Tak já se ještě vrátím k tomu příběhu. Když se zamyslíme nad těmi, kdo v příběhu vystupují a nad tím, co se odehrálo – co by si z toho mohli odnést? Bylo tam nějaké ponaučení?

P3: Že jako co zvládneš udělat ty, nenechávej na ostatních.

P2: Tak.

P3: A ještě, že by neměla ohrožovat své dítě? Jako využívat ho k vyřizování účtů.

P6: Pro toho chlapa, že by si s tou ženou neměl zahrávat, protože ona umí víc věcí. Umí se proměnit, takže má větší schopnosti.

P3: Ještě by ten muž měl počítat s tím, že když ona ulovila tu zvěř, tak by pak po něm klidně mohla chtít, aby nesl třeba to dítě na zádech.

F: Je v tom nějaký ponaučení pro nás, co jsme ten příběh slyšeli?

P3: I když je podle někoho žena slabší pohlaví, tak tak to pořád není hračka a může to taky někomu vrátit.

P5: Já myslím, že ano. Že lidi nemají nikoho jako nutit k tomu, co třeba ten druhý nezvládne.

P3: Že vlastně podle toho, komu se to čte, protože rozumnej člověk to pochopí a vezme si z toho nějaké ponaučení. Ale člověk, který na to nezajímá, asi nevezme a je to vlastně zbytečný.

P2: Ten muž ji mohl aspoň o to požádat a neříct prostě, ať to jde udělat hnedka a prostě ji požádat o to.

F: To je pravda, mohl to udělat jinak už od začátku a třeba by to nebyl problém, že musela zvíře ulovit ona.

P6: Třeba ta žena byla tak hladová, že si to radši ulovila sama.

F: Aha, mohla si říct, já už mám hlad a čekat, než on to uloví, tak radši půjdu a udělám to sama.

P1: Já si myslím, že ten muž po té ženě chtěl, aby to šla ulovit, protože tam nikde nebylo řečeno, že měli nějaké zbraně k tomu. Tak on to neměl jak ulovit. A když asi se ona uměla proměnit v takový zvíře, co lovit může, tak proč by to po ní nechtěl.

P3: Jako šla udělat něco, co by mohl vlastně udělat ten muž, tak aspoň se měl postarat o dítě, o který se vlastně celou dobu starala ta žena, a ne ho tam prostě nechat na zemi a vylétnout nahoru jak kometa.

F: Tak ještě někdo k tomu něco má? Pokud ne, budeme pomalinku končit, protože čas nám letí. Nikdo nic? Dobře, tak si to zase shrneme. Zkuste, stejně jako minule, shrnout dnešní diskusi do několika pojmů. O čem to dnes bylo?

Činy, využívání, sobectví, ohrožování.

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 2 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P6, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: emoce, odpovědnost, vyhodnocení, situace, oprávněnost jednání, vzor

Vybraná otázka: Proč je žena schopna ohrozit své dítě?

P3: Tam to bylo řečený tak, že asi chtěla vyděsit toho muže.

P2: Podle mě, když se proměnila ta žena v tu leopardici, tak ztratila nějaký myšlení člověka. A brala všechno podle myšlení toho zvířete, takže útočila jako na nějakou potravu.

F: Aha, takže podle tebe neměla lidské myšlení? A tím myslíš, že se změnil i vztah k tomu dítěti?

P2: Jo.

F: Ještě abychom si to trošku upřesnili, co všechno bychom mohli vnímat jako ohrožení dítěte?

P3: Tady to bylo tak, že ho v podstatě chtěla sníst. Nebo prostě u toho stromu hrozila drápama.

F: Co by znamenalo ve vašem případě, že vás někdo ohrožuje?

P3: Já si myslím, že ohrožení dítěte má jakoby dvě strany. Jako psychický a fyzický ohrožení. Někdo dospělej by se třeba mohl snažit zatáhnout nás do svých problémů.

P5: Nebo když se o něj jako nestará. Nedá mu najíst a tak.

P2: Jo.

P3: Já si myslím, že třeba když dítě dostane špatnou známku ve škole, tak mu nějak vynadat.

P2: No, to je takový psychický ohrožení. Že se pak děti bojí kvůli známkám domů. A ještě mě napadlo, že by tam mohlo být, že ten dospělej to dítě do něčeho nutí.

F: Nutit dítě do něčeho, co nechce. Co myslíte ostatní? Je to tak nebo ne?

P3: Já si myslím, že pokud je to nebezpečný, to, do čeho ta matka je nutí, tak je to tak. Ale pokud je třeba nějaká soutěž ve škole, tak to je zas ale něco jinýho.

P2: Ale tak já nechci, aby mě někdo do něčeho tlačil. I když je to ve škole. To prostě mi nedělá dobře.

P3: Nojo, ale tak do školy se ti třeba taky nechce a máma tě prostě musí nutit. Musíš tam jít.

P1: Co když tě ale v tý škole bude někdo šikanovat? Tam prostě nebudeš chtít jít z toho důvodu a tím, že tě matka nutí...

P3: No tak snad by to ta matka měla řešit, ne? Jako rodič by to měla řešit.

F: Já se teď ještě vrátím k tomu textu a zeptám se, jestli by mohla nastat taková situace, kdy by matka měla v podstatě právo to dítě ohrozit. Nebo myslíte, že ať se děje, co se děje, ohrozit ho nesmí?

P3: Pokud by se na ně z jedné strany třeba snažil zaútočit někdo s nožem a na druhé straně třeba někdo jenom pěstma, tak asi ho poslat jenom za tím s pěstma. Kdyby si měla jakoby vybrat. Jako ohrozí ho, ale s tím nožem by to mohlo dopadnout hůř.

F: A třeba ten důvod, že chtěla vyděsit toho chlápka, je dostatečný?

P1: To ještě záleží na tom, jestli někoho chtěla vysloveně ohrozit, nebo jenom vystrašit. Jestli třeba to jenom hrála, že to dítě třeba sežere, ale nakonec by to neudělala.

P3: Jako žena by neměla takhle ohrožovat dítě jen proto, aby někoho vyděsila a potrestala. Tím potrestala i to dítě a ono za nic nemůže.

P2: Jo, to jo. Kdyby ho doopravdy sežrala, tak vlastně nepotrestá jen svého muže, ale i sebe přece. Bylo to i její dítě.

P1: Tak ona asi jak byla naštvaná, tak chtěla ublížit hlavně jemu. Na nic jiného nemyslela.

P3: Nojo, ale oni si tam vyřizovali nějaký svoje věci a naštvaný by mělo být hlavně to dítě, protože vlastně nic neudělalo a ta žena na něj převedla svůj vztek v podstatě.

P5: Jasně a ten táta vlastně se schová na strom. Já ti nepomůžu.

F: Jak myslíte, že měla žena hned na začátku zareagovat? Ona se proměnila v leopardici a šla ulovit potravu. Měla třeba udělat něco jiného?

P3: Podle mě měla tomu manželovi říct, ať si jde lovit sám. Nebo proč nešli, já nevím, třeba na někde do lesa, třeba na nějaký bobule nebo...

P4: To je pravda.

P2: Třeba ale nelovila takhle poprvé. On to musel vědět, že to dokáže, tak chtěl, aby to zvíře šlo chytit. Jen tak by jí to asi neřekl, ne?

P3: Ale chápeš, že on se ani nesnažil něco udělat? Že jí rovnou řekl, ať to jde ulovit a ani se nepostaral o to dítě? A takhle dává vzor vlastně i tomu dítěti.

P4: Vlastně jo, kdyby to byl kluk, no ono vlastně i kdyby to byla holka, tak ona už by vlastně třeba dopředu mohla počítat s tím, že i její manžel jednou jí takhle bude říkat, jdi mi obstarat potravu.

P3: A tady ta žena udělala chybu, že poslouchala toho manžela. Že to má vliv na to, jak se bude chovat to dítě.

F: Když se přeneseme na konec příběhu, tak ona mu řekla, aby ji už nikdy nenutil dělat věci, který má dělat muž. Myslíte, že to tak je? Platí, že jsou věci, které dělají muži a pak jsou věci, které dělají ženy?

P3: **Jakoby ono muž klidně může pověsit prádlo nebo uvařit, protože to není čistě ženská práce, stejně jako některé ženy jsou silnější třeba v objemu svalů a můžou třeba taky lovit a chodit třeba do posilovny, takže jakoby není.**

F: Takže myslíš, že dneska už to neplatí?

P3: Dneska myslím, že se to už teď neřeší, protože i ženy můžou udělat politiku.

F: Jo, i ženy můžou dělat politiku, to je krásný zdůvodnění toho, že ženy můžou dělat to, muži.

P3: Jenže někde to pořád rozdělený je, že třeba při sportu, tak tam je to pořád rozdělený na holky a kluky.

F: Co ostatní na to? Jsou mužský a ženský práce? Nebo můžou všichni zvládnout všechno?

P1: No je to otázka...

F: Nikdo nic k tomu? Tak já se ještě vrátím k tomu příběhu. Když se zamyslíme nad těmi, kdo v příběhu vystupují a nad tím, co se odehrálo – co by si z toho mohli odnést? Bylo tam nějaké ponaučení?

P3: **Že jako co zvládneš udělat ty, nenechávej na ostatních.**

P2: Tak.

P3: **A ještě, že by neměla ohrožovat své dítě? Jako využívat ho k vyřizování účtů.**

P6: **Pro toho chlapa, že by si s tou ženou neměl zahrávat, protože ona umí víc věcí. Umí se proměnit, takže má větší schopnosti.**

P3: Ještě by ten muž měl počítat s tím, **že když ona ulovila tu zvěř, tak by pak po něm klidně mohla chtít, aby nesl třeba to dítě na zádech.**

F: Je v tom nějaký ponaučení pro nás, co jsme ten příběh slyšeli?

P3: **I když je podle někoho žena slabší pohlaví, tak tak to pořád není hračka a může to taky někomu vrátit.**

P5: Já myslím, že ano. **Že lidi nemají nikoho jako nutit k tomu, co třeba ten druhý nezvládne.**

P3: Že vlastně podle toho, komu se to čte, protože rozumnej člověk to pochopí a vezme si z toho nějaké ponaučení. Ale člověk, který na to nezajímá, asi nevezme a je to vlastně zbytečný.

P2: **Ten muž ji mohl aspoň o to požádat a neřít prostě, ať to jde udělat hnedka a prostě ji požádat o to.**

F: To je pravda, mohl to udělat jinak už od začátku a třeba by to nebyl problém, že musela zvíře ulovit ona.

P6: Třeba ta žena byla tak hladová, že si to radši ulovila sama.

F: Aha, mohla si říct, já už mám hlad a čekat, než on to uloví, tak radši půjdu a udělám to sama.

P1: Já si myslím, že ten muž po tý ženě chtěl, aby to šla ulovit, protože tam nikde nebylo řečeno, že měli nějaké zbraně k tomu. Tak on to neměl jak ulovit. A když asi se ona uměla proměnit v takový zvíře, co lovit může, tak proč by to po ní nechtěl.

P3: Jako šla udělat něco, co by mohl vlastně udělat ten muž, tak aspoň se měl postarat o dítě, o který se vlastně celou dobu starala ta žena, a ne ho tam prostě nechat na zemi a vylétnout nahoru jak kometa.

F: Tak ještě někdo k tomu něco má? Pokud ne, budeme pomalinku končit, protože čas nám letí. Nikdo nic? Dobře, tak si to zase shrneme. Zkuste, stejně jako minule, shrnout dnešní diskusi do několika pojmů. O čem to dnes bylo?

Činy, využívání, sobectví, ohrožování.

Příloha XI: Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 3 / přepis diskuse bez kódování /

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Otázka první: Proč by žena měla mít na starosti domácí práce?

Otázka druhá: Proč by rozdílná pohlaví měla dělat rozdílnou práci?

Otázka třetí: Měl muž právo požadovat, aby zvíře ulovila žena a proč?

Vybraná otázka: Proč by rozdílná pohlaví měla dělat rozdílnou práci?

P1: Takže, za prvé je pravda, že každé z nás má vlohly na něco jinýho. Já bych určitě nemohla dělat práci, jakou dělá, jakou bych chtěl dělat někdo jinej, protože by mě ta práce buď nebavila anebo bych prostě na ní neměla ty správné předpoklady. Ale že by se měl dělat rozdíl mezi tím, že třeba uklízečku může dělat jenom žena, to si nemyslím, že je správný. Ale když máte vlohly na to třeba dělat paní učitelku jako třeba naše paní učitelka, no to určitě vlohly má. Já bych ty děti deptala, já bych na to neměla ty nervy.

F: Takže to znamená, že rozdílnost těch prací je podle tebe daná hlavně tím, jaký kdo máme vlohly?

P1: No, my jako člověk, ne tím, že jsme ženská.

P2: Já s tím naprosto souhlasím. Vezmeme si to, že třeba v domácnosti máme ženu a muže. Tak proč by měl dělat muž, co já vím... třeba se dřívím a proč by žena měla mýt nádobí? Vždyť je to jedno. V podstatě měli by se domluvit, komu to jde líp a podle toho si to rozdělit, aby uspořili čas a energii.

P3: Jasný. Podle toho, komu to jde líp a vlastně vede to k úspoře času.

F: A když vycházíme z toho příběhu, v souvislosti s tím mě napadá otázka. V kontextu toho příběhu, kdy se to odehrává v Africe, v buši, i tam by to rozdělení mělo být podle toho, jaké má kdo vlohly?

P1: No, tam to asi nefunguje. Jako přece nikdy nelovila žena, se starala o děti, byla ve vesnici, a když si vezmeme, já nevím, třeba nějakéj pravěk, tak tam taky muži chodili s těma kyjema,

chodili na ty mamuty nebo takhle, a ženská seděla doma a starala se o to zpracování masa potom.

P3: Jo, to tak bylo.

P1: Oni to tak měli, takže v tom případě to bylo v pořádku, ale v tomhle případě, v tom, co jste četla, mi to nepřijde v pořádku, protože žena tahala dítě na zádech ještě k tomu, a muž nebyl ani schopnej uhnout svému strachu a vzít to dítě tam nahoru na tu větev, kde seděl. No, takže si nemyslím, že tady to bylo správně rozdělený.

F: To znamená, že podle tebe by v téhle situaci bylo adekvátní, že ten muž na sebe vezme spíš tu mužskou práci?

P1: Jo. Protože žena neměla, za mě nemůže mít, nikdy takovou sílu. Jedině když si představíte velmi vysportovanou ženu, ale za mě stejně muž uzvedne třeba víc toho, nebo zvládne toho víc s tou silou. Takže si myslím, že v tuhle chvíli, když jde o přežití, tak to nebylo o tom, že kdo by myl nádobí, nebo takhle. Tam bylo, kdo uloví a kdo se postará. Takže ženská se za mě měla starat, protože za mě nemohla mít takovou sílu, a muž měl jít a ulovit.

P3: Je to tak.

P2: No, já bych řekl... ano, taky bych myslel, jako že je správně, že v tý Africe je to rozdělený, a ne jako že to bylo takhle. V tom příběhu. Dobře, protože jak se jedná o Afriku, tak nejsou to tak vyspělé země, aby si tam každý mohl dělat, co chce. Jak říká A., je to hodně na to přežití, a proto by se to asi mělo řídit těma pravidlami. Kdo co má dělat a zároveň nevím, jestli v tom příběhu úplně je špatně, že šla lovit žena, protože my nevíme, jestli ten muž se uměl proměnit. Na toho leoparda. Co když to třeba neuměl?

F: A kdyby to neuměl ani jeden z nich?

P2: Tak to by šel ten muž. Oproti ní určitě musel bejt víc svalnatej, ona taková asi nebyla. Až jako to zvíře.

P1: Ale jako tady všichni kluci, nebo jako celkově chlapi, furt jakoby... jak to mám říct? Já nechci říkat mučitel... to zní úplně divné, ale prostě většinou je takovej tlustej a furt říká, že jako... no holka by se měla prostě starat. Měla by dělat tady to, tamto a potom, když jde o tohle, jakože kdo co uloví, tak prostě jakoby tam pošle tu holku.

P2: Já bych to po ní nechtěl, bejt v tom příběhu.

P1: No a hlavně, jenom prostě se veze za tou ženskou, a hlavně ani nemohl vzít to svoje vlastní dítě a vzít ho na ten strom, což by mělo bejt, za mě, reflex kohokoli, kdo má dítě.

P4: Třeba nebylo jeho.

P1: Přirozený pud by měl bejt, dítě v ohrožení, jdu ho tam chránit, ať mě to stojí, co chce. Hlavně, že to dítě bude žít, ne? D., teď se jakoby bavíme všeobecně, je jedno, jestli to dítě bylo jeho.

P5: Já si myslím, že to dítě by prostě měli chránit vždycky. Nehledě na to, že ta leopardice byla nejspíš nějaká jeho jako družka. Takže by z ní ani neměl mít strach. Ale když z ní má strach, je to pěkněj posera, ale i tak měl chránit to dítě.

P1: Jo! Ona byla tou, teďka jak furt říkaj, hlavou rodiny. Všechno zastává, a to, ale úplně se mi to v tomhle příběhu nelíbí.

P2: Když se muž neuměl proměnit a žena ano, tak v tu v tuhle chvíli žena byla na vyšší úrovni, protože ona mohla být dvakrát větší než on, takže v tu chvíli byla na větší pozici. A to, že byla jakoby na nějaký vyšší pozici, znamená, že jako měla jít, a to zvíře ulovit, jako byla to v tu chvíli její povinnost.

P1: Jako povinnost to nebyla!

P2: No proč ne? Když byla šelma, která je silnější než člověk. Pokud člověk samozřejmě nemá třeba pušku jo, ale i tak to zvládne líp, ulovit zvíře než normální člověk bez zbraně.

P1: A ten chlap neměl ruce na to, aby vzal to dítě na ten strom, nebo co... Já bych se zachovala tak, že bych to dítě dala někam do bezpečí, ale on ho nikam nevzal. Chápeš? On si to dítě udělal, on si ho prostě jenom udělal, a pak už prostě byl tak podělanej strachem, že ani nešel.

P2: V jaký části Afriky se to nachází? To místo, kde se to odehrává, třeba to tam je tak nastavený, že muž je ten vládce a žena mu prostě slouží, protože v některých zemích světa to ještě je.

F: V určitých kulturách to funguje ještě teď, že třeba muž je má opravdu vyšší postavení než žena. Je to podle vás v pořádku, nebo ne?

P3: Jako jestli je to v tý zemi nastavený takhle, tak ano.

P1: Jo no, ale vezte si, že prostě ta ženská dělá ty podřadné práce a muž se stále jenom válí. A co byste dělali vy? Zkuste si na chvíli představit, že byste byli v nějaký takovýhle zemi. A byli jste v kůži opačného pohlaví. A buď my holky bysme byly na vyšší pozici, aby kluci byli na tý maličký, tak čistě teoreticky. Jak by vám bylo?

P2: Ale ty takhle nikde nežiješ, tady to tak nemáme.

P3: Ale ona jako myslela, že aby si jako kluci zkusili představit, kdyby nebyli kluci, byli by holky a žili v nějaký takovýhle kultuře, kde vlastně byste patřili jakoby těm těm podřadnějším... Jakože přijal bys to, že by sis řekl, tak já prostě žiju tady, tady to tak chodí, tak to přijmu?

P2: Ale zase ty ženy potom mají další výhodu, že se v té domácnosti více vyznají a jsou vlastně silnější.

P1: To není výhoda.

P6: No, trochu jo, protože když tady říkají, že si všechno má, takový ty kuchyňské práce dělat žena, tak jako když pak třeba žena odejde, tak co chlap, že jo. Na tu kuchyň nebyl zvyklej, byl zvyklej na tu ženskou, že tam všechno udělá.

P1: No jo, tak on tam uhnije.

P2: Ale tak to by se měli všichni učit i tam, kde je to rozdělený. Jako měl by se každěj člověk naučit, já nevím, uvařit a uklidit, aby to uměl každěj.

P4: Ale to by se takhle teda měla naučit třeba i ženská opravit auto, dejme tomu.

P1: Nemusela. To jsou takový ty věci, co prostě nepotřebujete ke každodennímu fungování.

P2: Ale mohla by se naučit i ta ženská tohle nejen ke každodennímu chodu, prostě dennímu životu, kdyby zmizeli muži.

P1: Tak ale celkově to auto opravit nemusí umět ani kluk.

P7: Tak hlavně by všichni měli bejt rádi, že to ten druhěj umí. Každěj umí něco. Shrnu to tak, že měl by se každěj tolerovat navzájem.

P6: Jo a si pomáhat třeba.

P3: Krásně shrnuto, měli by se respektovat.

P2: Nojo, ale asi pořád hrozí, že někdo bude dělat víc. Nebo že neodvede tak dobrou práci.

P1: A myslíš, že jakoby žena neodvádí jako stejnou práci jako muž?

P7: No, to tak někde je, že jsou případy, že prostě ta žena vydělává na stejné pozici méně než ten muž. Jakoby za stejnou práci...

P2: Tak dávalo by to smysl, kdyby třeba muž měl víc tržbu. Jakože by dostával víc peněz, protože má víc práce, když živí celou rodinu.

P1: Takže, za prvý, je rok 2023 jo a většina lidí už prostě pracuje třeba na počítači, takže berme, že už se pracuje na počítači, prostě chápeš, nevím, máš svoji firmu, ale furt seš tam prostě na počítači. Co ty v té firmě třeba děláš? Víš co? Ale holka je prostě doma a třeba, nevím, vaří, uklízí, pere, žehlí, prostě takhle a kluk si tam sedí a píše si tam nějaký číslíčka do počítače. To je teda jakoby o hodně víc práce.

P2: To není úplně tak měřitelný, on zase vydělává peníze, z kterých jede i ta domácnost. A hlavně, to se nedá dávat takhle k sobě, nějaký lidi z Afriky a co je u nás.

P1: Ale žiješ tam? Nežiješ, žiješ v Česku. A jestli seš tam jakoby na tejden u moře, tak to je houby platný. Takže budeme brát Česko. Vezmeme si příklad života, tak jo, jaký dáme povolání, jaký máme? Znáš strašně známý povolání, které by mohly dělat obě pohlaví.

P4: Tak dejme tomu učitelé.

P1: Dobře a učitelku a učitele. Ty snad třeba dostanou stejně, nevím, třeba třicet tisíc řeknu. Jo že já nevím, kolik, takže tipuju jenom. Ale ta částka je teď jedno, takže třicet tisíc oba. A teď budeme brát, že je ředitel školy muž. Komu si myslíte, že asi bude nadržovat, když oba dělají stejnou práci?

P7: Muž bude nadržovat muži.

P2: Pokud bude hezká ta učitelka, tak nebude nadržovat muži.

P1: Ale když ta holka není hezká?

P2: No nevím.

P1: Já taky ne, ale od kdy vlastně přišli kluci na ten názor, že my ženský bysme měly dělat tyhle domácí práce, jako kde na to přišli?

P5: Asi generačně, prostě podle generací.

P2: Já si myslím, že to bylo hlavně tím, že hodně naše myšlení ovlivnila církev, která hlásala, že vlastně žena jako Eva je vytvořená ze žebra Adama, a navíc v církvi většinou bývali nejvýše postavený muži.

P1: Ale teď už jsme jiná společnost. Neměli bysme se nechat vést tím, že ženy a muži jsou na stejný úrovni?

F: Poprosím vás teď o úplně poslední připomínky, protože budeme muset končit.

F: Nikdo nic? Tak ještě teď v poslední věc, která nás teď čeká – potřebuji zase shrnout to, o čem jste teď hovořili.

Ženy x muži, rozdělení rolí, generace, respekt, tolerance, výchova.

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 3 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných žáky

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: ženy x muži, rozdělení rolí, generace, respekt, tolerance, výchova

Vybraná otázka: Proč by rozdílná pohlaví měla dělat rozdílnou práci?

P1: Takže, za prvé je pravda, že každé z nás má vlohy na něco jiného. Já bych určitě nemohla dělat práci, jakou dělá, jakou bych chtěl dělat někdo jiný, protože by mě ta práce buď nebavila anebo bych prostě na ní neměla ty správné předpoklady. Ale že by se měl dělat rozdíl mezi tím, že třeba uklízečku může dělat jenom žena, to si nemyslím, že je správný. Ale když máte vlohy na to třeba dělat paní učitelku jako třeba naše paní učitelka, no to určitě vlohy má. Já bych ty děti deptala, já bych na to neměla ty nervy.

F: Takže to znamená, že rozdílnost těch prací je podle tebe daná hlavně tím, jaký kdo máme vlohy?

P1: No, my jako člověk, ne tím, že jsme ženská.

P2: Já s tím naprosto souhlasím. Vezmeme si to, že třeba v domácnosti máme ženu a muže. Tak proč by měl dělat muž, co já vím... třeba se dřívím a proč by žena měla mýt nádobí? Vždyť je to jedno. V podstatě měli by se domluvit, komu to jde líp a podle toho si to rozdělit, aby uspořili čas a energii.

P3: Jasný. Podle toho, komu to jde líp a vlastně vede to k úspoře času.

F: A když vycházíme z toho příběhu, v souvislosti s tím mě napadá otázka. V kontextu toho příběhu, kdy se to odehrává v Africe, v buši, i tam by to rozdělení mělo být podle toho, jaké má kdo vlohy?

P1: No, tam to asi nefunguje. Jako přece nikdy nelovila žena, se starala o děti, byla ve vesnici, a když si vezmeme, já nevím, třeba nějaké pravěk, tak tam taky muži chodili s těma kyjema, chodili na ty mamuty nebo takhle, a ženská seděla doma a starala se o to zpracování masa potom.

P3: Jo, to tak bylo.

P1: Oni to tak měli, takže v tom případě to bylo v pořádku, ale v tomhle případě, v tom, co jste četla, mi to nepřijde v pořádku, protože žena tahala dítě na zádech ještě k tomu, a muž nebyl ani schopnej uhnout svému strachu a vzít to dítě tam nahoru na tu větev, kde seděl. No, takže si nemyslím, že tady to bylo správně rozdělený.

F: To znamená, že podle tebe by v téhle situaci bylo adekvátní, že ten muž na sebe vezme spíš tu mužskou práci?

P1: Jo. Protože žena neměla, za mě nemůže mít, nikdy takovou sílu. Jedině když si představíte velmi vysportovanou ženu, ale za mě stejně muž uzvedne třeba víc toho, nebo zvládne toho víc s tou silou. Takže si myslím, že v tuhle chvíli, když jde o přežití, tak to nebylo o tom, že kdo by myl nádobí, nebo takhle. Tam bylo, kdo uloví a kdo se postará. Takže ženská se za mě měla starat, protože za mě nemohla mít takovou sílu, a muž měl jít a ulovit.

P3: Je to tak.

P2: No, já bych řekl... ano, taky bych myslel, jako že je správně, že v tý Africe je to rozdělený, a ne jako že to bylo takhle. V tom příběhu. Dobře, protože jak se jedná o Afriku, tak nejsou to tak vyspělé země, aby si tam každý mohl dělat, co chce. Jak říká A., je to hodně na to přežití, a proto by se to asi mělo řídit těma pravidlama. Kdo co má dělat a zároveň nevím, jestli v tom příběhu úplně je špatně, že šla lovit žena, protože my nevíme, jestli ten muž se uměl proměnit. Na toho leoparda. Co když to třeba neuměl?

F: A kdyby to neuměl ani jeden z nich?

P2: Tak to by šel ten muž. Oproti ní určitě musel bejt víc svalnatej, ona taková asi nebyla. Až jako to zvíře.

P1: Ale jako tady všichni kluci, nebo jako celkově chlapi, furt jakoby... jak to mám říct? Já nechci říkat mučitel... to zní úplně divné, ale prostě většinou je takovej tlustej a furt říká, že jako... no holka by se měla prostě starat. Měla by dělat tady to, tamto a potom, když jde o tohle, jakože kdo co uloví, tak prostě jakoby tam pošle tu holku.

P2: Já bych to po ní nechtěl, bejt v tom příběhu.

P1: No a hlavně, jenom prostě se veze za tou ženskou, a hlavně ani nemohl vzít to svoje vlastní dítě a vzít ho na ten strom, což by mělo bejt, za mě, reflex kohokoli, kdo má dítě.

P4: Třeba nebylo jeho.

P1: Přírozený pud by měl bejt, dítě v ohrožení, jdu ho tam chránit, at' mě to stojí, co chce. Hlavně, že to dítě bude žít, ne? D., teď se jakoby bavíme všeobecně, je jedno, jestli to dítě bylo jeho.

P5: Já si myslím, že to dítě by prostě měli chránit vždycky. Nehledě na to, že ta leopardice byla nejspíš nějaká jeho jako družka. Takže by z ní ani neměl mít strach. Ale když z ní má strach, je to pěkněj posera, ale i tak měl chránit to dítě.

P1: Jo! Ona byla tou, teďka jak furt říkaj, hlavou rodiny. Všechno zastává, a to, ale úplně se mi to v tomhle příběhu nelíbí.

P2: Když se muž neuměl proměnit a žena ano, tak v tu v tuhle chvíli žena byla na vyšší úrovni, protože ona mohla být dvakrát větší než on, takže v tu chvíli byla na větší pozici. A to, že byla jakoby na nějaký vyšší pozici, znamená, že jako měla jít, a to zvíře ulovit, jako byla to v tu chvíli její povinnost.

P1: Jako povinnost to nebyla!

P2: No proč ne? Když byla šelma, která je silnější než člověk. Pokud člověk samozřejmě nemá třeba pušku jo, ale i tak to zvládne líp, ulovit zvíře než normální člověk bez zbraně.

P1: A ten chlap neměl ruce na to, aby vzal to dítě na ten strom, nebo co... Já bych se zachovala tak, že bych to dítě dala někam do bezpečí, ale on ho nikam nevzal. Chápeš? On si to dítě udělal, on si ho prostě jenom udělal, a pak už prostě byl tak podělanej strachem, že ani nešel.

P2: V jaký části Afriky se to nachází? To místo, kde se to odehrává, třeba to tam je tak nastavený, že muž je ten vládce a žena mu prostě slouží, protože v některých zemích světa to ještě je.

F: V určitých kulturách to funguje ještě teď, že třeba muž je má opravdu vyšší postavení než žena. Je to podle vás v pořádku, nebo ne?

P3: Jako jestli je v té zemi nastavený takhle, tak ano.

P1: Jo no, ale vemte si, že prostě ta ženská dělá ty podřadné práce a muž se stále jenom válí. A co byste dělali vy? Zkuste si na chvíli představit, že byste byli v nějaký takovýhle zemi. A byli jste v kůži opačného pohlaví. A buď my holky bysme byly na vyšší pozici, aby kluci byli na tý maličký, tak čistě teoreticky. Jak by vám bylo?

P2: Ale ty takhle nikde nežiješ, tady to tak nemáme.

P3: Ale ona jako myslela, že aby si jako kluci zkusili představit, kdyby nebyli kluci, byli by holky a žili v nějaký takovýhle kultuře, kde vlastně byste patřili jakoby těm těm podřadnějším... Jakože přijal bys to, že by sis řekl, tak já prostě žiju tady, tady to tak chodí, tak to přijmu?

P2: Ale zase ty ženy potom mají další výhodu, že se v té domácnosti více vyznají a jsou vlastně silnější.

P1: To není výhoda.

P6: No, trochu jo, protože když tady říkají, že si všechno má, takový ty kuchyňský práce dělat žena, tak jako když pak třeba žena odejde, tak co chlap, že jo. Na tu kuchyň nebyl zvyklej, byl zvyklej na tu ženskou, že tam všechno udělá.

P1: No jo, tak on tam uhnije.

P2: Ale tak to by se měli všichni učit i tam, kde je to rozdělený. Jako měl by se každéj člověk naučit, já nevím, uvařit a uklidit, aby to uměl každéj.

P4: Ale to by se takhle teda měla naučit třeba i ženská opravit auto, dejme tomu.

P1: Nemusela. To jsou takový ty věci, co prostě nepotřebujete ke každodennímu fungování.

P2: Ale mohla by se naučit i ta ženská tohle nejen ke každodennímu chodu, prostě dennímu životu, kdyby zmizeli muži.

P1: Tak ale celkově to auto opravit nemusí umět ani kluk.

P7: Tak hlavně by všichni měli bejt rádi, že to ten druhý umí. Každý umí něco. Shrnu to tak, že měl by se každý tolerovat navzájem.

P6: Jo a si pomáhat třeba.

P3: Krásně shrnuto, měli by se respektovat.

P2: Nojo, ale asi pořád hrozí, že někdo bude dělat víc. Nebo že neodvede tak dobrou práci.

P1: A myslíš, že jakoby žena neodvádí jako stejnou práci jako muž?

P7: No, to tak někde je, že jsou případy, že prostě ta žena vydělává na stejné pozici méně než ten muž. Jakoby za stejnou práci...

P2: Tak dávalo by to smysl, kdyby třeba muž měl víc tržbu. Jakože by dostával víc peněz, protože má víc práce, když živí celou rodinu.

P1: Takže, za prvý, je rok 2023 jo a většina lidí už prostě pracuje třeba na počítači, takže berme, že už se pracuje na počítači, prostě chápeš, nevím, máš svoji firmu, ale furt seš tam prostě na počítači. Co ty v té firmě třeba děláš? Víš co? Ale holka je prostě doma a třeba, nevím, vaří, uklízí, pere, žehlí, prostě takhle a kluk si tam sedí a píše si tam nějaký číslíčka do počítače. To je teda jakoby o hodně víc práce.

P2: To není úplně tak měřitelný, on zase vydělává peníze, z kterých jede i ta domácnost. A hlavně, to se nedá dávat takhle k sobě, nějaký lidi z Afriky a co je u nás.

P1: Ale žiješ tam? Nežiješ, žiješ v Česku. A jestli seš tam jakoby na tejden u moře, tak to je houby platný. Takže budeme brát Česko. Vezmeme si příklad života, tak jo, jaký dáme povolání, jaký máme? Znáš strašně známý povolání, které by mohly dělat obě pohlaví.

P4: Tak dejme tomu učitelé.

P1: Dobře a učitelku a učitele. Ty snad třeba dostanou stejně, nevím, třeba třicet tisíc řeknu. Jo že já nevím, kolik, takže tipuju jenom. Ale ta částka je teď jedno, takže třicet tisíc oba. A teď budeme brát, že je ředitel školy muž. Komu si myslíte, že asi bude nadržovat, když oba dělají stejnou práci?

P7: Muž bude nadržovat muži.

P2: Pokud bude hezká ta učitelka, tak nebude nadržovat muži.

P1: Ale když ta holka není hezká?

P2: No nevím.

P1: Já taky ne, ale od kdy vlastně přišli kluci na ten názor, že my ženský bysme měly dělat tyhle domácí práce, jako kde na to přišli?

P5: Asi generačně, prostě podle generací.

P2: Já si myslím, že to bylo hlavně tím, že hodně naše myšlení ovlivnila církev, která hlásala, že vlastně žena jako Eva je vytvořená ze žebra Adama, a navíc v církvi většinou bývali nejvýše postavený muži.

P1: Ale teď už jsme jiná společnost. Neměli bysme se nechat vést tím, že ženy a muži jsou na stejný úrovni?

F: Poprosím vás teď o úplně poslední připomínky, protože budeme muset končit.

F: Nikdo nic? Tak ještě teď v poslední věc, která nás teď čeká – potřebuji zase shrnout to, o čem jste teď hovořili.

Ženy x muži, rozdělení rolí, generace, respekt, tolerance, výchova.

Africké lidové vyprávění – Leopardí žena / skupina č. 3 / přepis diskuse s kódováním klíčových pojmů identifikovaných facilitátorem

Žáci jsou v přepisu označeni jako P1 – P7, facilitátor jako F.

Kódové rozlišení identifikovaných klíčových pojmů: aktivita, pasivita, současný svět, ocenění

Vybraná otázka: Proč by rozdílná pohlaví měla dělat rozdílnou práci?

P1: Takže, za prvé je pravda, že každé z nás má vlohy na něco jinýho. Já bych určitě nemohla dělat práci, jakou dělá, jakou bych chtěl dělat někdo jinej, protože by mě ta práce buď nebavila anebo bych prostě na ní neměla ty správné předpoklady. Ale že by se měl dělat rozdíl mezi tím, že třeba uklízečku může dělat jenom žena, to si nemyslím, že je správný. Ale když máte vlohy na to třeba dělat paní učitelku jako třeba naše paní učitelka, no to určitě vlohy má. Já bych ty děti deptala, já bych na to neměla ty nervy.

F: Takže to znamená, že rozdílnost těch prací je podle tebe daná hlavně tím, jaký kdo máme vlohy?

P1: No, my jako člověk, ne tím, že jsme ženská.

P2: Já s tím naprosto souhlasím. Vezmeme si to, že třeba v domácnosti máme ženu a muže. Tak proč by měl dělat muž, co já vím... třeba se dřívím a proč by žena měla mýt nádoby? Vždyť je to jedno. V podstatě měli by se domluvit, komu to jde líp a podle toho si to rozdělit, aby uspořili čas a energii.

P3: Jasný. Podle toho, komu to jde líp a vlastně vede to k úspoře času.

F: A když vycházíme z toho příběhu, v souvislosti s tím mě napadá otázka. V kontextu toho příběhu, kdy se to odehrává v Africe, v buši, i tam by to rozdělení mělo být podle toho, jaké má kdo vlohy?

P1: No, tam to asi nefunguje. Jako přece nikdy nelovila žena, se starala o děti, byla ve vesnici, a když si vezmeme, já nevím, třeba nějakéj pravěk, tak tam taky muži chodili s těma kyjema, chodili na ty mamuty nebo takhle, a ženská seděla doma a starala se o to zpracování masa potom.

P3: Jo, to tak bylo.

P1: Oni to tak měli, takže v tom případě to bylo v pořádku, ale v tomhle případě, v tom, co jste četla, mi to nepřijde v pořádku, protože žena tahala dítě na zádech ještě k tomu, a muž nebyl ani schopnej uhnout svému strachu a vzít to dítě tam nahoru na tu větev, kde seděl. No, takže si nemyslím, že tady to bylo správně rozdělený.

F: To znamená, že podle tebe by v téhle situaci bylo adekvátní, že ten muž na sebe vezme spíš tu mužskou práci?

P1: Jo. Protože žena neměla, za mě nemůže mít, nikdy takovou sílu. Jedině když si představíte velmi vysportovanou ženu, ale za mě stejně muž uzvedne třeba víc toho, nebo zvládne toho víc s tou silou. Takže si myslím, že v tuhle chvíli, když jde o přežití, tak to nebylo o tom, že kdo by myl nádobí, nebo takhle. Tam bylo, kdo uloví a kdo se postará. **Takže ženská se za mě měla starat, protože za mě nemohla mít takovou sílu, a muž měl jít a ulovit.**

P3: Je to tak.

P2: No, já bych řekl... ano, taky bych myslel, jako že je správně, že v tý Africe je to rozdělený, a ne jako že to bylo takhle. V tom příběhu. Dobře, protože jak se jedná o Afriku, tak nejsou to tak vyspělé země, aby si tam každý mohl dělat, co chce. Jak říká A., je to hodně na to přežití, a proto by se to asi mělo řídit těma pravidlama. **Kdo co má dělat** a zároveň nevím, jestli v tom příběhu úplně je špatně, že šla lovit žena, protože my nevíme, jestli ten muž se uměl proměnit. Na toho leoparda. Co když to třeba neuměl?

F: A kdyby to neuměl ani jeden z nich?

P2: Tak to by šel ten muž. Oproti ní určitě musel bejt víc svalnatej, ona taková asi nebyla. Až jako to zvíře.

P1: Ale jako tady všichni kluci, nebo jako celkově chlapi, furt jakoby... jak to mám říct? Já nechci říkat mučitel... to zní úplně divné, ale **prostě většinou je takovej tlustej a furt říká, že jako... no holka by se měla prostě starat. Měla by dělat tady to, tamto a potom, když jde o tohle, jakože kdo co uloví, tak prostě jakoby tam pošle tu holku.**

P2: Já bych to po ní nechtěl, bejt v tom příběhu.

P1: **No a hlavně, jenom prostě se veze za tou ženskou, a hlavně ani nemohl vzít to svoje vlastní dítě a vzít ho na ten strom, což by mělo bejt, za mě, reflex kohokoli, kdo má dítě.**

P4: Třeba nebylo jeho.

P1: **Přirozený pud by měl bejt, dítě v ohrožení, jdu ho tam chránit, at' mě to stojí, co chce. Hlavně, že to dítě bude žít, ne? D., teď se jakoby bavíme všeobecně, je jedno, jestli to dítě bylo jeho.**

P5: **Já si myslím, že to dítě by prostě měli chránit vždycky.** Nehledě na to, že ta leopardice byla nejspíš nějaká jeho jako družka. Takže by z ní ani neměl mít strach. Ale když z ní má strach, je to pěkněj posera, ale i tak měl chránit to dítě.

P1: Jo! **Ona byla tou, teďka jak furt říkaj, hlavou rodiny. Všechno zastává, a to, ale úplně se mi to v tomhle příběhu nelíbí.**

P2: Když se muž neuměl proměnit a žena ano, tak v tu v tuhle chvíli žena byla na vyšší úrovni, protože ona mohla být dvakrát větší než on, takže v tu chvíli byla na větší pozici. A to, že byla jakoby na nějaký vyšší pozici, znamená, že jako měla jít, a to zvíře ulovit, jako byla to v tu chvíli její povinnost.

P1: Jako povinnost to nebyla!

P2: No proč ne? Když byla šelma, která je silnější než člověk. Pokud člověk samozřejmě nemá třeba pušku jo, ale i tak to zvládne líp, ulovit zvíře než normální člověk bez zbraně.

P1: A ten chlap neměl ruce na to, aby vzal to dítě na ten strom, nebo co... Já bych se zachovala tak, že bych to dítě dala někam do bezpečí, ale on ho nikam nevzal. Chápeš? On si to dítě udělal, on si ho prostě jenom udělal, a pak už prostě byl tak podělaný strachem, že ani nešel.

P2: V jaký části Afriky se to nachází? To místo, kde se to odehrává, třeba to tam je tak nastavený, že muž je ten vládce a žena mu prostě slouží, protože v některých zemích světa to ještě je.

F: V určitých kulturách to funguje ještě teď, že třeba muž je má opravdu vyšší postavení než žena. Je to podle vás v pořádku, nebo ne?

P3: Jako jestli je to v té zemi nastavený takhle, tak ano.

P1: Jo no, ale vemte si, že prostě ta ženská dělá ty podřadné práce a muž se stále jenom válí. A co byste dělali vy? Zkuste si na chvíli představit, že byste byli v nějaký takovýhle zemi. A byli jste v kůži opačného pohlaví. A buď my holky bysme byly na vyšší pozici, aby kluci byli na té maličký, tak čistě teoreticky. Jak by vám bylo?

P2: Ale ty takhle nikde nežiješ, tady to tak nemáme.

P3: Ale ona jako myslela, že aby si jako kluci zkusili představit, kdyby nebyli kluci, byli by holky a žili v nějaký takovýhle kultuře, kde vlastně byste patřili jakoby těm těm podřadnějším... Jakože přijal bys to, že by sis řekl, tak já prostě žiju tady, tady to tak chodí, tak to přijmu?

P2: Ale zase ty ženy potom mají další výhodu, že se v té domácnosti více vyznají a jsou vlastně silnější.

P1: To není výhoda.

P6: No, trochu jo, protože když tady říkají, že si všechno má, takový ty kuchyňský práce dělat žena, tak jako když pak třeba žena odejde, tak co chlap, že jo. Na tu kuchyň nebyl zvyklej, byl zvyklej na tu ženskou, že tam všechno udělá.

P1: No jo, tak on tam uhnije.

P2: Ale tak to by se měli všichni učit i tam, kde je to rozdělený. Jako měl by se každý člověk naučit, já nevím, uvařit a uklidit, aby to uměl každý.

P4: Ale to by se takhle teda měla naučit třeba i ženská opravit auto, dejme tomu.

P1: Nemusela. To jsou takový ty věci, co prostě nepotřebujete ke každodennímu fungování.

P2: Ale mohla by se naučit i ta ženská tohle nejen ke každodennímu chodu, prostě dennímu životu, kdyby zmizeli muži.

P1: Tak ale celkově to auto opravit nemusí umět ani kluk.

P7: Tak hlavně by všichni měli bejt rádi, že to ten druhý umí. Každý umí něco. Shrnou to tak, že měl by se každému tolerovat navzájem.

P6: Jo a si pomáhat třeba.

P3: Krásně shrnuto, měli by se respektovat.

P2: Nojo, ale asi pořád hrozí, že někdo bude dělat víc. Nebo že neodvede tak dobrou práci.

P1: A myslíš, že jakoby žena neodvádí jako stejnou práci jako muž?

P7: No, to tak někde je, že jsou případy, že prostě ta žena vydělává na stejné pozici méně než ten muž. Jakoby za stejnou práci...

P2: Tak dávalo by to smysl, kdyby třeba muž měl víc tržbu. Jakože by dostával víc peněz, protože má víc práce, když živí celou rodinu.

P1: Takže, za prvý, je rok 2023 jo a většina lidí už prostě pracuje třeba na počítači, takže berme, že už se pracuje na počítači, prostě chápeš, nevím, máš svoji firmu, ale furt seš tam prostě na počítači. Co ty v té firmě třeba děláš? Víš co? Ale holka je prostě doma a třeba, nevím, vaří, uklízí, pere, žehlí, prostě takhle a kluk si tam sedí a píše si tam nějaký číslíčka do počítače. To je teda jakoby o hodně víc práce.

P2: To není úplně tak měřitelný, on zase vydělává peníze, z kterých jede i ta domácnost. A hlavně, to se nedá dávat takhle k sobě, nějaký lidi z Afriky a co je u nás.

P1: Ale žiješ tam? Nežiješ, žiješ v Česku. A jestli seš tam jakoby na tejden u moře, tak to je houby platný. Takže budeme brát Česko. Vezmeme si příklad života, tak jo, jaký máme povolání, jaký máme? Znáš strašně známý povolání, které by mohly dělat obě pohlaví.

P4: Tak dejme tomu učitelé.

P1: Dobře a učitelku a učitele. Ty snad třeba dostanou stejně, nevím, třeba třicet tisíc řeknu. Jo že já nevím, kolik, takže tipuju jenom. Ale ta částka je teď jedno, takže třicet tisíc oba. A teď budeme brát, že je ředitel školy muž. Komu si myslíte, že asi bude nadržovat, když oba dělají stejnou práci?

P7: Muž bude nadržovat muži.

P2: Pokud bude hezká ta učitelka, tak nebude nadržovat muži.

P1: Ale když ta holka není hezká?

P2: No nevím.

P1: Já taky ne, ale od kdy vlastně přišli kluci na ten názor, že my ženský bysme měly dělat tyhle domácí práce, jako kde na to přišli?

P5: Asi generačně, prostě podle generací.

P2: Já si myslím, že to bylo hlavně tím, že hodně naše myšlení ovlivnila církev, která hlásala, že vlastně žena jako Eva je vytvořená ze žebra Adama, a navíc v církvi většinou bývali nejvýše postavený muži.

P1: Ale teď už jsme jiná společnost. Neměli bysme se nechat vést tím, že ženy a muži jsou na stejný úrovni?

F: Poprosím vás teď o úplně poslední připomínky, protože budeme muset končit.

F: Nikdo nic? Tak ještě teď v poslední věc, která nás teď čeká – potřebuji zase shrnout to, o čem jste teď hovořili.

Ženy x muži, rozdělení rolí, generace, respekt, tolerance, výchova.

Abstrakt

MEDALOVÁ HUĐOVÁ, V. *Klíčová témata vybraných čítankových textů a jejich interpretace pomocí metody Filozofie pro děti*. České Budějovice 2024. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Klíčová slova: čítanka, čítankové texty, čtenářství, filozofická diskuse, filozofie pro děti, interpretace, klíčová témata, literární výchova, pubescenti

Práce má za cíl odpovědět na výzkumné otázky „*Jaká klíčová témata nacházejí žáci pomocí metody Filozofie pro děti ve vybraných textech v čítance pro druhý stupeň ZŠ?*“ a „*Jak prostřednictvím těchto pojmů vybrané texty interpretují?*“ V části věnované teoretickým poznatkům se zaměřuje na obecné pojetí interpretace a spojení interpretace s metodou Filozofie pro děti, jejíž principy jsou následně vysvětleny na praktických příkladech. Součástí práce je i charakteristika vybrané věkové skupiny žáků, která byla součástí výzkumu. Pubescenti jsou v práci popisováni nejen z hlediska vývojové psychologie, ale zejména jako čtenáři, zkoumána je oblast jejich čtenářského zájmu. Analyzovány jsou například výpůjčky knih v knihovnách mezi pubescentními čtenáři. Výzkumná část nabízí rozbor filozofických diskusí, v nichž se žáci snažili najít klíčová témata k vybraným textům z čítanky.

Abstract

Keywords: reading-book, reading-book texts, reading, philosophical discussion, philosophy for children, interpretation, key themes, literary education, adolescents

The aim of the thesis is to answer the research questions *"What key themes do students identify using the Philosophy for Children method in selected texts in the elementary school reader for the second grade?"* and *"How do students interpret selected texts through these concepts?"* The theoretical section focuses on the general concept of interpretation and the connection of interpretation with the Philosophy for Children method, whose principles are subsequently explained through practical examples. The thesis also includes a characterization of the selected age group of students who were part of the research. Adolescents are described not only from the perspective of developmental psychology but especially as readers, with the area of their reading interests being examined. For example, book borrowings among adolescent readers in libraries are analyzed. The research section offers an analysis of philosophical discussions in which students attempted to find key themes in selected texts from the reader.